

www.e-rara.ch

De iudicio militari in praesidiis Belgicis formando

Hasselt, Johan Jacob van

Te Arnhem, 1762

ETH-Bibliothek Zürich

Shelf Mark: Rar 7715

Persistent Link: <https://doi.org/10.3931/e-rara-29989>

Onderrigt over het houden van krygs-raad in de garnisoenen van den staat der vereenigde Nederlanden.

www.e-rara.ch

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelnformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

O N D E R R I G T

Over het houden van

K R Y G S - R A A D

*In de Garnisoenen van den STAAT der
VEREENIGDE NEDERLANDEN.*

E Gehoorzaamheid, zynde die vaar- Inlei-
digheid, waar door men aan de be- dinge
veelen van zyn Overigheid gaarn vol- geno-
doet, incumbeert, als de eenigste men van
steun en vastigheid van een Regeerin- het ver-
ge, alle Onderdanen, alzo het niet bod der
Eigen-
gen
præsteeren van dezelve de ruïne van een Staat noodza-
kelyk ten gevolge heeft, aangezien als dan het stille
leven in een Gemeenebest en Regeeringe komt te
cesseeren, ende in plaats van dien veragtinge van O-
verigheid en Wetten, en vervolgens een tomeloos
geweld, gewoel en oproer, door geen middelen
te stillen, ontstaan, ende daar inne geboren wor-
den; dit zoo zynde, gelyk het waarlyk zoo is, zal een
yder regtschappen Onderdaan zyn wil gaarn aan het
goedvinden van zyn Overigheid submitteeren en vol-
komen advouereen, dat den Apostel der Heidenen
Paulus, willende dat alle Zielen de Magten over haar
gesteld, onderworpen waren, op deze pligt te regt
heeft geïnsteert ende aangedrongen in zyn Brief aan de
Romeinen Cap. 13: vs. 1. Alle Zielen zegt hy aldaar;
zy de Magten over haar gesteld onderworpen;
welke Woorden *Chrysofotomus* aldus verklaard: *Sive*

2 Onderrigt over het houden van Krygs-
*Apostolus fueris, sive Euangelista, sive Propheta aut
quisque tandem fueris, Magistratui subesse debes.* Dat
is: Of gy een Apostel, een Euangelist of Propheet bent,
of wie dat gy ook moogt zyn, gy moet uw Overigheid
onderdanig zyn; en tekenen de Randtekenaars op de
aangehaalde plaats van Paulus te regt aan het navol-
gende: *Alle Zielen*, zeggen zy, dat is een yder
Mensch, van wat Geslagt, Staat, Beroep, of Ouder-
dom hy zy, en dienvolgens ook de *Kerken-Dienaars*,
en dat de Kerken-Dienaars de politycque Magt onder-
worpen zyn, toond wydlopig aan *MEVIUS ad Jus
Lubecens. in quaest. 3. praelimir. num. 3.*

Ge-
hoor-
zaam-
heid en
Eigen-
righin-
gen kun-
nen niet
zamen
gaan.

Met deze verplichtinge tot submissie ende gehoor-
zaamheid stryd niets meerder als de Eigenrighinge, en
daarom zoo uit de Nature van de zake zelve, als by
verscheiden Wetten geprohibeert: Zie *L. 14. Cod.
de Judaeis* (1-9) en de Doctoren, die gecommenta-
rieerd hebben over de *L. 176. D. de Regul. Jur.*; en
gelyk *HUGO GROTIUS de Jur. Bell. & Pac. Libr.
I. cap. 3. §. 2. num. 1.* aantekend, niet anders geper-
mitteerd als in gevallen, daar de publicque Auctoriteit
in het geheel cesseerd, of daar dezelve voor een tyd
komt op te houden.

Subal-
terne
Magten
tot wee-
ringe
van de
Eigen-
righin-
gen aan-
gesteld.

Het beletten en weeren van dat kwaad gepaard met
de onmogelykheid voor een Souverain om thans daar
derzelver Gebied zig zoo verre en over zoo een groot
aantal Landen extendeert, gelyk wel oudtyds, alle
voorkomende Zaken in Persoon te behandelen, waar
te nemen ende uit te voeren, is mede oorzaak, dat'er
mindere en subalterne Magten hebben moeten aange-
steld, en met de nodige Auctoriteit voorzien worden,
ten einde in name van den Souverain, van wien en tot
wien alle magt en Jurisdictie is af ende wederom toe-
vloeiende,

vloeiende, den Volke na zekere billyke Wetten, die het doen en laten der Onderdanen moet bepalen, ende in een zekere regelmatigheid houd, zoo wel in civile als criminele zaken regt te doen, en daar door het welvaren en behoud van het Volk, het welk zig een Souverain, hoe zeer anders van het bedwang der Wetten ontheft, als een inviolable Wet behoort voort te stellen, t'effectueeren; dat nu alle Jurisdic tie van den Souverain af en toevloeijt daar van kan men onder anderen bewys bekomen by den bekenden ROSENTHAL *de Feud. Cap. 5. Concl. 4.* alwaar hy zeyd: *Quod omnis Jurisdic tio ab Imperatore tanquam perenni fonte fluit ac refluit: Fluit per investituras. ac alias Conces siones, Commissiones & Confirmationes: Refluit per Avocationes, apellationes, supplicationes &c* En daarom, offchoon een Souverain nog zoo liberaal is in het geven en concederen van Privelegien, zoo word hy daar door niet armer, volgens dat bekende zeggen:

Omnia dat Dominus non habet ergo minus.

Ik zeide, dat een Souverain van het bedwang der Wetten ontheft was, dog dit moet verstaan en aangenomen worden van de civile Wetten *L. 31. D. de Legib. (1-3.)* als zynde nog aan zyn eigen, nog aan een anders Wetten gebonden; niet aan zyn eigen *sic L. pen. D. de recept. & qui arbitr: recepr. (4-8)* nog aan die van andere, *quia par in parem non habet imperium*, om dat, die gelyk in magt zyn, malkanderen niets gebieden kunnen *L. 13. §. 4. D. ad S. C. Trebell. (36-1)* Ik dede 'er een uitzonderinge ten aanzien van het behoud en welvaren van het Volk by; dit toond den Raadsheer BURLAMAQUI in zyn *Beginzelen van het Burgerlyk Recht 2. Deel 7. Hoofdstuk §. 23.* ten klaarsten, alwaar hy zeyd, dat het Heil des Volks voor een

4 *Onderrigt over het houden van Krygs-*
 Souverain altoos de eerste en Opperste Wet moet zyn, dat deze Grondregel het beginzel en deel van alle zyne handelingen moet zyn; dat men het Opperste Gezag aan hem met geen ander Oogmerk heeft toevertrouwt, en dat de uitvoeringe daar van de Grondslag van zyn Regt en van zyn Magt is; dat de Vorst eigentlyk de Man van het publyc is; dat hy zig zelven moet vergeten om alleen te denken aan het voordeel en welvaren van die gene, die hy regeert; dat hy niets voordeelig voor zig zelve moet rekenen, dan het gene aan den Staat voordeelig is; dat de Wysgeeren zoo een denkbeeld van een Souverain hadden, als beschryvende een goed Vorst te zyn ymand, die arbeide om zyn onderdanen gelukkig te maken, en in tegendeel een Tiran zoo een, die alleen op zyn eigen nut doelde, en §. 24; dat het belang der Oppergebiederen eischte, dat zy alle hunne doeningen tot het Algemeen welzyn rigten, dat zy daar door wonnen het hart hunner Onderdanen.

Dat de Souverainen oudtyds in Perfoon Recht deden, nader aange-toond.

Zoo even avanceerde Ik, dat de Souverainen Oudtyds, wanneer der zelve Landen zig nog in kleindere bepalinge bevonden, in perzoon Regt gedaan hebben, het geen my thans staande te proberem, zal Ik daar toe alhier bybrengen het geen den Heer BOEHMER in *introduc. in jus public. Universal. part. special. libr. 2. Cap. 7. §. 15.* heeft aangetekent, alwaar hy in de noten aldaar aantoot, dat de eerste gebieders in perzoon hebben regt gedaan, zulks bevestigende met de Exempelen van *Moses, Salomo* en anderen; zyne Woorden luiden aldus: *Primos Imperantes per se Jus dixisse non dubitandum postquam restrictus admodum restrictos possiderent unde HESIODUS*

*Hoc uno Reges olim sine creati,
 Dicere jus populi, injustaque tollere facta.*

Ceret

Certe Mosen in populo Israelitico jus dixisse apparet, quin & qui post Jojuam populo præerant, inde Judices appellabantur a primaria potestate populum regendi, quin & Salomonem aliosque Reges Juri dicendo vacasse constat, Augustus ipse jus dixit teste Suetonio in Augusto cap. 33. Idem de Tiberio testatur Tacitus libr. 1. annal. cap. 75. de Claudio novum testimonium adfert Suetonius in Claudio, cap. 14. enz. hier komt tot meerder confirmatie by, het geen CLAPMARIUS hier van mede in zyn Boek de Arcanis rer: public. libr. 2. cap. 117. heeft genoteerd, remarqueerende, dat de grote uitgestrektheid van het Gebied voor een Vorst, en de menigvuldige Zaken, die 'er te verrigten waren, de hulpe van velen requireeren, en dat daarom de subalterne Magten waren aangesteld: *Vasta imperii moles & rerum expediendarum multitudo plurimorum requirit Auxilia & Operas*; doet hier by het geen den geleerden Heer ZACHARIAS HUBER in *Dissertatione de mer: imper: Judæor: cap. 1. §. 3.* observeerd, zeggende: *Sed quemadmodum Principes & quilibet Imperantes summa potestate præditi, & olim bodieque publicorum negotiorum mole ac administratione continua impediti, perraro vacare judicandi Officio sunt soliti; frequenter hasce imperii partes aliis committunt, qui mandato summæ potestatis & auctoritate secundum præcepta legum civibus præsent, illorum privata de meo & tuo litigia desiniant & denique criminumpœnas exequantur in illos, quorum impia facinora laedunt ac turbant publicam totius civitatis tranquillitatem. Hi veresunt & nominari solent Magistratus, quorum quæ sint munia, docet eximie harum rerum optimus Magister M. Tullius l. 3. de LL. Videtisigitur Magistratus hanc esse vim, ut præsit præscribatque rella & uti-*

6 *Onderrigt over het houden van Krygs-
lia, & conjuncta cum legibus. Ut enim Magistratibus
leges, ita populo praesunt Magistratus: vere qui dici
potest, Magistratum Legem esse loquentem, legem autem
mutum Magistratum.* Het is volgens de Aantekeninge
van den Professor TULDENUS in *Comment. ad Tit. Cod. de
Offic. divers. Judic. num. 3.* het werk niet van den
Souverain om het Ampt van Rigter zelve te bekleden,
ten ware in zwaarwigtige Zaken, en moet hy alleen daar
op letten, dat de Rigters zig wel gedragen; hebbende
de Koningen en Vorsten over al in hare Landen ver-
scheiden Gerigts-Banken tot het decideeren van disputen
aangesteld, zeggende: *Multo minus ipsius Majestatis
Officium videtur Judicare nisi in causis gravissimis ma-
ximeque arduis, & ut curam atque inspectionem habeat
Judicium,* zig aldaar beroepende op *Exodus XVIII.*
en den raad, die Jethro aan zyn Schoonzoon Moses
geeft in dat zelve Capittel, voorkomende het 22 vers:
Ende het is ten dezen verder remarquabel, het geen
*Maestertius in volum sed atq. tractat. illustr. Jur. Ma-
teriar.* komt op te merken, wanneer hy met betrekkin-
ge tot de Provintie van Holland op de vrage: Of dat
gene, het welk hy tot daar aan toe over de civile en
crimineele Jurisdic tie gezegt ende verhandelt hadde,
over een kwam met de practycq van Holland, antwoord:
*Dat het gene hy van gemelte Jurisdic tie tot daar aan
toe hadde voorgesteld, meer over een kwam met het
Roomseh Regt als met het Hollands, daar by
doende: Dat in en omtrent dat derde over een
kwamen, dat alle Regtsgebied in den Boesem van
den Vorst, uit de Nature en de Eigenschap der Zake
en volgens de eerste Origine resideerende wierde
medegedeeld aan andere, ende dat niet meerder aan
dezelve competeerde, alsze konden aantonen aan
haar*

haar geconcedeerd te zyn, dog also den Souverain door andere zorgen, en wel voornamentlyk van die dingen, die haar relatie hebben tot de regten van Souverainiteit, wierden belet, den zelven daarom Magistraten ende Hoofst-Officieren heeft aangesteld, die een gedeelte van zyn Ampt bekleedende een subalterne Magt aannamen, en aan Burgers en vreemden regt verschaffen en doen geworden, luidende desselfs Woorden: *Quae hactenus de Jurisdictione & imperio proposita sunt, juri potius & Romanorum moribus consentanea quam nostris, hoc quidem utriusque commune, quod Jurisdictione atque imperium in Principe ex Natura & Origine constituta in alios diffundantur. Neque amplius competere his noffit, quam probetur concessum, sed cum hic aliis Reipublicae curis (& quidem iis praecipue, quae ad Jura Majestatis potissimum pertinent) distringeretur Magistratus & Toparchias constituit, qui partem muneris sustinendo sub alternam potestatem gererent, civibusque & ascititiis jura dividerent.*

Invoegen, dat hier uit de Oorzaak en origine van de subalterne Magten in het generaal op te maken zynde, zulks in het byzonder omtrent de Regeringe ende bestieringe van den Volke van Oorlog, by welke het geenzins gepermitteerd, maar ten sterksten verboden is na welgevallen ende eigen goeddunken te handelen, ende zyn eigen Rigter te zyn, moet obtineeren.

De Subordinatie verbied zulks, alzo dezelve niet anders is, als die wettige schikkinge en order in een Regeeringe, volgens welke eenige gebieden en andere gehoorfamen, en waar van zig een aanmerkelyk getuigenis voordoet van dien Hoofdman over honderd in de Euangelien van *Matthaeus cap. 8: vers 9: en*

Eigent-
rigen
gen
voorna-
mentlyk
by den
Volke
van Oor-
log ver-
boden.

Wat Sub-
ordina-
tie, het
voorge-
stelde
verbie-
dende,
Eu-
is.

Lucas cap. 7: vers 8. verklarende, dat hy een Mensch was, die onder de magt van andere stond, en dat hy onder zig hadde Krygsknegten, ende dat hy tot deze zeide gaat, ende hy gaat, ende tot een ander komt, ende hy komt; welke Subordinatie ende discipline militair by de Romeinen in zoo een groot agtinge was, dat dezelve die boven de liefde harer Kinderen stelden, alste zien is *L. 19: §. 7. D. de captiv. & postlim revers. (49--15) disciplina Castrorum antiquior fuit parentibus Romanis quam charitas liberorum.* Een Exempel doet zig daar van voor by *VALERIUS MAXIMUS libr. 2. cap. 11.* en by *TITUS LIVIUS, libr. 1. decad. 8.* alwaar *MANLIUS TORQUATUS* zyn eigen Zoon dood, om dat hy tegens zyn verbod en order, offchoon met voordeel en overwinninge met den Vyand geslagen hadde; het geen conform is aan de *l. 3. §. 15. D. de remilit. (49-16.)* alwaar den Regtsgeleerde *MODESTINUS* zeyd, dat iemand in den Oorlog iets doende, dat door den Veltbeer verboden, of nalatende, dat geboden ende geordonneert is, daar over met de Dood zal gestraft worden, of schoon de Zaak wel is gereusseerd ende uitgevallen: zyne woorden luiden dus: *In bello qui rem a Duce prohibitam fecit, aut mandata non servavit capite punitur, etiam si res bene gesserit.* Vele zullen dit mogelyk hard ende onbillyk vinden, dog de zulke gelieven te weten, dat het Volk van Oorlog altoos zeer hard gestraft word, voornamentlyk als'er eenige disobediencie en transgressie van gebod of verbod zig in zoo een daat komt voor te doen, daarom zeyd dien voornamen Historie-Schryver *TACITUS* te regt, *delicta militum nulla venia prosequi usu salubre & misericordia melius semper apparuit* dat is, de misdaden der Soldaten niet te pardonneren is altoos by de ondervindinge gebleken goed te

Raad in de Garnisoenen van den Staat &c. 9

zyn en beter die te straffen dan te conniveren; en remarqueert te regt den zoo even geallegeerden VALERIUS MAXIMUS *libr. 2. cap. 7. n. 14.* Dat de Discipline Militair een scherpe en spoedige Straffe eischt, om dat de Kragten van een Regeeringe in de Wapenen bestaan, welke indien niet in toom worden gehouden, onderdrukken zullen; *Aspero et abscisso Castigationis genere militaris disciplina indiget, quia vires armis constant, quae ubi a recto tenore desciverunt oppressurae sunt, nisi opprimantur.*

Vergelyk hier mede de *l. 14. D. de poen. (48-19.)* en het geen de Heer FELTMAN over den *Articul-Brief Art. I.* aantekend: De gehoorzaamheid is dan de eerste pligt van een Soldaat, en zulks zoo welaan de bevelen van de mindere als hogere Officieren: Zie de *l. 6. 6. 11. D. de re Milit. (49-16)* en den *Articul-Brief, Art. 47.* en aldaar PAPPUS en FELTMAN in hare Aanteekeningen: En gaat dit conform de hier voren geallegeerde Wetten zoo verre, dat het een Spreekwoord is geworden: *Ordres parieren, oder den Kop verliezen*; maar mogelyk zal ymand verder insteeren en ten dezen objecteeren, de reden van de Wet cesseert in zoo een Geval, daar een Zaak wel reussert, overzulks kan immers de imputatie van de daad, en d'applicatie en straffe van de Wet dan ook geen plaats meer hebben, want daar geen misdaad is, daar cesseerd ook de straffe: Dog dienaangaande dient geremarqueert, dat het gemeen zeggen, de reden van de Wet cesseert, ergo ook het effect van dien, namentlyk de straffe, alleen obtineert, als de reden van de Wet in alles ophoud, gelyk dit te regt word aangemerkt by den Professor SUTHOLT *dissert. 1. aphor. 16.* dog gaat dat zeggen niet aan, wanneer de reden van de Wet maar voor een gedeelte

deelte ophoud, en observeert dan zeker *Auteur* ten dezen zeer wel, dat offchoon door het wel uitvallen van die daad het publicque welzyn voor die tyd buiten gevaar gesteld is, egter in 't vervolg zulks van een kwaad effect kan zyn, want deze en gene door zoo een Voorbeeld stouter zynde geworden zouden het zelve kunnen volgen, en daar door een geheel Leger in het verderf brengen; Luidende desselfs Woorden: *Quamvis enim hoc casu parva Victoria cesset periculum salutis publicae, quod ex ejus-modi temerario conflictu metuebatur, non tamen in universum cessat, cum alii atque alii hoc exemplo audaciores facti eadem temeritate hoste laceffito totum exercitum partemve ejus inconsultis praeliis implicare, & per hoc in praesentissimum periculum salutem publicam deducere possent: Res igitur mali exempli omnino vindicanda videatur* H. GROTIUS *de Jur. Bell. & pac. Lib. 3. cap. 18. num. 1.* En zoude ik vermeinen, dat hedendaags die zelve straffe nog zoude moeten obtineeren, offchoon GROENEWEGEN *de Legib. Abrogat. ad L. 3. §. 15. ff. de re Militar. (49-16)* meend, dat aan een Krygsman hedendaags een diergelyk Fait zoude behoren vergeven te worden, als de Zaak wel was uitgevallen, zo bewyft zyn Ed: egter zulks nergens mede. Vergelyk alhier het geen den Auditeur BOOMHOVER *in zyn Verhandeling over de Desertie, fol. 102. & seqq.* heeft aangekend; De subordinatie en Discipline Militair het voornaamste requisyt en cieraad van een Armée dan zynde, en van welkers Observantie het behoud van een Regeeringe mede dependeert, als MACHIAVELLUS *in Principe cap. 14.* heeft geobserveert, zeggende: *Principatus Amittendi prima causa disciplinae Militaris neglectus,*

glectus, is het niet zonder reden, dat den laast overledenen Heer ERF-STADHOUDER Hoogloff. Mem, dezelve zoo heilzaam heeft geoordeelt, dat Hoogst denzelven dienaangaande zeker Reglement ende Articulen met relatie tot de Officieren by de Troupen van den Staat beraamd, vastgesteld, en in den Jare 1749. met den Druk heeft doen gemeen maken, hier agter te vinden *sub A.* Ende het is dan om wederom ter zake te komen om die reden, dat 'er in de respectieve Garnisoenen van den Staat mindere Rechters, welke collective genomen de Naam van Krygsraad dragen, zig voordoen zynde mede voorzien met zodane Magt ende Auctoriteit als tot maintien van de goede order en conservatie van de Discipline Militair, en dus tot weeringe en belet van de Eigenrigtingen onder den Volke van Oorlog, het zy tot het beslissen en regtelyk decideeren van de Disputen over het *meum & tuum*, over het *hebben en houden*, het zy tot het straffen van Delicten en Misusen vereist word ende noodzakelyk is; dus deze Verhandeling my hier brengt in een Onderzoek:

Eerstelyk, wat een Krygsraad is, en ten tweeden, wat Jurisdicctie en Autoriteit dezelve over den Volke van Oorlog is competeerende; van het eerste zal ik in dit Boekdeel handelen, ende het tweede in toekomstende Tyden, mede by een brengen ende uitgeven.

En dewyl 'er geen Krygsraad kan gehouden worden, Wat zonder alvorens de Zaken in staat van wyzen te hebben houden gebragt, vereist de order, dat ik eerst spreke van van een dat gene, dat voor het houden van een Krygsraad Krygs- moet geschieden, bevorens ik tot de Beschryvinge van raad den moet voor af gaan.

12. Onderrigt over het houden van Krygs-

Wat den Krygsraad zelve kome: Waar toe overgaande, zo dient geweten, dat alle Zaken, die voor het Krygs- Gerigt gebragt, ende aldaar gedecideert werden, zyn of civile, betreffende Geld, Goed ofte diergelyke: Of crimineele, die aan Lyf, Eer of Leven gaan.

Voor de Krygsraden word summariter ge-
procedeert.

In beide Gevallen word voor een Krygsraad op een korte manier, summariter, geprocedeert, ende meer op de substantialia ende realiteiten, als op de formaliteiten en apices juris, fynheden en spitsvinnigheden van Regten, geattendeert; want een *Judex Militaris* is verplicht zig na de omstandigheden van Tyd, Plaats en Personen te rigten, en het Proces zoo te voeren en doen instrueeren, dat hy wel iets van de solemniteiten kan omitteeren ende voorby gaan, dog geenzins moet verzuimen dat gene, waar by de Waarheid, en cognitie van een Zaak zoude komen te lyden, maar dat bezorge, doe, ende voorneme, wat *naturaliter & de jure gentium* tot behoorlyke besliffinge van een Zaak nodig is ende geobserveerd moet worden: En dit is het geen de Heer FELTMAN in zyn *Aanmerkingen over den Articul-Brief*, pag. mih. 197. na dat hy uit MÆVIUS part. 1. decis. 105. n. 5. en met de Woorden van den Dichter JUVENALIS *Satyr. ult.*

*Ast illi quos arma tegunt & balteus ambit,
Quod placitum est illis praestatur tempus agendi,
Nec res atteritur longo sufflamine litis:*

De Waarheid van de korte manier van procedeeren, voor de Krygsraden hadde vastgemaakt, daar deze uitzonderinge bydoende, aantoonde met de Woorden: *Edog also, dat in militaire Processen wel de solemniteiten van het Burgerlyk Regt, maar niet de gene, die de Natuurlyke ons aangeboorne Reden vereist, mogen worden*

worden vergeten. Arg. L. 40. pr. ff. de testam. milit.
(29-1) Gail. 2. obs. 118. n. 17.

In civile Zaken word voor de Krygsraden ordinair Communicatorie geprocedeert, dat is, door het over en weder communiceeren van de Schrifturen, met een zekeren Termyn, binnen welke te dienen de Zaak in staat van decisie word gebragt.

Hoe in
civile
Zaken
voor de
Krygs-
raden
word
gepro-
cedeert.

In crimineele Zaken, die meer het object van de be- soignes van een Krygsraad uitmaken, word op twee- derhande wyze geprocedeert, namentlyk *accusatorie* by klagte door de belédigde Parthy, of die daar by interest zelve heeft, of *inquisitorie* by ondervraginge, wanneer den Auditeur Militair uit hoofde van zyn Ampt tegens een Delinquant procedeert.

Hoe in
crimi-
neele:

In het eerste Geval, wanneer aan een Krygsraad komt te blyken, dat 'er een *pœna corporis afflictiva*, of andere zware straffe plaats kan hebben, moet den Beklaagde aanstonds het arrest worden aangezegt, en hy verpligt zig *ex carcere* te defendeeren, en is dit zoo universaliter by den Volke van Oorlog gerecipieert, en moet een Aanklager in dit Geval caveeren voor de Misen van Justitie en voor de injurie, in cas de Aangeklaagde werd onschuldig bevonden, en indien zodanigen cautie niet mogte kunnen stellen, moet hy tot uitdragt van Zaken worden geincarcereert; blykt het, dat zoo een Klager uit boosheid gezogt heeft een ander in verdriet te brengen, dan moet hy aan den Lyve of anders worden gestraft, en zelfs kan de *pœna talionis* ten de- zen ook plaats hebben: Zie FELTMANS Aanmerkin- gen over den *Articul-Brief*, pag. mib. 298. alwaar hy zaid: *Al was het zake dat den Aanklager voor banden ware, zoo werd die dog niet geboord, hy caveere dan voor de misen van Justitie, en voor de Injurie, in cas den Aan- geklaagden*

14 *Onderrigt over het houden van Krygs-
geklaagden werd onschuldig bevonden, en indien by zul-
ke cautie niet kan stellen, zoo word hy met dezen tot
uitdragt der Zake geincarcereert: NEMES. KAROL.
Art. 11 & 12. Bernb. Zisritz ibid. in Anst. Ja,
doet hy 'er by: Het kon 'er na zyn, dat men hem straf-
te met die Straffe, die hy over zyne Evennaasten had-
de gezogt te brengen, als by de Romeinen gebruikelyk
was, L. 7. pr. §. 1. ff. de Accusat. (48-2) L. fin. ff.
de privat. delict. (47-1) L. ult. C. de Calumniator.
(9-46) en gerepeteerd is in 't Stadregt van Groningen,
Lib. 8. §. 29.*

Wanneer in het tweede geval inquisitorie namentlyk
word geprocedeerd; zo heeft dezelve in 't generaal plaats.

1. Wanneer een Rigter het Delict zelve heeft ge-
hoord of gezien.
2. Wanneer de zaak notoir is en ten aanschouwen
van vele Menschen voorgevallen.
3. Als jemand op heter daad in flagranti is geappre-
hendeerd.
4. Wanneer jemand het Delict heeft gedenuncieerd
of dat daar van by gerugt consteerd.
5. Als een Medepligtige een andere waarfchyn-
lyk komt te beklappen.
6. Wanneer 'er een bedreiginge vooraf gegaan is,
en jemand zig met de vlugt falveerd, of dat kan
aangetoond worden, dat zoo jemand met de be-
ledigde grote Vyandschap heeft gehad, en wat dies
meer is; Voorgemelte en andere oorzaken kunnen
dus geschapen zyn, dat deswegen een generaale
of speciale Inquisitie kan worden in het werk ge-
steld.

De generalis Inquisitio word gebruikt, wanneer on-
derzogt word, of een Delict waarlyk is geschied; by
voor-

voorbeeld, als men hoord dat 'er een Doodslag of een ander Feit is begaan, en dan zig informeed of 'er jemand dood ergens werd gevonden, een huis afgebrand of daar in gebroken is, en door wie dat probabilliter is geschied, enz. En kan een Rigter als dan alle die gene, die verifimiliter wetenschap van de Zaak hebben voor zig ontbieden en examineeren; Geschiedende zoo een Examen gemeenlyk summariter zonder de Getuigen in Eed te nemen, en zonder benoeming van zeker Persoon, ten ware de Getuige dit van zelve zonder Ondervraginge of Suggestie kwam te doen; Zonder zoo eene generale Inquilitie mag men niet voortwaren; En dit is wat de Regten zeggen: *Quod ante omnia debeat constare de corpore delicti* L. I. §. 24. ff. ad Sc. Syllan (29-5.) Zie FELTMANS Aanmerkingen over den Articul-Brief, pag. 297. ten ware den Rigter *ex aliis circumstantiis de certa persona & maleficio* was geïnformeed, want alsdan zoude die *generalis Inquisitio*, die maar geschied ad informandum judicem onnodig zyn, en kan hy dan aanstonds tot de speciale overgaan, welke daar in bestaat, dat men procedert tegens deze of gene, die suspect is, of door het gerugt van geloofwaardige Personen zyn oorsprong hebbende, of dat hy door de gene is beschuldigt, die amptshalven op de Delinquanten zig moeten informeeeren, ofte beklapt door de Vrienden van den Overledene, ofte door den Geledeerden zelfs, of anders van wegen zyn kwaad Leven, of dat men het gestolen Goed of Degen, die bloedig is, of het Goed van den doden by hem vind, of dat hy te voren den anderen heeft gedreigt, of in grote Vyandschap met hem leeft, of dat hy gezien is ter plaatze, daar den Doden word gevonden, ofte aldaar is aangetaft, ofte anderzints

16 *Onderrigt over het houden van Krygs-*
zints door waarfchynelyke Redenen en Tekenen, als
daar is de Bekentenis van zyn Makker, of van zig
zelfs buiten het Gerigt gedaan, word gepræfumeert
het Feit begaan te hebben, gelyk dit zoo word getra-
deet by FELTMAN in zyn *Aanmerkingen over den*
Articul-Brief, pag. mibi 297, 298, vergelykt hier
mede het geen HERTIUS in *paroem. Jur. German.*
Libr. I. paroem. 16. §. 1. aantekend. Een Soldaat dus
suspect ende door deffelfs Capitein, die zulks moet
doen, Zie den 65 art. van den *Articul-Brief*, by een
Schriftelyke Accufatie aan den Commandant van 't
Garnifoen, het zy Gouverneur, Commandeur, of wie
anders, gedenuncieert zynde, word den zelve by den
Provoost gefeld, en den Auditeur Militair met twee
Officieren gelast over het Fait, waar mede beschuldigt
word, behoorlyke informatie te nemen, het geen vol-
bragt zynde, en den Auditeur vermeenende, de Zaak
tot die maturiteit gebragt te hebben, dat daar over
Krygsraad kan worden gehouden, zoo verzoekt hy van
den Gouverneur, Commandeur, of wie anders mogt
commandeeren, dat 'er Krygsraad mag belegt worden:
Hoe het nu verder in den Krygsraad toegaat, daar van
zal hier na met meerderen gehandelt worden.

Indien nu een Misdadiger geëchapeerd, en niet meer
voor handen, en de misdaad niet zoo groot en daar
na gefchapen is, zoo zoude hy van de hoge overigheid
kunnen verzoeken Vrygeleide, kragt welke hy kan
compareren ende zyne defenfie doen; is nu de misdaad
groot en zwaar, en kan den dader niet geapprehen-
deerd, en in hegtenis gebragt worden, zoo word hy
by Trommelflagen Trompetten-Gefchal, driemaal van
veertien dagen tot veertien dagen, en de vierdemaal
ex superabandanti ingedaagt, en dan nog uithblyvende,
word

Raad in de Garnisoenen van den Staat etc. 7

word 'er in contumaciam regt gedaan en gepronun-
ciaëerd die straffe, die met de misdaad convenabel en
geproportioneerd is, met die observantie egter, dat een
default in criminalibus iemand maar præsumptivelyk cri-
mineel maakt, en dat zoo iemand zig naderhand stel-
lende in handen van de Justitie, zig nog kan purgeren, Default in criminalibus maakt iemand maar præsumptivelyk crimi- neel.
en als dan zyne defensie genieten moet: Zie. FELTMAN
in zyn *Aanmerkingen over den Articul-Brief*, pag. mihi
231. en is zulks overeen komende met een remarquabele
Resolutie van de Ed: Mog: Heeren Raden van Staten

van den 5. Decemb. 1732. luidende: *Ontfangen een
Missive van de Krygsraad te Arnhem geschreven al-
daar den 3. deser, houdende in substantie: Dat, na
dat op den 14. July laatstleden eene Sententie geslagen
was, om eenige Deserteurs van het Regiment van den
Collonel SMITSAART, derzelver Namen aan de Gaig
te slaan, het gebeurd is: Dat eenen Willem Otto, ge-
boortig van Walbeek, gelegen in 't Pruißische, om-
trent de Stad Gelder, Soldaat in de Compagnie van
Capitein Hamel, mede onder die Deserteurs was opge-
geven, en dienvolgens mede in die Sententie begrepen,
zig op den 25. der voorleden Maand, vrywillig aldaar
in het Guarnisoen hadde aangegeven, om zig weder by
het Regiment en zyn Compagnie te verwoegen, voorge-
vende met veel waarschynellykheid niet te zyn gedejer-
teerd, nog ooit daar toe gedagten te hebben gehad, om
dat drie dagen voor de expiratie van zyn Verlof, na het
Guarnisoen willende keeren, onderweeg door een Prui-
ßische Onder-Officier en vier Soldaten met geweld zyn
Pas was afgenomen, die in 't Vuur geworpen, en hem
tot den Dienst gedwongen, zonder dat hy als niet kon-
nende lezen nog schryven, daar van kennis had kunnen
geven, tot dat hy voor omtrent 14. dagen geleden oc-*

18 Onderrigt over het houden van Krygs-
casse had gevonden, om weder uit den Pruißischen
Dienst te kunnen echapperen, om zig by zyne Compagnie te verwoegen: Dat zy niet bevoegt zynde de
voorsz. gewezen Sententie te altereeren of te veranderen, en het de iniquiteit zelve zoude wezen iemand
met de dood als Deserteur te straffen, die met geweld was weggevoerd, en tot een vreemden Dienst gedwongen,
zy van haar Pligt geoordeeld hadden van het voorsz. Geval kennis te geven aan Haar Edele Mogende,
en derzelve ordres te verzoeken, waar na zy zig in dezen zouden kunnen reguleeren. Waar op gedelibereert zynde, is goed gevonden en verstaan aan de
voornoemde Krygsraad te rescribereen, dat een Vonnis op intendith of in contumacie gewezen, nooit kan
nog mag geexecuteert worden tegens een Gecontumaceerde, indien hy naderhand of van zig zelve wederom
komt, of gevangen word, voor en aler by op nieuws en even als of het contumaciele Vonnis niet gewezen was,
in zyne defensie is geboord, en dat een Regter, die defensie gefundeert bevindende, onaangezien het contumaciele
Vonnis, den Gevangen kan of mag vryspreken, en dat dienvolgende de voornoemde Krygsraad den
gewelten Willem Otto, op nieuws in zyne defensie zullen horen, en tegens hem op nieuws een Vonnis wellen,
zonder dat daar tegen eenigzins obsteert het voorgemelte contumaciele Vonnis.

Dus dan kortelyk aangetoond hebbende, wat 'er moet voor af gaan, bevorens 'er Krygsraad kan worden gehouden, beschryve Ik, tot het voorgestelde overgaande, een Krygsraad of Krygsgerigt aldus: Dat het zelve is eene Vergaderinge, bestaande hedendaags uit een Gouverneur, Commandeur, of uit een bekwaam Hoofd-Officier en zes andere Officieren, ten einde de

Wat een
Krygs-
raad is.

Delicten van den Volke van Oorlog te straffen, of de disputen van de zelve, zoo zy onderling den eenen tegen den anderen, of ymand anders tegens dezelve heeft, te decideeren, alles ten einde de welstand des Volks, die altoos de eerste Wet moet zyn, daar door worde geconferveert.

Ik zegge *bedendaags*, aangezien het schynt, dat in vroegere Jaren dit anders wierd gepractiseerd, en een Krygsraad in die Tyden uit vry meerder Personen was gecomponeert: Ik meen dit te moeten opmaken uit den *Articul-Brief de Anno 1590.* en aldaar *Art. 65.* in de Periode: *Den zelve te stellen in handen van den Generaal of den genen, die in het Quartier commandeert, die met de presente Capitainen, Lieutenanten en Vaandrighs, daar over op de informatie, die hy daar toe zal doen nemen, zal oordeelen, volgende deze Ordonnantie en Articul-Brief;* alwaar de Woorden *presente Capitainen, Lieutenanten en Vaandrighs* my schynen te kennen te geven, dat men alle Officieren, die present waren des Tydes als Leden in den Krygsraad geëmployeerd heeft, want indien 'er alleen stond, die *met de Capitainen, Lieutenants en Vaandrighs zal oordeelen*, zoude Ik de decisie van den Regtsgeleerden **ULPIANUS** in *L. 12. D. de testib. (22-5)* willende, dat men in dubio, daar in het meervoudig getal gesproken word, het getal tot twee moet bepalen, van applicatie kunnen doen zyn, dog alhier de woorden klaar zynde, vinde Ik onnodig my van deze Regul van Interpretatie te bedienen, maar meene daar by te mogen blyven, dat een Krygsraad, volgens den *ouden Articul-Brief*, zoo even geallegeert uit alle Officieren, die in 't Quartier present waren, heeft bestaan gehad; En inclineere Ik daar toe te meerder, om dat

Na deze Explicatie van de voorgaande descriptie, aantonnende het onderscheid dat 'er tusschen een bedendaagse Krygsraad en die in vroegere Jaren wierd gehouden, met relatie tot het getal der Personen zig voor-doet.

20 Onderrigt over het houden van Krygs-

Ik onder myne Papieren een Copie van een Sententie vinde, by den Krygsraad te Bredevoort op den 27. Auguſty 1681. ergaan, die het ſchynd, dat door alle des Tydes preſent geweest zynde, ende den Krygsraad gecomponeert hebbende Officieren, getekend is; Hier agter geappliceert *ſub B.*

Wie in een Krygsraad het præſidie voerd. Ik zegge verder, dat een Krygsraad hedendaags gecomponeert word uit een *Gouverneur, Commandeur, of uit een bekwaam Hoofd-Officier*, aangezien het bekende Reglement van Koning WILLIAM Hoogloff. *Mem.* van den 24. February 1687. hier agter gevoegd *ſub C.* zulks medebrenge, wordende daar by *Art. 3.* geſtatueert: *Dat de Gouverneurs of Commandeurs van de reſpective Garniſoenen van den Staat gehouden zullen zyn in de reſpective Krygsraden zelfs te preſideeren, of na gelegenheid een ander bekwaam Hoofd-Officier tot preſideerende te committeeren.*

Invoegen dat ingevolge dezen Articul, die alnog ſtand moet grypen, als door geen latere of poſterieure Reſolutie. Wet of Reglement gederogeert ofte geabrogeert, de reſpective Heeren Gouverneurs of Commandeurs, elk waar hy zig bevind, gehouden, dat is verpligt zyn, zonder daar aan de minſte alteratie te mogen toebrengen, ofte daar van aftegaan, in de Krygsraden in perſoon het præſidie te voeren, ende te doen dat gene, dat des Præſidents is, dat is zig als het Hoofd van de Vergaderinge te gedragen, de propoſitie te doen, de Stemmen te colligeeren ende te concludeeren, gelyk KECKERMANNUS in *Politicis pag. mibi 294.* aldus een Præſident beſchryft, dat hy is het voornaamſte gedeelte van de Vergaderinge, die daar inne alles dirigeert, de propoſitie doet, en de Concluſie formeert, wanneer hy aldaar zeyd: *Quod Præſes ſit*

Wat het Ampt van een Præſident in een Krygsraad mede brengt.

fit pars princeps iudicii, penes quem est directorium & propositio & denique Conclusio sive pronuntiatio Sententiae; Ofte moet zoo een Gouverneur of Commandeur na voorkomende Omstandigheden een ander bekwaam Hoofd-Officier, het zy Collonel, Lieutenant-Collonel, ofte Major tot President in een te houdene Krygsraad committeeren en aanstellen: En dit is de reden, dat Ik in de Beschryvinge van een Krygsraad 'er hebbe bygevoegd: Of *ander bekwaam Hoofd-Officier*; dus dat een Gouverneur of Commandeur een bekwaam Hoofd-Officier kunnende bekomen, zig van die last kan ontdoen: De bekwaamheid van een Hoofd-Officier is in het generaal, immers moet en behoort te zyn, met relatie tot zyn Ampt, het zy dan dat hy is Collonel, het zy Lieutenant-Collonel, het zy Major van een grote extensie, dog met opzigt tot de Krygsraden, en het waarnemen van het praesidie in dezelve, zoude Ik met den meergem: FELTMAN van sentiment zyn, *dat de Verstandigen daar toe behoorden uitgekozen, ende daar toe als het anders brave Mannen zyn, gepraesereert te worden, die in haer Jeugd haer Oordeel met studeeren gescherpt hebben*: Maar het gebeurt zomwylen, dat in de Plaatsen, daar het Volk van Oorlog Guarnisoen en Bezettinge houd; zig nog Gouverneur, nog Commandeur bevind, hoe het dan te maken? Ik antwoorde, dat in zoo een Geval yder Hoofd-Officier op zyn beurt in een te houdene Krygsraad moet voorzitten, en word dat altoos in dervoegen gepraesereert, en is het dat 'er geen Gouverneur, Commandeur of Hoofd-Officier present is, moet daar van als dan aan de Heeren Raden van Staten, of den Heer ERF-STADHOUDER, of die Hoogst dezelve representeerd, kennis gegeven worden ende verzogt, dat

er een Hoofd-Officier uit het Naburig Guarnisoen tot het bekleeden van het praesidie in een te houdene Krygsraad mag worden geautoriseert.

Ofeen Krygsraad uit meerder of minder Personen mag bestaan. Uit het hier voren gededuceerde blykt dan, dat een Krygsraad uit de opgenoemde Personen bestaat, dog hier doet zig een Vrage voor: Of namentlyk zoo een Vergaderinge met meerder of minder Personen zoude mogen belegt worden? Wanneer ik ten dezen de Regten raadpleege, zoude ik hier op van Ja moeten antwoorden, aangezien die dicteeren, dat wanneer by de Wetten een Zaak niet is gedefinieert en uitgemaakt, dat dezelve alsdan aan het goedvinden van een Rigger word overgelaten: Nu vind zig nog by den Articul-Brief, ten ware men den 65. *Articul* hier voren pag. 19. geallegeert, nog wilde doen gelden, nog by eenige Resolutie het getal van de Leden, die een Krygsraad moeten uitmaken, bepaald, en by gevolg zoude men het getal der zelve na omstandigheden zoo groot ende zoo klein kunnen maken, als men in zoo een geval zoude goedvinden en oordelen te behoren, mids eger, dat by dezelve behoorlyk kan worden geconcludeert, waar op altoos moet worden gelet: En daar van daan is het ook, dat tot het constituëren van een Collegie een oneven getal van Personen, en wel van drie na de gemene regten word gerequireert, ter oorzake van de aangeborene hoedanigheid der Menschen tot het dissentieeren zeer genegen, welke in gelyk getal en Magt zynde zeer zelden zouden convenieeren: Ziede *L. 17. §. 6 D. de recept qui arbitr. recep.* (4--8) alwaar den Regtsgeleerden *ULPIANUS* observeert, dat wanneer een Zaak aan twee word gecompromitteert dezelve geen decisie kan erlangen, wegens de aangeboren vaardigheid der Menschen tot het dissentieren: Zyne

Woor-

Woorden luiden dus: *Quod si in duos arbitros sit compromissum res fere sine exitu futura sit propter naturalem hominum ad dissentiendum facilitatem.* En BODINUS in zyn Boek *de Republica Libr. 3. cap. 8.* wil daarom, dat in alle Vergaderingen, maar inzonderheid in die, waar in de Aanzienelykste der Burgers de Hoofden zyn, de Burgers in drie Classen behoorden verdeelt te zyn, ten einde 'er Oneenigheid onder dezelve ontstaande, en twee gedeeltens van dien het oneens zynde, een derde gedeelte die Twistende Oneenigheid zoude kunnen wederleggen, of zig voegen by een van beide gedeeltens, om dus doende den Onwillgen tot andere gedagten te brengen, zeggende: *Sed omni civitatum generi valde utiles, in optimatum vero statu necessaria est illa, quam dixi, Civitum in tres ordines distributio, ut duobus dissentientibus tertius dissidia componat, aut alterutri adjunctus nolentem a suscepta Sententia deducat.* Doet hier by het geen JOH. GOEDDEUS in *Commentar. ad L. 85. D. de Verb. significat.* aantekent; alwaar den Regtsgeleerde over de Wet *tres faciunt Collegium, drie Leden maken een Vergadering uit*, de redenen daar van, en het geen daar tegensword geobmoveerd, deduceert, en onder anderen aantoonde, dat het zeggen van den Zaligmaker in het *Evangelium van Mattheus, cap. 18. vs. 20. alwaar 'er twee of drie in myne Name vergadert zyn, ben ik in het midden van haar*, misduid word, wanneer zommige daar uit elicieeren, als of daar door gedefinieert wierde, dat een minder getal, als drie Personen, een Collegie of een Vergadering zoude kunnen constitueeren, maar dat den Zaligmaker daar mede wilde te kennen geven, *si pro peccatore preces fuderint duo tresve, Deum non solum universam Ecclesiam, sed hos pauculos etiam exauditurum,*

24. Onderrigt over het houden van Krygs-
diturum, cum sit medius inter ipsos futurus, dat is:
Wanneer door twee of drie voor een Zondaar gebeden
wierde, God niet alleen de geheele Vergaderinge,
maar ook die weinige zoude verhoren, om dat hy in het
midden van haar zoude zyn.

Hoe zig een Gou-
verneur of Com-
man-
deur moet
gedra-
gen, wan-
neer 'er
geen Of-
ficieren
genoeg
tot het
bekte-
den van
een
Krygs-
raad
in 't
Guar-
nissen
zyn.

Dog zoude Ik in dezen het gebruik volgende beter
en aannemerlyker oordeelen, indien zig minder als ze-
ven Officieren, en 'er dus geen voldoende getal tot het
bekleden van een Krygsraad in een Garnizoen gevon-
den word, daar van aan de Heeren Raden van Staten,
of aan den Heer ERFSTADHOUDER, als Capitien
Generaal of die hoogst dezelve mogte representeeren,
kennis te geven, en dezen aangaande derzelve goed-
vinden en ordres te imploreeren, ten einde daar door de
manquerende Leden tot het formeeren van een Krygs-
raad te kunnen bekomen.

Met dit antwoord word ook gezolveerd en opgeloft de
tegenwerpinge, die uit de geleerde en nuttige aanmer-
kingen van de Heeren PAPPUS en FELTMAN over
den *Articul-Brief* zouden kunnen werden geobmo-
veert, Namentlyk, dat in cas het mogte komen te ont-
breken aan Capiteins, Lieutenants en Vaandrighs, dat
men dan in derzelve plaatzen tot Leden in den Krygs-
raad zoude kunnen ja moeten benoemen *twee Sergan-
ten, twee Corporaals, twee Adelborsten, ende twee
gemeenen*, behalven dat dit nooit in de Republyk ge-
practizeert is, en Ik ook dus niet wete, waar die
geleerde Mannen dit hebben van daan gehaalt, de Heer
FELTMAN beroept zig wel op J: BURGERS *cent 2 obs.*
98. dog die daar over hebbende nagezien, hebbe Ik
daar van niets gevonden.

Profes-
sor G.
Voet
mede
gerefu-
teert

Ik verwondert my zeer, dat de Heer Professor VOET
dit gevoelen door PAPPUS ter geallegeerden plaatze
mis-

misleid, mede schynt toegedaan te zyn, wanneer hy wil, dat wanneer 'er weinige Bevelhebberen tegenswoordig zyn, 'er als dan Serganten en zomwylen wel de ervarendste uit de gemene Soldaten tot het decideren van Zaken genomen worden, zeggende in *tractat de jure militar. cap. 7. no. 3. in fine, quod sitamen ex ejusmodi praefectis pauci sunt praesentes, etiam Ducani & ex gregariis quandoque rerum maxime periti in definiendis conoversis adhiberi possunt.* Van dat zelve Gevoelen is ook BRUNNEMAN *ad L. 6. Cod. de Jurisdic. omn: judic. (3-13)*, met de Leere van GRATIANUS *in deceptation forensib. cap. 186. no. 47.* zulks aantonnende, in de Woorden, *Collige, Illieratum posse esse Judicem inter milites, quod hodie videmus, dum gregarii etiam milites in Judicio Militari in causis Capitalibus Suffragia conferunt.*

Welgemelte FELTMAN allegeert nog een Geval, waar mede hy tragt te bewyzen, dat wanneer een Zaak van gewigt zig voordoet, by exempel, Iemand over een Manlag beschuldigt wordende, men in zulken cas wel van Sergeanten af tot de hoogste Bevelhebbers tot tot Rigters in een Krygsraad zoude mogen kiezen; Dog dat exempel zoude Ik aan geen Gouverneur of Commandeur, aan wie het beleggen van een Krygsraad volgens Resolutie van de Heeren Raden van Staten van den 2 Decemb. 1735. hier agter *sub D.* staat, raden te volgen; Zynde het Geval by meergemelte FELTMAN geallegeert, ook hier te Lande niet voorgevallen, ende meder raar, als te imiteeren.

Het ordinaire is dan, dat een Krygsraad bestaat ende gecomponeert is uit een getal van zeven Officieren, ende schynd dit van tyd tot tyd gepractiseert, ende dus allengkens door gewoonte geintroduceert te zyn,

Feltman
nader
gerefuseert.

26 *Onderrigt over het houden van Krygs-*

want zig daar van geen Wet, gelyk Ik hier voren al geremarqueert hebbe, komt voor te doen: Mogelyk vraagd iemand, waarom hier juist het getal van zeven, ende niet van minder of meerder, oneven egter, in confideratie komt? Ik betuige de reden hier van niet te weten, gelyk ook niet wel van alles reden kan gegeven worden*: De reden te willen zoeken in het getal van zeven, als of dat getal volmaakter was †, als andere Getallen, zoude mynes bedunkens wat verre gaan.

Wat
een Ju
dicium
mixrum
is en in
wat, ge
vallen
plaats
heeft.

De perſoonen, die een Krygsraad uitmaken, moeten alle Militairen zyn, ten ware 'er een *Judicium Mixtum* gehouden, ende belegt moet worden; Geſchiedende zulks, wanneer een Militair met een Burger te doen heeft, als wanneer een Politycq Klager zynde een Officier en een Militair klagende, een Magiſtraats-Perſoonde Informatien en de Krygsraad zoude bywonen; ingevolge het geené daar van aantekenen SPATE in zyn *Auditeur Sect: 1. cap. 6. §. 3. pag. 225* BEHAIMB. in *Milit. delinq. obs. 75. in fine* & LUDOVICI *Inleidinge zum Kriegs-Proces pag. 20. vs. 6.* van deze Manier van Gerigt houden tekent LYSERUS het volgende aan in zyn *Meditatien over de pandecten vol. 2 spec. 75. §. 12. saluberrimum hodie institutum est, quoties,*

mi-

* L. 20 *D. de Legib* (1-3) alwaar de Regtſgeleerde ULPIANUS zeyd: *Non omnium, quæ a majoribus constituta sunt ratio reddi potest, dat van alles het geen door de Voorouders is vastgeſteld, geen reden kan worden gegeven*; deze Wet en de volgende 21. ſchynd eigentlyk op de manier van Advifeeren der oude Regtſgeleerden by de Romeinen te zien, die daar inſe zeer kort en ſuccinct waren, dezelve veeltyds afgevend, zonder 'er reden by te doen. Zie BÖEHMER *Exercit. ad pand. Tom. I Exercit. XVI § V.*

† Offchoon 'er genoeg gevonden worden, die met dit zeven Getal veel hebben op gehad, en Ik weet niet wat voor een myſterie daar in gevonden, immers gezocht hebben. Zie ESBACH *ad Carpzov par. 3. const. 2. Def. 2.* en meer Aucteuren geallegeert by wylen den Heer Profeſſor PAGENSTECHE in *Jurisprud. polem. pag. 125. in notis.*

*miles cum pagano litigat mixtum Judicium constituatur in quo scilicet ille iudex, cui reus subest, praesidet, Magistratus vero Actoris adsidet; daar by voegende: Jure tamen Romano judicia haec mixta prorsus ignorantur, & causa, in quibus reus Militaris vir est, cognitioni solius Judicis Militaris Committuntur, L. 6. Cod. de Jurisdic. omn: judic. (3-13) dat is: het is bedendaags een heilzame Inzettinge, dat zoo dikwils een Soldaat met een Burger dispuut heeft een Judicium Mixtum word gehouden, waar in dien Rigter het praesidie voert, onder wie den gedaagde gezeten is; In het Roomsche Regt is deze manier van Gerigt houden ten eenenmaal onbekent, ende most een Militair aldaar by zyn eigen Rigter worden aangesproken. L. 6. Cod. de Jurisdic. omn: judic. (3-13) alwaar de Keisers HONORIUS en THEODOSIUS rescriberen, Magisteria potestati, inter Militares veros vel privatum actorem & reum Militarem etiam Civilium quaestionum audiendi concedimus facultatem, praesertim cum id ipsum de more litigantium videatur, constetque, Militarem reum, nisi a suo iudice, nec exhiberi posse, nec si in culpa fuerit, coerceri, dat is: Aan den Militairen Rigter geven wy de Magt, om tusschen Militairen en Burgers over hare Verschillen, ook in civile Zaken regt te doen, dewyl dit aldus dagelyks by de litigerende Parthyen word geobserveerd, ende het bekend is, dat een Militair Gedaagden zynde, niet anders dan van zyn eigen Rigter kan worden te regt gesteld, nog indien hy iets heeft misdään, gestraft; Dat voor het overige de *Judicia Mixta* nog by ons in gebruik zyn, ende het Geval exterende daar van emploi zoude kunnen worden gemaakt, blykt uit de besoignes en Resolutien van den Hogen Krygsraad by den Griffier Anthony van*

De *Ju-*Dalen by een gebragt, alwaar folio 128, 129, 130.
dicia een fcherp Examen voor Politycquen en Militairen is
Mixta zyn by gehouden, luidende het Geval aldaar voorkomende,
 ons nog aldus: Den 1. July zyn ten overftaan van den Heer
 in ge- Amptman, en Schepenen tot Zalt-Bommel ende andere
 bruik. witten Krygsrade gecommitteert, nogmaals fcherpelyk
 geexamineert Harman Philips en Pr. Faes, dewetke nog
 voor de pyne, nog in de pyne, hangende aan de Paleye*,
 nogte ook daar na niet hebben willen lyden tot de voorfz.
 Verkratinge fchuld te hebben, ofte daar van te we-
 ten, ende na dat elk een goede wyle aan de Paleye ge-
 hangen, en ook Harman met Roeden geflagen was,
 hebben de Gedeputeerden ter examinatie goedgevonden
 van het pynen op te houden, ende een Vergaderinge van
 de Magiftraat en Krygsraad te doen leggen om rapport
 te doen, en vorders in de Zake te doen adviferen, den
 1 July 1597.

Verzoek van de Militairen aan de Politycquen.

Hier naar de Magiftraat vergaderd wezende, is by
 de Krygsrade verzogt, dat zy neffens die van den
 Krygsrade mede willen helpen adviferen, hoe men in
 deze Zake vorder zoude kunnen procedeeeren, daar op
 dezelve haar excufeerde, zeggende zulks te wezen al-
 leen het werk van den Krygsrade, en dat hun lieden
 niet toe en stond den Articul-Brief eenige explicatie te
 geven, en naar iteratif Verzoek aan hun luyden ge-
 daan, om in deze Zaak voorts ten beften te helpen ad-
 vifeeren, hebben hun luiden daar van geexcuseerd als
 voren, dog onvermindert aan den Krygsrade gediend
 voor Advys, datze geen nader of nieuwe Indicien tot
 lafte

* Paleye trochlea cruciabilis; climax scala; tormenti genus, quo corpora diftorquentur & excruciantur; poulie d'eftrapade: Kilianus. in Dictionario.

Raad in de Garnisoenen van den Staat &c. 29
laste van de Gevangene en wiste, maar niet ongeraden vinden zoude, dat menze uit het Ampt van Bommel bannen zoude; Hier op de Krygsrade nader geadviseert hebbende ende in confideratie geleid de straffe, die de Gevangene alrede hadde verdragen, hebbende geadviseert, als hier na volgt; Op de Zake van Harmen Philips en Pieter Faas voorsz. is geresolveert, dat hun luiden aangezegd zal worden, dat zy zullen hebben te vertrekken uit Bommel en Bommelerwaarde; wel verstaande, dat den Hopman dezelve zal mogen verzien met zulken Afscheid, als hy na zyn discretie zal bevinden te behoren den 1 July 1597. voorsz.

Uit wat Personen een Krygsraad moet bestaan, in val die over Artillery Bediendens moet gehouden worden; daar van is een Resolutie van de Heeren Raden van Staten in dato den 4. Maart 1730. luidende: *Geboord het rapport van de Heeren van Langerak, Thejsaurier Generaal van der Heym en Secretaris ten Hove, hebbende ingevolge Haar Edele Mogende Resolutie van den eersten dezer geexamineert het nadere Berigt van den Brigadier Verschuur Collonel van de Artillerie op eene Missive van den Generaal Colyar, Gouverneur van Namen, rakende het compelleeren van den Krygsraad over een Delict, begaan door een van de Artillerie Bediendens. Waar op gedelibereert zynde is goedgevonden en verstaan, den voorsz. Gouverneur en Generaal te rescribereen, dat een van de Officieren van d' Artillerie mede in den Krygsrade moet geroepen worden, om mede te oordeelen in het voorsz. Geval, en daar by de Capiteyns van d' Artillerie zal laten rangen plaats nemen met de Capiteyns van d' Infanterie, den Capiteyn Lieutenant van d' Artillerie met de ordinaris Capiteyn Lieutenants, een premier Lieutenant van*

Hoe
 Krygs-
 raden
 te hou-
 den
 over
 Delicten
 begaan
 by Artil-
 lerie
 Bedien-
 dens.

30 *Onderrigt over het houden van Krygs-
d'Artillerie met d'ordinaris Lieutenants, d'ordinaris
Meeſter Vuurwerkers na de jongſte ordinaris Lieute-
nants, en de extraordinaris Meeſters Vuurwerkers,
en Onder-Lieutenants met de Ordinaris Vendrigs: Uit
welke Reſolutie komt te blyken, dat de reſpective Of-
ficiere van d'Artillerie voor dezen tot geen Leden in
een te houdene Krygsraad wierden gecommandeert,
ten ware door d'Artillerie Bediendens enig delict begaan
mogte zyn; het geen alnu is verandert, zodanig, dat
alle Officiere van d'Artillerie thans mede op haar tour
en beurte als Leden in den Krygsraad zitten, ende de-
zelve helpen bekleden en waarnemen, ingevolge d'or-
dre van Haar Koninglyke Hoogheid, Mevrouw de
GOUVERNANTE Hoogloff. Mem. van den 30. Octo-
ber 1752. in de Woorden: *Aangezien d'Artillerie
Bediendens in de Garniſoenen door het gering getal
hunner Officiere geen particulieren Krygsraad kunnen
formeeren, gelyk voor dezen in het Veld, zoo zal voor-
taan in de Garniſoenen een Officier van d'Artillerie by
de te houdene Krygsraden worden gecommandeert, en
in het Garniſoens detail rouleeren, voor al zal by daar
preſent moeten zyn, wanneer het ymand van d'Artille-
rie betreft, ten einde by zig dus omtrent Krygsraad
Zaken des te meerder onderrigten kan.**

Hoe Krygs-
raad in
den Jare
1703 op
's Lands
Vloote
is ge-
houden

Aangaande het houden van den Krygsraad inden jae-
1703. op 's Lands Vloote is tot wegneming van alle
discrepantie tuffen de Zee en Land-Officiere by Haar
Hoog Mogende de Heeren Staten, Generaal den avol-
gende Ordre en Reglement gearreſteert: *Eerſtelyk,
dat den Lieutenant Admiraal, Vice Admiraal, Schout
by Nagt, ende ook een gemeen Scheeps-Capitein in het
Schip hem toevertrouwt zal werden geconſideert, en
aldaar aan hem gedefereert gelyk reſpect als aan een
Gou-*

Gouverneur of een Commandeur in een Stad of Fortrefse, mits dat hy wederom van zyne zyde aan een Capiteyn, Lieutenant of Vendrig, commandeerende eenig aantal Scheeps Soldaten, op zyn onderhebbende Schip late wedervaren gelyke eere en respect als een Capiteyn ofte ander Officier een Compagnie commandeerende in een Guarnisoen toekomt, en te wedervaren gebruikelyk is.

Ten tweeden, dat den Lieutenant-Generaal, Generaal Majors, Brigadiers, Collonels, Lieutenant-Collonels en Majors, die in de jegenwoordige Expeditie mede op 's Lands Vloote gecommandeert zouden mogen worden, volgens hare qualiteyt en Carac̃ter beoorlyk respect en commoditeyt genieten zullen, ende dat ook den gemelden Lieutenant Generaal het gerequireerde Commandement over de Officieren en Soldaten van de Land Militie in de gantsche Vloote na Krygsgebruik hebben en behouden zal, doende onder dezelve houden alle goede ordre en exacte discipline.

Ten derden, dat in cas van Landinge der voorschre-
ve Militie den bovengenoemden Lieutenant Generaal dezelve en chef zal commandeeren, alles nogtans onder het bevel, de conduite en superintendentie van den Lieutenant Admiraal of commandeerende Officier van 's Lands Vloote.

Ten vierden, ingevalle het mogte komen te gebeuren, dat de een of ander Delict, groot of kleyn, by eenig Officier van de voorschre-
ve Land Militie zouden mogen werden begaan, ofte ook wel dat een gemeen Soldaat quame te committeeren eenig zwaar Delict, daar over hy met verlies van het leven of van eenig lid, of ook wel met Kielbalinge zoude mogen gestraft werden, in zulken cas daar over geoordeeld en gesen-
ten-

32 *Onderrigt over het houden van Krygs-
tenticerd zal worden by den Grooten Militairen Krygs-
Raad, die gecomponeert zal wezen yt den Luytenant
Admiraal of commandeerende Officier van 's Lands
Vloote, de presente Hoofd-Officieren van de voorsebre-
ve Landmilitie, die den gemelden Luytenant Admiraal
daar toe zal beroepen, waar onder de Luytenants van
de Collonels Compagnien na ouder gewoonte mede ad-
missibel wezen zullen.*

*Ten vyfden en laatsten, zoo wanneer over eenig ge-
meen Soldaat in het reguard van kleyne Delicten regt
gesproken zal moeten werden, dat als dan het zelve
zal geschieden door den Krygsraad van het Schip, ge-
componeert yt de ordinaris Scheeps-Officieren, met en
nevens den Capiteyn, Luytenant of Vendrig, mitsga-
ders ook de Sergeanten over de voorsz. Scheeps Solda-
ten op het zelve Schip commandeerende, waar in den
Hoofd-Officier of Capiteyn van het Schip, of wel zoda-
nig ander Scheeps-Officier, als by eenige gelegentheyd
van de zelve het Oppercommandement van het Schip
zal hebben in zyne qualiteyt, als in het eerste Articul
gementioneerd staat, zal præsideeren, en de eerste
Stemme hebben, ende na hem den Capiteyn van de Land
Soldaten op het zelve Schip zynde, dan wederom den
Scheeps Luytenant, of wel op Schepen by Hooft-Officie-
ren gevoerd werdende den eersten Scheeps Capiteyn,
die onder den Hoofd Officier op het Schip zoude mogen
zyn, vervolgens den Luytenant of Vendrig van de
Landmilitie, en zoo voorts over een Ander, dan een
Scheeps Officier, en dan een Lands Officier, ten wel-
ken eynde de Scheeps Officieren aan de eene, ende de
Lands Officieren aan de andere zyde van de Tafel ge-
plaatst zullen worden, en dat die geene, die het Com-
mande-*

Raad in de Garnisoenen van den Staat &c. 33
mandement over het Schip heeft, aan het booge einde
zyn plaats zal hebben genomen.

Ende werd den Lieutenant-Admiraal of commandee-
renden Officier van 's Lands Vloote, mitsgaders de
Land Militie op de Vloote zynde, mits desen geordon-
neert zig hier na te reguleeren en te doen reguleeren
allen den genen, die het zoude mogen aangaan.

De Invalides, als zynde een Corps op zig zelven, hebben hare aparte Krygsraad, en wanneer die over de-
zelfde moet gehouden worden, dan belegt haar Officier Commandant dezelve met voorweten van den geen, die het commando in het Guarnizoen heeft, en zoo het mogt komen te gebeuren, dat geen Officieren uit haar eigen Corps genoeg hadden om een President en zes Leden te vinden, moet hy Commandant daar by nemen de Serjianten en Corporaals, tot gemeenen incluys, om het bovengemelde getal te vinden: Dog zoo het delict het leven of cassatie betreft, moet den gemelden Officier Commandant aanstonds Kennisse van dien aan haar Edele Mogende de Heeren Gecommitteerde Raden geven, en verzoeken, dat het haar Edele Mog: gelieve uit de naburige Guarnizoenen de nodige assistentie uit het Corps der Invalides te ordonneeren: Zie het Woordenboek van DIBBETS, op het Woord Invalides.

Hier dient verder genoteert, dat in val 'er Nationale Officieren ontbreken en niet genoeg voor handen en te bekomen mogten zyn, en als dan in een Krygsraad ook gecommandeert ende tot Leden gestelt kunnen worden Officieren van de Regimenten Zwitsers of Grifons, die zig in dienst van den Staat bevinden, alzo dit mede een gedeelte van den dienst van den Lande uitmakende, zy zig zulks dan ook met fundament niet schynen te kunnen onttrekken; En is dit ook zoo gereguleert

Hoe Krygsraad by de Invalides word gehouden.

Geen nationale Officieren genoeg zynde, kunnen Officieren van de Zwitsers of Grifons tot Le-

34 Onderrigt over het houden van Krygs-

den in
een
Krygs-
raad ge-
com-
man-
deert
worden;
ook in
dat ge-
val de
Officie-
ren die
zig in
een
Garai-
soen
met ver-
lof op-
houden

guleert by het 13. *Articul van het Reglement en In-*
structie, het geen Koning WILLIAM H: L: M: den 22
Novemb. 1698 by Occasie van het aanstellen van den
Grave van ALBERMARLE tot Collonel Generaal
over de Zwitfers en Grisons des tydes in dienst van den
Staat zig bevindende heeft doen uitgaan; luidende:
S'il arrive, qu'un Collonel ou autre Haut Officier tom-
be en faute, & qu'il ne se trouve point assez d'Offi-
ciers sur le lieu pour completer le nombre des juges re-
quis, les Collonels ou Officiers presents s'adresseront ou
au Roi ou au General, qui commandera l'armée en chef
pour le supplier de leur vouloir ajouter un tel nombre
des Collonels ou d'Officiers, qu'il sera necessaire pour
former un jugement égal selon leurs coutumes ordinai-
res & leur Capitulation, sans que cela soit tiré toute
fois en consequence, n'étant accordé, qu'en defaut d'un
nombre des juges competents de la Nation; Zynde het
ook verder bekend, dat by gebrek van Leden tot een
te houden Krygsraad kunnen gecommandeert worden,
die Officieren, welke zig in een Guarnisoen met verlof
bevinden en ophouden.

Geen
Leden
in een
Krygs-
raad te
com-
man-
deeren,
die
suspect
zyn.

Dewyl het na regten en de gezonde Reden een
uitgemaakte Zaak moet zyn, dat uit alle Gerigten alle
partydigheid moet verbannen zyn, en niet harder voor
een parthy kan worden uitgedagt, als voor een sus-
pect Rigter te moeten litigeeren en die laten jugeeren
en uitspraak doen, zoo moet vooral daar op geatten-
deert worden, dat geen Officieren in een te houdene
Krygsraad als Leden worden geadmitteert, die om
deze of gene vallabele en in regten gefundeerde Rede-
nen suspect zyn, dat is zig als partydig gedragen; Voor
partydig en gevolgelyk suspect word in dezen yemand
gehouden, die d'eene party meerder favoriseert, of schynt
te

te willen favoriseeren, als d'andere: CASPER ZIEGLER in zyn Tractaat, het geen hy *dicastice* noemt, heeft de Leere *de suspectis iudicibus* op vier *fontes* gebragt, onder welke hy aldaar mede recenseert *de Onwetenheid*, dog de suspectatie om die reden schynd hedendaags geen plaats meer te hebben, want wie weet niet, dat 'er tot Rigters zyn en worden aangesteld die gene, die nooit iets van de Regten gehoord hebben, of van de Costumen iets het alderminste weten; Te regt heeft zulks al FERRARIUS MONTANUS in *Progymnasm. Forensib.* geremarqueert, wanneer hy met nadruk zegt; *Quotus enim hodie est iudicum albo adscriptus, & tam sanctæ functionis Majestatem præse ferens, qui vel municipii sui consuetudinis aliquam cognitionem habeat, ut de jure scripto taceam, cujus ne umbram quidem vidit, tantum abest, ut a limine illud unquam salutaret;* dat is; Hoe menige word 'er huiden ten dage niet gevonden, die op de rolle der Rigters gesteld en het onschendbare van zoo een Heilige Bedieninge vertonnende geen de minste kennis heeft van de Costumen van zyn Stad, men gezwyge van het Roomsche Regt, waar van hy de schaduwe niet gezien heeft, veel weiniger dat hy het zelve van naby zoude gegroet hebben; Ende zegt dan ook zeker Auteur de *Exceptione Recusationis* handelende zeer wel; *Recusatur Judex vel ob inhabilitatem, vel ob suspicionem, prius hodie vix usu venit;* dat is; Een Rigter word om desselfs onbekwaamheid, of uit hoofde van suspicie van vriendschap of haat gerecuseert, het eerste heeft hedendaags zelden plaats; Doende dien Schryver 'er vervolgens verder by; *Idonei autem habentur in quam plurimis oppidis etiam opifices, quibus frustra inhabilitatis exceptio opponeretur, licet alias Dd. per Nov. 82. pr. & cap. 1.*

Imperitos legum inter inhabiles reputent; dat is; In zeer veel Steden worden zelfs de Ambagtslieden voor bekwaam gehouden, die men te vergeefs de exceptie van onbekwaamheid zoude objicieeren, ofschoon anders de Doctoren uit kragt van de 82. Novelle in het begin, en het eerste Capittel, die gene die van de Regten onkundig zyn onder de onbekwame rekenen en stellen.

Iemand
schoon
geen
Regts-
leerde
kan
daarom
wel
Rigter
zyn.

Behalven, dat het ook kennelyk is, dat Luiden, die geen Regtsgeleerden zyn, tot Rigters kunnen en mogen aangesteld worden, gelyk zulks in de Provincie van Gelderland in het Quartier van Veluwen gebruikelijk te zyn word aangetekend by wylen den Secretaris SCHRASSERT in zynen Commentarius fol. 21. No. 4. zeggende; *Non vero de moribus Velavie pro radicali qualitate in judice requiritur, ut juris sit Doctor vel Licentiatus: Nam & Militares, qui arma magis quam jura norunt, ad judicandum admittuntur: quod nec a Jure Civili nec ratione esse alienum rescribit Imp. in L. 17. C. de Judic.*; En hoor het geen SIMON VAN LEEUWEN in de Voorreden voor zyn Boek *Roomsch Hollands Regt* genaamd, ten dezen zegt; *Het is een kennelyke zaak, dat de kennis en wysheid van Verstand niet altyd met de Geleerdheid zamen gaat, waar in zomwylen de Ongeleerden de Geleerden overtreffen, zoo ook de ervarentheid leerd, dat vele Luiden uit haar aangeboren begaaftheid van kennis en verstand, zonder uiterlyke Geleerdheid tot de hoogste trap van Agtbaarheid en wyze matigheid gekomen zyn; De Geleerdheid is wel een groot behulp tot de natuurlyke wysheid en Oeffeninge van het Verstand, maar daar het Verstand en bevattelyke kennis niet is, zal de Geleerdheid geen of weinig vrugt doen; Het is dikmaal beter (zeid CICERO in Oratione pro Archa) innerlyk*

lyk wys te zyn zonder Geleerdheid, als gèleerd te zyn zonder Kennis en Verstand.

Dat ook Luiden, dewelke geen Regtsgeleerden zyn tot Regters gesteld mogen worden, als zy maar kennis van zaken hebben, leerd ons de Keizerlyke Wet zelve in L. 17. Cod: de Judiciis, quid enim obstaculi est, zaid de Keizer, homines, qui alicujus rei peritiam habent de ea re judicare, quum stamus omnes tales homines per usum quodidianum jam esse approbatos, ut & audiant lites easque dirimant & pro sui & legis scientia hujusmodi altercationibus finem imponant.

Ondertussen is dit zeker, om my van de remarque van de Heer Raadsheer HUBER te bedienen, dat die gene zeer dwalen, die meenen en zig verbeelden, dat het Ampt van een Rigter niet veel studie van noden heeft, als 'er maar een goed natuurlyk oordeel is, om dat de Advocaten 't regt aan beide kanten genoegzaam aan de hand zouden geven, waar uit een Persoon van een goed oordeel het beste ligt zoude kunnen kiezen; gelyk het een konst is een goede schotel Spys toe te maken, maar niet om te proeven, welke de beste is.

Het is waar, dat de Regten op de natuurlyke billykheid zyn gestigt, en dat alle uitspraken van regten met de gezonde reden moeten overeenkomen, en daar aan getoetst worden; Het is ook waar, dat als een van beiden een Regter zoude moeten ontbreken, groote Regtsgeleerdheid of een gezond snedig oordeel, dat het laaste gebrek van veel meer aanbelang zoude zyn.

Maar de verscheidentheid der Menschelyke zaken is schier oneindelyk, ende de Aanmerkingen van de reden ende billykheid zyn zoo menigvuldig, en zoo donker, dat om allenthalven de regte keure van billykheid te treffen, de alderwyste Lieden in veel Eeuwen genoeg

te doen hebben gehad, om gronden en regelen uit te vinden, waar na men alle zaken na de meeste billykheid zoude kunnen regten ende bestellen, zulks 't een gevaarlyke vermetelheid zoude zyn, dat ymand zig wilde inbeelden, met zyn natuurlyk oordeel, hoe gelukkig en veerdig het mogte zyn, die keure van reden en billykheid altoos te kunnen treffen, of ook te oordeelen van het geen hem verscheidentlyk uit de Regtsgeleerdheid zoude worden voorgesteld, wezende een gansch andere gelegenheid, met het gene d'eenvoudige Natuur bequaam toe is, gelyk het proeven van spyzen, ende een zake, die Konst ende ervarentheid van noden heeft; Maar hier van afstappende, zoo is dit zeker dat dit gebrek gemakkelyk kan gesuppleert ende weggenomen worden, want is het dat de Rigtters onbekwaam

Onbekwame Rigtters kunnen het Advys van onpartydige Regtsgeleerden inhalen.

zyn om voorkomende zaken ende dispuiten te besliffen ende regtelyk te decideeren, zoo kan immers in zoo een Geval het Advys van Regtsgeleerden ingehaald worden; Dit was by de Joden al practicabel: Zie het vyfde Boek van Moses *Deuteron. cap. 21. vs. 8. 9. 10.* gelyk ook by de Romeinen; De Huizen der Regtsgeleerden wierden daarom by dezelve de *Oracula totius Civitatis*, de *Oraculs van de geheele Stad* genoemd, als te zien by *CICERO de Orator. 1. 45.* men liep daar vroeg daags henen om die te raadplegen, gelyk *HORATIUS Lib. I. Satyr. 1. vers 9.* hier op ziet, wanneer hy zaid:

*Agricolam laudat juris legumque peritus,
Sub Galli Cantum consultor ubi ostia pulsat.*

Waar over Monfr. *Dacier* het navolgende aantekend;
C'étoit la coutume des Jurisconsultes Romains, d'ouvrir

Raad in de Garnisoenen van den Staat etc. 39
vrir leur Maison des la premiere pointe du jour aux
parties, & aux ceux, qui alloient les consulter. C'est
ce qu'il explique lui-même dans la premiere Epitre du
Livre II.

*Romæ dulce diu fuit, & solemne reclusa
Mane domo vigilare, clienti promere jura.*

A Rome on pris longtems plaisir, & c'étoit une coutu-
me établie, d'ouvrir sa Maison de grand matin d'expli-
quer le droit a ses Clients.

Ciceron dans l'Oraison pour Murena: *Vigilas tu
de Nocte, ut consultoribus tuis respondeas.* Tu te le-
ver avant le point du jour pour repondre a ceux, qui
viennent te consulter. Geschiedende die raadpleginge
by monde, of by Geschrifte; In het eerste Geval, *vel
praemissa salutatione*, waar van exempels in *L. 27. ff.
qui testam. facer. poss.* (28-1) *L. 18. ff. de Jur. Codi-
cill.* (29-7) *vel absque illa*, waar van in *L. 6. ff. de
Legat. præstand.* (37-5) *L. 13. ff. de hisqui ut indign.*
(74-9) gaven dezelve haar Advys. In het tweede cas
wierde het Geval in quæstie schriftelyk geproponceert,
en de decisie daar op *praemissa salute, hisce formulis,
velim rescribas l. ult. ff. de minorib.* (4-4) *ll. Mosaic.*
& *Roman. tit. 4. §. 8. Rogo rescribas. l. 11. §. 5. ad
l. Jul. de adulter.* (48-5) *l. 83 ff. de Legat. 2.* (31-1)
quaero l. 27. ff. qui testament. facer. poss. (28-1) *l.
48. ff. de Legat. 2.* (31-1) van de Regtsgeleerden
verzogt; Maar van dezen uitstap wederom ter zaak
komende, zoo dient verder, dat niet alleen by de Ge-
rigten op het platte Land, maar zelfs in de Steden de
Advysen der Regtsgeleerden in zwaarwigtige Zaken
worden ingehaald, ende daar mede gedecideert, het
baard

40 *Onderrigt over het houden van Krygs-*
baard wel eenigzins zyn speculatie, immers na de
Wetten ende Gewoontens van Duitsland, alwaar in
civile Zaken op instantie van Parthyen het advys van
onpartydige word ingenomen, of namentlyk een Rig-
ter bevoegd is, zonder bewilliginge ende overgifte van
Parthyen de Stukken aan onpartydige Regtsgeleerden
af te zenden ende der zelve Advys in te winnen; Ik
vinde daar over het volgende aangetekend by ELIAS
SCHNEGAS in tractat. de concurs. Creditor. in for.
Civil. formand. libr. 4. tit. 5. §. 13. zeggende: *Ju-*
dex caveat sibi, ne sine consensu partium Acta ad Con-
silium Juris Consultorum mittat, & per eos sententiam.
concupi Curet.

I. *Quia si ipse per se non novit, quid justum sit, sed*
aliunde honestatem judicandi emendicare tenetur, nomi-
ne & Officio Judicis non est dignus Nov. 81. in prae-
fat. ibi illi autem neque Cingulum (Officium) habentes
(habere debent) neque nobis ministrantes (ministrare
debent) nisi potuerunt per se nosse, quod justum est,
sed aliunde emendicare judicandi honestatem (tenentur.)
Quomodo non maximum vitium erit Reipublicae, non
eis, qui ex se, quid agendum sit, sciant, lites tradere,
sed sinere eos querere alios, a quibus liceat discere,
quae ipsos in Judicando eloqui decet?

II. *Quia dum Judici Jurisdictionis est demandata, si*
sine consensu & rogatu partium Jurisdictionem alteri
demandat, & alter ille male judicat, damnum ab al-
tero culpa datum resarcire tenetur. l. 8. §. 3. ff.
17. 1.

III. *Quia si coram iudice lis est contestata, iudex post*
litis contestationem sine consensu partium acta ad alium
transmittere non potest, dum per litis contestationem
cum

Raad in de Garnisoenen van den Staat &c. 41
cum iudice est contractum, ut ipse causam litis decidat.
Nam litis contestatio est conventio de causa litis deci-
denda inter partes & iudicem inita l. 3. §. 11. ff. 15. 1.
Hinc quicquid in litis contestatione non fuit petatum, de
eo iudex iudicare non potest, dum de eo non est con-
tractum. l. 18. ff. 10. 3. Eo ipso, dum cum iudice est
contractum, ut ipse causam litis decidat, iudex invitis
partibus ab hoc contractio recedere non potest. l. 3. C.
4. 44. l. 5. C. 4. 10.

IV. *Quia si post litis contestationem acta ad alium*
mittit, aut sibi alium tantum adjungit, sententia est
ipso jure nulla; Quia ita non convenit l. 32. §. 17. ff.
4. 8. dat is; Een Rigter wagte zig, dat byzonder con-
sent van Parthyen geen stukken afzende aan Regtsge-
leerden, en door dezelve de Sententie late formeer-
ren;

Eerstelyk, om dat die gene, die by zig zelve niet weet,
wat het regt is, maar d'eer om het regt te kunnen uit-
spreken, ende een zaak decideeren, moet gaan verzoeken,
en bedelen by een ander, de Naam van een Rigter
onwaardig is, Novella 82. in de Voorreden; ende
aldaar in de Woorden; Dat die gene geen Ampt moeten
bekleden nog ons (te weten den Keyzer) dienen,
ten zy het regt by haar zelven kennen, en niet van
andere bedelen, hoe een zaak moeten decideeren; het zoude
immers een grove faut voor een Regeeringe zyn, het
decideeren van disputen te vertrouwen aan die gene,
die van zelve niet weten, hoe zaken moeten gedecideert
worden; maar haar toe te laten zig by andere te be-
lezen, wat ze moeten zeggen, wanneer het op een deci-
deeren aankomt.

Ten tweeden, om dat het Regtsgebied aan een Rigter
gedemandeert zynde, en die het zelve zonder con-

42 *Onderrigt over het houden van Krygs-
sent en permissie van de Vorst aan een ander overge-
vende ook moet instaan, inval die kwalyk judiceert.
l. 8. §. 3. ff. 17-1.*

Ten derden, om dat wanneer voor een Rigter den Krygregtens begonnen is, zoo een rigter daar na zonder toestemminge van parthyen de stukken na een ander niet mag afzenden, ter oorzake door een litis contestatie met een Rigter word gecontracteert, ende ingegaan een conventie om de zaak zelve te decideren, want zoo een litis contestatie is een overeenkomst tussen de Parthyen en een Rigter ingegaan om de zaak te decideeren l. 3. §. 11. ff. 15-1. hier van daan, dat al het gene by de litis contestatie niet gevordert is, daar over ook geen Rigter kan regt doen, terwyl daar over niet is gecontracteert, even daarom, om dat met een Rigter is gecontrabeert, dat by de Zake zelve zal decideeren, mag denzelven van dat Contract zonder bewilliginge van de Parthyen niet resilieeren. l. 3. c. 4. 44. l. 5. c. 4. 1.

Ten vierden, om dat zoo by na de litis contestatie de Stukken afzend, of zig een ander adjungeert, de Sententie daar door nul word, om dat dus niet is overeengekomen.

Het inhalen van advys van onparrydige Regtsgeleerden heeft in deze en andere Landen plaats.

Dog hoe disputabel en twyffelagtig dit ook anders mag zyn, zoo cesseert zulks in deze Landen, gelyk te zien is by SIMON VAN LEEUWEN in zyn *Proces Crimineel* 1. Deel num. 10 en 12. alwaar hy hetnavolgende aantekend: *Dat in zwaarwigtige-en twyffelagtige zaken het advys en goeddunken van voorname onzydige Regtsgeleerden moet gevolgt worden is een algemeen gevoelen ende praktyk in alle Landen per. l. 1. Cod. de professor & cap. 1. post prael. gloss. & DD. in l. 1. Cod. de legib. & l. 13. 16. Cod. de judic. Menoch. de re-med.*

med. recuper. possess. 11. num. 28. En komt overeen met de Burgerlyke Wet van Moses Deuteron. cap. 17: vs. 8. 9. 10. Wanneer een Zaak aan het Gerigt voor Uw te zwaar zal zyn tussenbloedenbloed, tussenregtsbandel en regtsbandel, tussen plage en plage, zynde twistzake in uwe poorten: Zoo zult gy Uw opmaken en opgaan na de plaatsse, enz.

En gy zult komen tot de Levitisehe Priesteren en tot den Rigter, die in die dagen zyn zal, en gy zult onderfragen, en zy zullen u de zaken des regts aanzeggen, en gy zult waarnemen te doen na alles, dat zy u zullen leeren.

De Levitische Priesters waren de Uitleggers en Geleerden des Wets, het welk na onze tyd niet anders, als tot den Regtsgeleerden kan gepast worden, zoo het zelve ook by den Keizer Justinianus onder de Naam van Priesters aan dezelve word opgedragen in L. 1. ff. de Justit. & Jur.

En is dit in de Provincie van Gelderland in het Quartier van de Graafschap Zutphen niet alleen *voluntatis*, maar zodanig *necessitatis*, dat aldaar in geen zake mag worden regt gedaan ende gedecideert, dan met advys of adsumptie van Regtsgeleerden, na mate, dat dezelve groot of van geringe importantie is; Zie J. SCHÖMAKER in *cons. part. 2. cons. 58. num. 207.* En is dit aldaar van die nootzakelykheid, dat indien zulks by mogelykheid wierde geomiteert, de sententie als dan daar door nul en van geender waarder zoude moeten worden, om redenen te zien by ANTON. PEREZIUS in *Codic. libr. 7. tit. 45. num. 14.* alwaar hy zeyd; *Prudentissime sane moribus receptum, ut non possit Judex Sententiam ferre sine Consilio Jurisperitorum, praesertim in pagis & locis, in quibus imperiti homines judi-*

In Gelderland en het Graafschap Zutphen moet met advys van Regtsgeleerden gedecideert worden.

44 Onderrigt over het houden van Krygs-
*ciis praesident: Quo casu si Judex sine illorum Consilio
 sententiam dixerit, eo ipso nulla est, quia eam tulit si-
 ne potestate, quippe quam limitatam habet, & negle-
 xit solemnitatem a lege aut more receptam.* Dat is;
 Het is zeer wysselyk door het gebruik aangenomen, dat
 geen Rigter buiten advys van Regtsgeleerden een Sen-
 tentie vermag te vellen, voornamentlyk op Dorpen en
 Plaatzten, daar onkundige Menschen de Bank spannen; In
 welk geval indien een Rigter zonder derzelver advys een
 Sententie kwam uit te spreken, zoude zoo een Sententie
 nul zyn, om dat hy dezelve geveld heeft zonder Magt,
 die hy gelimiteerd bezit, en om dat hy nagelaten heeft
 een solemniteit door de Wet en het gebruik vastgesteld:

Een
 Krygs-
 raad of
 ander
 Gerigt
 is hier te
 Lande
 niet ver-
 pligt op
 verzoek
 van Par-
 thyen
 het ad-
 vys van
 Onpar-
 tydige
 in te
 halen.

Gelyk hier voren is aangetoond, dat het eenigzins
 twyffelagtig wierde gemaakt, of namentlyk een Ge-
 rigt bevoegd was, zonder overgifte van Parthyen de
 Proces-Stukken *ad impartialia* te zenden, en die te la-
 ten decideeren, zoo doet zig een andere Vraag voor;
 Of een Gerigt in deze Landen verplicht is op verzoek
 en instantie van de Parthyen het advys van onpartydige
 Regtsgeleerden in te halen, dan of niet, niettegenstaande
 zulks de Zaak kan decideeren, en aan dat verzoek niets
 defereeren? Ik zoude dezen aangaande vermeenen, dat
 een Gerigt, van den Souverain de Magt om regt te
 doen eenvoudig ontfangen hebbende, (except gelyk
 hier voren gezegt het Graaffchap Zutphen:) niet ver-
 pligt is de wille van Parthyen in dezen te volgen, en
 die daar door boven het goedvinden van den Souverain
 te stellen; Ik zegge eenvoudig de Magt ontfangen
 hebbende om regt te doen, daar door willende indigi-
 teeren en te kennen geven, dat het iets anders zoude zyn,
 in val het zelve de Magt gelimiteert gekregen hadde, om
 namentlyk, met advys van Regtsgeleerden te wyzen,
 dewyl

dewyl het zelve alsdan die form in het decideeren moet volgen, die het zelve is voorgeschreven, dog doet het zelve dan zulks niet uit hoofde, dat Parthyen zulks verzogt hebben, maar om dat het de wille en het goedvinden van den Vorst van den Lande is; Parthyen dan hier op staande en insteerende, het zy by een Krygsraad, of een ander Gerigt, om namentlyk het advys van Regtsgeleerden te willen ingehaald hebben, kunnen intrepide met dit verzoek van de hand gewezen, en Sententie zonder inhalinge van het verzogte advys van onpartydige Regtsgeleerden gepronuncieert worden: Vergelykt hier mede FELTMAN *de Jurament. perhorresc. cap. 17. num. 16. en cap. 19. num. 10.* Ende tradeert dezen aangaaude LAUTERBACH *in Commentat: de consiliis cap. 2. part. 1. thes. XI.* dat het inhalen van het advys van Regtsgeleerden contrair is aan het Roomsch Regt, en dat geen Rigter verpligt is het advys van Regtsgeleerden te verzoeken, al was het schoon dat Parthyen daar op insteerden, want doet hy 'er by het aan Parthyen niet moet staan aan een Rigter een manier voor te schryven, hoe hy, het Regtsgebied moet exerceeren, dat indien niet wel mogte decideeren, in zoo een val aan dezelve het middel van Appel en Provocatie overblyft; Het geen dan PEREZIUS *in praelection: in Codic. Libr. 7. tit. 45. num. 14.* willende, dat een Sententie zonder advys van Regtsgeleerden gewezen, daar egter het zelve van Parthyen was verzogt, nul ende van geender waarde zoude zyn, zal niet obsteeren; Desselfs Woorden luiden dus; *Interdam haec lex publicae data non est, sed a partibus praescribitur, ut in Sententia ferenda Judex non aliter pronunciet, quam de consilio jurisperiti, utque illud sequatur. Quo circa Consilii omisso, quia potest*

46 *Onderrigt over het houden van Krygs-*
facti substantiam mutare, faciet non subsistere Senten-
tiam; Aangezien den zelve hier schynd gedwaald te
hebben, het geen met de Menschelykheid ligtelyk kan
bestaan; Of zoude die Stellinge schynen verstaan te
moeten worden van Compromissarien, die het Com-
promis by Parthyen ingegaan moeten volgen; en dus
inval daar by goedgevonden is, dat zy geen Sententie
of Laudum zullen pronuncieeren buiten vooraf inge-
haald advys van Regtsgeleerden, zulks zouden beho-
ren na te komen, dewyl de Magt van Compromissa-
rien of arbiters bepaald is aan het gene by het Compro-
mis is uitgedrukt; PEREZIUS gebruikt tergeallegeer-
de plaats verder deze reden tot aandrang van zyn Ge-
voelen; *Potest enim*, zeyd hy, *sapientis viri Consilium*
Judicem licet doctum pertrahere in aliam sententiam,
dat is waar, dat het mogelyk is, dat zoo een advys een
Rigter offchoon nog zoo kundig en geleerd tot een an-
der sentiment brengen kan, dog behoudens de agtinge
van die geleerde Man, indien die reden moet door-
gaan, dan behoorde 'er altyd met advys van onparty-
dige Regtsgeleerden gewezen te worden; Behalven
dat een argument van de mogelykheid van een Zaak
tot een dadelyk aanwezen van dezelve, niet volgt; In-
voegen dan, dat zal behoren vast te staan, dat een Rig-
ter niet verplicht kan worden het advys van onpartydige
Regtsgeleerden in te halen, maar dat zulks van zyn
believen afhangd, en dit is het geen Secretaris SCHRAS-
SERT in *Commentat. ad Reformat. Velav. pag. 285.*
num. 4. wil, wanneer hy zeyd; *Solent Judices quan-*
doque a decernendo abstinere, & vel ad instantiam par-
tium litigantium vel sua sponte, nunquam non tamen
bene ac tuto decisionem causarum in Judicio ventilata-
rum Prudentium Consilio committere, quod & saepius rei
diffi-

difficultas ac momentum expescit: Dat is; Dat de Rigtters zig zomwylen van het decideeren plegen t'onthouden, en op instantie van de litigeerende Parthyen, of van zelve de decisie van de Zaak aan het advys van Regtsgeleerden over te geven, het geen oock dikwils de zwaarwichtigheid der zake komt te vereiffchen: Dat voor het overige de Regtsgeleerden reden van haar gewysde geven is hedendaags gebruikelyk, offchoon by de Romeinen zulks niet practicabel schynd geweest te zyn, als te zien by BOEHMER *Exercitat. ad pandect. Tom. I. Exercitat. 16. §. 5.* en waren de advyfen der Regtsgeleerden zomwylen zoo kort, dat dezelve een voorgesteld *dubium* of *quaritur* met een enkel woord gewoon waren te beantwoorden, een exempel brengt LAUTERBACH in *Commentat. de Consiliis part. I. cap. 6. thes. 4. in med. ex L. 18. §. 1. D. de Ann. legat. (33-1)* daar van by, dog hedendaags is men daar inne zoo zuinig niet; also zomwylen by dezen en genen daar omtrent zeer in *excessu* word gepeceert, doordien men in dezelve de gemeenste waarheden, neem eens het *axioma*, *Actore non probante absolvitur reus*, met een groot aantal van wetten ende Regtsgeleerden bevestigd vind; Zulke Regtsgeleerden denken niet, *quod legem quærere, ubi est ratio naturalis, infirmitatis fit jutelleclus*; Den Raadsbeer HUBER heeft ten dezen zeer wel geremarqueert; Dat geleerdheid zonder een goed natuurlyk en burgerlyk Oordeel eigentlyk dat gene is, dat men *pedanterie* noemd; Waar aan schuldig zyn de Regters en Advocaten, die veel Wetten en Aucteuren, daar het niet te pas komt of nodig is, aantrekken; Ende hare advyfen ende Schrifturen mede vervullen; Ende dat het in het algemeen zeker is, dat als 'er in een Rigtter moet gebreke

48 *Onderrigt over het houden van Krygs-*
brek zyn van geleerdheid ofte van een net Oordeel,
dat het laatste gebrek veel schadelyker is, als het eerste,
meerendeels ook ongeneeslyk, daar het andere kan ge-
holpen worden.

Hoe zig de Rigters omtrent de kosten, die op het
de Rig- inhalen van het advys van onpartydige Regtsgeleerden
ters om- komen te lopen, te gedragen hebben, toond FELT-
trent de kosten, *MAN de Jurament. perhorrescent. cap. 19.* wydlopig
die op aan, dog schynd zig aldaar te abuseeren ten aanzien
het in- van het Quarier van Veluwen in de Provincie van Gel-
halen derland, willende, dat wanneer een Rigter of Gerigt
van een ongedwongen, gelyk in het gemelde Quartier geschied
advys *Landr. van Veluwen cap. 21. Art. 6.* een advys van
komen onpartydige Regtsgeleerden inhaald, dat het dan die
te lo- advys ende Consulentie-Gelden niet zoude kunnen
pen, moeten gedra-
gedra- gen. brengen tot laste van Parthyen, aangezien het tegen-
gen. deel by dat Landregt ter geallegerde plaatze komt te
blyken, en het ook bekend is, dat die kosten aldaar
komen tot laste van den Aanlegger, ten zy uitdrukke-
lyk gehalveert werden. Zie *SCHRASSERT 4. Deel.*
Advys 36. num. 35. Dit is aldaar zoo door het gebruik
geintroduceert, offchoon de redelykheid anders daar
voor schynd te militeeren, dat dezelve half en half ge-
dragen behoren te worden, conform het *Landr. van*
Zutphen tit. 7. art. 8. en de Leere van *BERLICHUS*
part 1. conclus. 59. num. 20. & Doctores ibid. allegat.
Zynde de reden hier van deze, dat daar iets ten nutte
van beide Parthyen komt te geschieden, ook de kosten
daar van egaal tot laste van beide komen, *Gail. 1. Obs.*
99. num. 10.

Het
inhalen
van het
advys

Dat het voor het overige beter is, dat een Gerigt de
Acta processus aan onpartydige Regtsgeleerden ten fine
van decisie afzend, als na een cerebrine æquiteit regr
doet,

doet, tekend eenen BALTHASAR MANSO te regt van
aan by den geallegeerden FELTMAN *dict. loc. num. 1.* Regts-
zeggende: *Acta ad Collegia Jurisconsultorum potius geleer-*
transmittenda, quam cerebrina aequitate, quam sibi den
alias saepe non intimi subsellii viri, nescio quo fato, word
fingunt, responsa ferre; En zeyden dezen SCHRAU- aange-
SERI in Commentat: ad Reform. Velav. pag. 285. prezen.
num. 4. zeer wel: Nec raro litigantibus longe consul-
tuis esse, acta ad Collegium sapientum transmitti,
quam litem a iudicibus determinari, fatebitur quisque
cui ignotum non est, non semper tales administrandae
justitiae deligi, quales de jure iudicis esse debeant.

Dit schynd dan mede de reden en de oorzaak te De
zyn, dat het aan de respectieve Krygsraden vry staat, Krygs-
het advys van Regtsgeleerden te employeeren, ende daar raden
mede zoo civile als crimineele zaken en quaestien af te kunnen
doen en te decideeren; Gelyk dit te zien is, in het groot mede
Militair Woordenboek by wylen den Heer DIBBELS met ad-
uitgegeven op de Woorden: *Advys van 's Lands Ad- vvs van*
vocaten innemen, luidende, Ontfangen een Missive Regts-
van P. V. AFFELEN Auditeur Militair tot Sluis, geleer-
geschreven aldaar den 25. dezer, waar by hy door or- den wy-
dre van den Krygsraad overzend de informatien, ge- zen, en
nomen ten laste van vier Personen over begane Diefstal, hoe zig
en het beklimmen van de Stads Wallen, nevens derzel- daarom-
ver Confessien, met verzoek om geallegueerde redenen, trent
dat Haar Edele Mogende dezelve gelieven te stellen in moeten
banden van 's Lands Advocaten: Waar op gedelibereert gedra-
zynde is goedgevonden en verstaan, te ordonneeren aan gen.
die van den Krygsraad te Sluis dat zy regt doen vol-
gens de Placaten, en zoo zy meenen, daar toe nodig te
hebben het advys van Regtsgeleerden, dat zy het zelve

50 *Onderrigt over het houden van Krygs-
aldaar of ter naaster plaatze kunnen innemen; Zie
Resolutie van den 28 Febr. 1714. R. v. Staten.*

Ende is hier van nog een nadere en ampelder Reso-
lutie van Welgem: Heeren Raden van Staten van den
13 Maart 1739. luidende: *Ontfangen een Missive van
den Krygsraad van het Guarnisoen in de Grave, ge-
schreven aldaar den 10. dezer houdende in substantie,
dat eenen Jan van Es, Melis Evers en Jan Janfen, alle
Soldaten in het vacante Regiment van wylen den Collo-
nel van Plotho uit het Guarnisoen van de Grave zyn
weg gegaan buiten verlof, dat dezelve door eenige On-
der-Officieren agterhaald zynde buiten Nimwegen,
vervolgens binnen de Grave zyn gebragt, en gedetineert
by den Provoost, gelyk mede eenen Hans Jurrien Sas,
Soldaat in het voorschreven Regiment over gepleegde
Dieveryen, dat vervolgens in het behandelen dier Za-
ken, goedgevonden is in te nemen het advys van twee
van 's Lands Advocaten, en ten dien einde alle de Stuk-
ken gezonden aan de Advocaten Thierens en van We-
vering, dat dezelve daar in verdiend hebben een som-
ma van 32:-12-, dat daar over different ontstaan is,
wie die Onkosten moeste voldoen, en verzoekende dat
Haar Edele Mogende gelieven t'ordonneren op wat wy-
ze die voorscr: leges voldaan en betaald zullen worden.*

*Waar op gedelibereerd zynde, is goed gevonden en
verstaan aan den voorn. Krygsraad te rescribereen,
dat dezelve oordeelende een advys van neutrale Regts-
geleerden van noden te hebben, zig kan bedienen van
zodanige Regtsgeleerden, als zy goedvinden.*

Hoe een
Krygs-
raad het
met de
Consu-

*Dat wanneer het zelve gesobied in particuliere Za-
ken de Onkosten daar op vallende, moeten gedragen
worden by Parthyen in het Proces geconcerneert, en
dat de Krygsraad de nodige Penningen daar toe door*

Par-

Partbyen moet doen furneeren in hare handen*, dat dan <sup>lentie-
Gelden
moet
maken.</sup> in deze en diergelyke crimineele Zaken, daar den Auditeur Militair parthy is, de Onkosten kunnen en mogen worden gebragt ten laste van het Land, wanneer die niet kunnen gevonden worden, nog uit de Gagies, nog uit de Goederen van den gecondemneerden, werdende derhalven den Provoost van het Guarnisoen in de Grave geauctoriseert om de Onkosten op het innemen van het advys van Regtsgeleerden in de voorscr. Zake aan den voornoemden Auditeur Militair te restitueeren, en in zyn Declaratie met quitantie in uitgave te brengen.

En dat de respectieve Krygsraden deze Magt compe- teerd om zig, wanneer zulks nodig oordeelen, van het advys van onpartydige Regtsgeleerden te mogen bedienen, heeft de Heer Professor VOET de Jure Militar. cap. 7. num. 5. al geremarqueert; wanneer hy zeyd: *Quod si forte militum praefecti sint juris imperiti, & ignorant plane legis latorum placita, reperiuntur jurisconsulti, ab illis consilia postulent, illorumque sequantur mixam legibus, exemplis rebusque judicatis fultam sententiam, non id indecorum, non vitio vertendum*; Dat is: Dat indien mogelyk de Bevelhebberen des Regts onkundig en t'eenemaal onwetende van de Placaten zyn, zoo worden 'er Regtsgeleerden gevonden, latenze by die te rade gaan, en derzelver gevoelen op de

* Doen furneeren in hare banden, en dit zyn eigentlyk Sportelgel- den, als te zien by HOMBERG ad Novell. Justin. 82. cap. 7. al- waar hy zeyd: *Scholiasfes Aristophanis in milibus scribit, prytania min- cupari a Graeis, quod Romani sportulam dicant. Cum enim Contestanda lis esset, actor & reus pecuniam contribuebant, deponebantque; Is au- tem qui in causa succubisset, omnia pendebat, ea vero pecunia sportula dicebatur, & vel tisco addicebatur vel eum iudices pro mercede sua reti- nebant: Idem Juvidas scripsit, qui decimam partim ejus, quod a debitore penebatur pro sportula dari solita auctor est alciatus.*

52 *Onderrigt over het houden van Krygs-
de wetten steunende, met voorbeelden en gewysdens be-
kragtigt, volgen, dit zal haar tot geen schande of fault
worden gerekend; En om in dezen kort te zyn, de
dagelyksche bevindinge ende exempelen die zig daar
van in de gedrukte Advysboeken; en hier agter sub
Litt. E. en F. voorkomen, zullen zulks overvloedig
bevestigen, welke twee Advysen, als zeer remarqua-
bel, ik vermeent hebbe gehad uit veel andere hier agter
te moeten voegen.*

Wat
een
Krygs-
raad
moet
obser-
veeren,
indien
over
een cri-
mineel
Fait het
advys
van on-
party-
dige
Regts-
geleer-
den in-
haald.

Wat
een
Rigter
moet in
agt re-
nen,
wan-
neer
met ad-
vys van
onpar-
tydige
Regts-

Het is de plicht van een Rigter, en dus mede van
een Krygsraad voor de onschuld van een Beklaagde op
allerlei manieren zorge te dragen, en alles by een te
zoeken, wat tot zyne defensie kan verstreken, en
zulks by de acten te voegen; Hy moet zig overzulks
dan wagten van by het afzenden van de Brief, waar
by hy het advys verzoekt, den Beklaagde niet te ag-
graveeren, de faiten te exagereeren, en zyn gedagten
met wat straffe, zoo eene te straffen zy, 'er by te voe-
gen, Neen, wilde hy dit doen, zoude hy zig aan een
verregaande partydigheid schuldig maken, waar van
zig een regtschapen Rigter moet onthouden; Zie OL-
DECOP *decad: 1. quæst: 9. & observat. criminal. 8.*
BRÜNNEMAN *Process. criminal. cap. 8. m. 4. n. 7.*

Hier staat verder te noteeren, dat indien een Rigter
regt doet volgens het advys van Regtsgeleerden, dat
als dan het advys opentlyk gelezen, en na den inhoud
van dien gesententieerd moet worden, als te zien by
PEREZ. *in cod. libr. 7. tit. 44. num. 6.* JOH. WA-
MES. *cent. civil. 1. conf. 79. Landregt van Overysff.*
I. Deel. *tit. 17. art. 8.* dog is een Gerigt niet gebou-
den het ingehaalde advys in decidendo te volgen, maar
mag daar van wel afgaan en anders wyzen, want in
zoo een geval de handen van een Rigter niet gebonden
zyn;

zyn; Zie BERLICHIVS *conclus.* 59. num. 26. 27. leerden
 B. VAN ZUTPHEN *Nederlandse Practyk op het woord* regt i
Sententie Art. 13. en hier mede komt ook over een ten doet.
 aanzien van het Gelderse en gemeene regt het getra-
 deerde van de Heer GORIS *in commentat. ad consue-*
tud. Velav: pag. 351. alwaar hy aantekend; *Commune est omnibus Ducatus Gelriae tribunalibus, ut in cau-*
sis difficilioribus juris & consuetudinis peritos consulant,
antequam sententia feratur. Et eandem generalem in
imperio esse consuetudinem testatur, Ulder. Zas. in l.
qui Jurisdictioni. num. 13. ff. de Jurisdic. quem sequi-
tur. MATH. STEPHAN. Tractat. de Offic. Judic. lib.
5. cap. 12. num. 5. In ipsorum tamen hoc magis est
arbitrio, quam ut necessario cogantur, quemadmodum
& liberum est eadem peritorum consilia jam petita vel
sequi vel repudiare, quod juri communi quoque consonat;
 Dat is: Dat het gemeen is in alle Vierſcharen van het
 Hertogdom Gelre, dat in zwaarwigtige Zaken die gene
 die in het regt en coustumen ervaren zyn worden gecon-
 sultleert, voor en aleeer sententie word gegeven, en dat
 dit ook een generaal gebruik is in het Duitsche Ryk, Te we-
 getuigen ZASIVS en STEPHANUS; Dog het staat Gelder-
 meer aan haar, om zulks te doen, het advys namentlyk land;
 intebalen, als zy daar toe verpligt zyn, gelyk het (want in
 haar ook vry staat om de ingehaalde Advysen te volgen Duits-
 of die te verwerpen, het geen ook overeenkomt met het land is
 gemeene regt. dit an-
 ders.)

En dat zulks by de respectieve Krygsraden mede gebrui- De
 kelyk is, tekend de Heer SCHÖMAKER *in zyn Advys*, rads-
 4. Deel. *conf.* 80. num. 6. mede aan, wanneer aldaar zyn niet
 word gezegt; Zonder dat wy nogtans uit deze generale verpligt
 Ordonnantien; niet den Militairen, maar den poli- de inge-
 tycque Rigter voorgeschreven, den eersten zouden obli- haalde
 van.

Regts-
geleer-
den te
volgen.

54 Onderrigt over het houden van Krygs-
gatoir stellen, om volstrekt het advys van alzulke Regts-
verstandigen te moeten volgen, licet illi pro se habeant
*fortissimam praesumptionem, quod nihil, nisi quod legi-
bus & juribus conforme, sint responsuri.*

Nadien het uit den alouden Militairen Articul-Brief
gearresteert den 13 Augusty 1590. en geamplieert den
9 May 1705. all. art. 65. bekend, en door de dage-
lyksche practycq bevestigd is, dat den Krygsraad na
genomene Informatien over misdaden, door Militairen
begaan, competenter konnende oordeelen, niet gebou-
den is, in conformiteit van alzulke Advysen te vonnis-
sen.

Invoegen dan dat geen Gerigten nog de Krygsraden
verplicht zynde de ingehaalde advysen der Regtsgeleer-
den te volgen, maar die kunnende repudieeren schynd
na billykheid niet anders begrepen te kunnen worden,
dat zoo dezelve dit komen te doen, als dan ook de
Consulentie gelden niet tot laste van Parthyen behoren
gebragt te worden, als zynde bekend, dat men par-
thyen met geen nodeloze kosten moet bezwaren, maar
zoo veel mogelyk verplicht is te subleveren.

Noteer verder dat tot het inhalen van het advys van on-
partydige Regtsgeleerden en het verzenden van de proce-
dure aan dezelve voor alle dingen nodig is, dat de *acta in-
tegra & in originali* worden afgezonden: Zie *Const. Cri-
minal. Carol. art. 7. BRUNNEMAN in process. criminal.
cap. 8. m. 4. n. 2. 3. 4. 6. cum acta sint vehiculum ad
sententiam: MARCUS GIURBA Decis. Criminal.
conf. 89. num. 5. 6. Clafen in Commentar. ad Constit.
Criminal. Caroli ad art. 7.* En daar by niet meerder
worden gevoegd of afgelaten, dan het gene tot de
Zaak specteert, of door parthyen overgegeven ofte
bedongen is geworden.

Het

Het zal een zekere Zaak en buiten contest behoren te zyn, dat zoo dra de Advocaten gepromoveert ende tot Meesters * gecreëert zyn, dezelve daar door de magt van den Souverain ontfangen om advyfen te geven, en *de jure* te mogen responderen, dog zoude ik een Rigter en dus een Krygsraad raden van hier omtrent voorzigtig te zyn, ende een oud Advocaat, en wel voornamentlyk den zodanigen die eenige Jaren gepractiseert en dus in regten en practycq geoefte zinnen bekomen heeft voor die gene, die nog jong en onervaren is, te præfereeren, ende daar by het advys te verzoeken, want volgens LUTHERS zeggen, wil een jong Regtsgeleerde gedurig *summum jus* het scherpfte regt hebben; Een jong Godgeleerde *summam sanctitatem* de grootste vroomheid; Ende een jong Regeerder *summam obedientiam* de nauwkeurigste gehoorzaamheid; Zie DE BRUIN *Jok en Ernst* 236. *Puntreden*; Ende het is daarom, dat de Heeren Staten van Gelderland in het Graaffchap Zutphen by *het Reglement op de manier van proceddeeren art. 55.* hebben gestatueert, dat de jonge Advocaten in de tyd van vyf Jaren na hare promotie niet verzogt mogen worden of haar onderneemen eenige interlocutoire of definitive Sententien te geven by pœne van nulliteit, en anders doende daar

De Advyfen te verzoeken by oude ervaren Regtsgeleerden.

bo-

* Den Titul van *Meeſter* of *Meeſter der beiden Regten* blyft by uitſtek aan de Advocaten eigen, offchoon die thans ook aan alle Handwerkslieden gegeven word, waar in het ſchynd dat men de Franschen navolgd; Zie HOWELS *Brieven*, 2. Deel. 3. Boek. 19. *Brief*: alwaar hy ſchryft; Het woord *Maître* was eertyds een woord van groote agtinge onder de Franschen, en paſte alleen op Edelen en andere, die in hooge Ampten waren; Maar nu is het gedaald van den Vryheer op den Boer, en van den Grave op den Schoenlapper, en andere geringe Handwerkslieden, *Maître Jean le Savelier*, Meeſter Jan de Schoenlapper, *Maître Jaquet le Cabaretier*, Meeſter Kobus de Capper.

56 *Onderrigt over het houden van Krygs-*
en boven gehouden zullen zyn tot vergoedinge van de
Onkosten, en de Heeren Staten van Overyffel hebben
daar toe gesteld drie Jaren, Zie *Landr. part. 1 tit.*
17. art. 7.

Verder staat alhier te noteeren, dat een Gerigt of
Krygsraad aan een parthye niet behoort te verweigeren
op deszelfs verzoek Copie van het advys en de Senten-
tie te doen extradereeren, ende mede te deelen, dit
steunt op de æquiteit, gefundeert op den Regul regtens,
quod tibi non nocet & alteri pro est, hoc ei invidere
noli, dat uw niet schaad en een ander voordeelig ende
oorbaar is, moet gy hem niet benyden; Doethier by het
geen GOTHOFRED. *ad leg. 1. Cod. de edend. (2-1)* en
LEYSER *in Meditat. ad pandect. spec. 38. Med. 1.*
aantekenen, zynde het daar en boven bekend, dat een
Sententie en gewysde een publycq instrument is tot
editie van welke een yder na regten gehouden is, *l. 2.*
Cod. de edend (2-1) ende aldaar BRUNNEMAN in zyn
gecommentarieerde alwaar hy ten dezen mede FABER
allegeert.

Een Lid van een Krygsraad niet ligt te suspec- teeren

Hier dient mede wel te worden geremarqueert, dat
een Rigter en dus ook een Lid van een Krygsraad niet
ligtvaardig van partydigheid verdagt moet worden ge-
houden, veel min buiten gefundeerde redenen gefuf-
pecteert, aangezien zulks zeer odieus en tot veragting-
ge van zoo een Lid zoude strekken, waarom het dan
ook niet genoeg is een Rigter van partydigheid te accu-
seeren, maar moet zulks ook sufficienter op poene van
straffe bewezen worden: Zie FELTMAN *de Jura-*
ment: perhorrescent. cap. 3. Om deze reden is het dan
ook, dat ik in het generaal nooit hebbe kunnen appro-
beeren de remarque van den hier voren geallegeerden
Heer DIBBETS in zyn *Woordenboek* op het woord
of

Raad in de Garnisoenen van den Staat &c. 57

sitten of adfisteeren in den Krygsraad; En op het woord *Auditeurs*, en aldaar hare *Instructie art. 8.* willende; dat geen Officier over Soldaten van zyn eigen Compagnie in den Krygsraad zoude mogen zitten, om redenen zoo den zelven 'er by doet; *dat altyd meer of min zugt daar voor zoude hebben*; Aangezien dat zoo deze fustenuë doorging, daar uit dit hatelyke zoude profluëeren, dat een Officier uit zugt voor zyn Soldaat zyn Eed en pligt zoude kunnen vergeten ende een Schelm worden; nu is het bekend, dat een Stellinge of præsumptie ten kwaden nooit aangaat, om dat *quilibet præsumitur bonus, donec contrarium probetur per L. 51. D. pro Socio (17-2)* dat is, *dat een yder gepræsumeerd word goed ende eerlyk te zyn, tot zoo lange dat het tegendeel bewezen word*; Gaande dit na *Regten** zoo verre, dat het kwade te doen voor onmogelyk word gehouden; Hier van daan, dat den Regtsgeleerde *PAPINIANUS in L. 15. D. de Conditionib. Instit. (28-7)* zegt, *quæ facta lædunt pietatem existimationem verecundiam nostram, & ut generaliter dixerim, contra bonos mores fiunt, nec facere nos posse, credendum.* Dat is; *Dat de daden, die tegen de pieteit, tegen onze agtinge en schaamte stryden, en om het met een Woord te zeggen, die tegen de goede Zeden onder-*
nomen

* Ik zegge na *Regten*, dewyl dit geheel anders is na de Theologie, want *secundum illam; quilibet præsumitur malus, donec contrarium probatur*, volgens het zelve word een Mensch voor ondeugend gehouden, tot dat het contrarie word daar gedaan, wy zyn volgens het zelve van naturen geneigd God en onzen Evenmensch te haten, dus dat zig een groot onderscheid tussen een Juridische en Theologische præsumptie voordoet, gelyk het *forum soli* ook zeer differeert van het *forum poli*, want daar zyn de gedagten tolvry en hier strafbaar, alzo men in die Vierfchaar na woorden en daden, en in dezen na woorden, daden en gedagten gejugeert ende gestraft word.

58 *Onderrigt over het houden van Krygs-
nomen worden, die moeten wy geagt worden niet te
kunnen doen.*

Invoegen dan dat Ik vermeene, dat door de zo even
aangevoerde gronden de opinie van DIBBETS moet
corrueeren, het zoude iets anders zyn, indien een
Capitein of Officier de parthy voor een Soldaat opent-
lyk kwam te trekken, en zig dus als een Voorspraak
kwam op te doen en te gedragen, want in zoo een val
zoude zig een singuliere affectie met relatie tot zoo een
Soldaat komen voor te doen, *qua singularis affectio
contra litigantem ejusque causam judicem suspectum fa-
cere ostendit Jurisconsultus Ulpianus in L. 10. D. de
Jurisdic. (2-1)* Dat is: Den Regtsgeleerden ULPIA-
NUS toond in *L. 10. D. de Jurisd.* aan, dat een zon-
derlinge genegentheid voor een litigeerende parthy of
deszelfs Zaak een Rigter suspect maakt.

Een Lid
van een
Krygs-
raad niet
te (sus-
pectee-
ren in
een
Zaak,
waar in
zyn
Zoon als
Advo-
caat
dient.

Deze affectie moet egter zoo verre niet getogen wor-
den, dat men een Lid van een Krygsraad zoude ver-
mogen te suspecteeren in een Zaak, waar in zyn Zoon als
Advocaat dient; Zie hier over na MÆVIUS *part. 1. de-
cis. 167.* LEYSER. in zyn *Meditatien over de Pandec-
ten Specim. 67.* en komen hier mede overeen den Raads-
heer HUBER in zyn *Hedendaagse Regtsgeleerdheid*
4. Boek 15. Capittel n. 33. den Heer GORIS in *ad-
versar. tract. 3. part. 1. cap. 6.* die op dit subject
mede van neen adviseeren; de eerste om dat in Vries-
land contrarie exempelen waren, en de tweede voorna-
mentlyk om dat in de Provincie van Gelderland niet
door een of twee personen, maar altyd door een gehe-
le vergaderinge word gevonnist; dog of deze reden
voldoende is, laat ik ter decisie van andere, offchoon
het my voorkomt, dat indien deze reden kan aangaan,
er dan in gemelte Provincie geen geval schynt te kun-
nen

nen exteren, dat een enkel Lid van een vergaderinge gesuspecteert kan worden; Dog het zy hier mede zoo als het wil, dit is zeker, dat de Heeren Staten van de laastgenoemde Provincie daar uit eenige inconveniënten opgemaakt hebben, dat namentlyk een Vader zat als Rigter over een Zaak, die de Zoon als Advocaat partrocineerde, aangezien wylen den Heer Secretaris *SCHRASSERT in obs. pract. obs. 14.* aantekend, dat hoogst gem. Heeren Staten zulks by een Landlyke *Resolutie op den 26 April 1723.* verboden, ende daar by gestatueert hebben, dat in het Hof Provinciaal van Gelderland geen Vader kan erkennen over een Zaak, waar in desselfs Zoon als Advocaat bediend is, welke myne Heeren de Staten de onpartydige Justitie zodanig zyn toegedaan, dat dezelve by hoogst derzelver *Resolutie op den 27 April 1758.* op een ordinaris Landdag binnen Nimwegen hebben goedgevonden ende gearresteert; *Eerstelyk, dat gelyk de naverwandschap in de Gerigten geweerd word, die ook in het afgeven van advysen by Vader en Zoon Schoonmoeder en Schoonzoon, twee Broeders of Zwagers geprobibeert word, en in dezen Vorstendom en Graaffschap alle zodane nabestaande als na de constitutie van yder gerigt respectivelyk worden verboden te gelyk het Gerigt te bekleden, ook niet zullen mogen gebruikt worden, Advysen te samen, ten fine van dicisie van eenige processen, af te geven, nog ook in de Gerigten zullen mogen worden geassumeert, om daar in mondeling te adviseeren, 't zy zulks mogt wezen ter plaatze, alwaar men verplicht is met het ingehaalde advys regt te doen, of dat het zelve alleen tot Informatie mogt worden ingenomen, zonder dat het Gerigt zulks behoeft te volgen.*

Ten tweeden, dat op zulke plaatzen, alwaar geen

60 Onderrigt over het houden van Krygs-
expresse voet omtrent het bekleeden der Gerigts-Banken
mogt gevonden worden, geen Regtsgeleerden zynde,
Vader en Zoon, Broeders of Zwagers te gelyk, om in-
voegen voorgeseld of schriftelyk, of mondeling te ad-
viseeren, zullen mogen gebruikt worden.

Ten derden, dat ook voortaan geen Advocaten nog
ten sine van beleringe of Informatie nog tot dicisie zul-
len mogen worden ge-employeert, waar in haar Vader,
Zoon of Zonen respectivelyk zal of zullen wezen bediend,
geconsuleert of eenigzins gemeleert zyn of geweest zyn,
directelyk ofte indirectelyk.

In hoe verre een Vader over een Zaak of disput van
een Zoon kan Rigter zyn is mede in het Roomsche Regt
wegens de discreperende wetten controvers, dezelve
schynen in dezer voegen geconcilieert te kunnen wor-
den, dat men ingevolge de *L. 10. D. de Jurisdic. 2-1.*
vast steld, dat geen Vader kan Rigter zyn, en helpen
decideeren de Zaak van de Zoon, en dat dereden daar
van is de grote liefde en toegenegentheid, die Ouders
hare Kinderen toedragen, ten ware parthye daar niet
tegen had, als wanneer een Vader de Zaak van zyn
Zoon kan helpen decideeren, en dat van dat geval ver-
staan moeten worden te spreken, de *L. 77. en 78. D.*
de Judic. (5-11) Zie *WERNHER Observat. forens.*
tom. 3. part. 1. Observat. 32.

Een Va-
deren
Zoon
mogen
te gelyk
Leden
van een
te hou-
dene
Krygs-
raad
zyn.

Hier doet zig nog een Vraag voor, of namentlyk
een Vader met zyn Zoon te gelyk in Krygsraad mo-
gen zitten? Hier op meen Ik dat van Ja moet werden
geantwoord, aangezien het bekend is, dat Vader en
Zoon in een en dezelve Vergaderinge ten Gerigte mo-
gen zitten, als te zien by *BRUNNMAN in Commentar.*
ad L. 1. Cod. de munerib. & honorib. (10-40) zoda-
nig dat *LEYSERUS* in zyn *Meditatien over de Pan-*
dedten

Raad in de Garnisoenen van den Staat &c. 61
deffen spec. 70. vol. 2. num. 12. in Corrol. aantoonde,
 dat een Zoon kan zitten in het Gerigt, waar van def-
 selfs Vader Præsident is, behalven dat Ik het gebruik in
 dezen raadplegende bekennen moet dikmaal een Krygs-
 raad te hebben bygewoond, waar in Vader en Zoon
 te gelyk als Leden gezeten ende gevoteerd hebben, of
 schoon anders na de Wetten van Gelderland en andere
 Vader en Zoon niet zamen ten Gerigte mogen zitten,
 als te zien by *SCHRASSERT in Observat. practic.*
obs. 14. en de zoo even geallegeerde Resolutie.

Dat een Auditeur Militair niet behoorde te fungeer-
 en in Zaken, hem of ymand van zyn Maagschap of
 affiniteit rakende, meen Ik, dat geen adstructie meri-
 teerd, voornamentlyk als geconfidereert word, dat hy
 volgens zyn Instructie hier agter *sub G.* te vinden, den
 Krygsraad van Raad en Advys dient, schoon van *AL-*
PHEN in zyn *Papegay cup. 50. in fine* aantoonde, dat
 in Holland een Griffier in zoo een cas niet kan gesuf-
 pecteert worden, dog doet zig hier een merkelyk on-
 derscheid tusschen een Auditeur en Griffier voor; En voert
 ook den Heer Professor *VOET in Comentar. ad tit.*
D. de Judic. num. 61. hier tegen eenige tegenredenen
 aan.

Dit afgehandelt ende aangetoont hebbende, wie al,
 en wie niet, tot leden van een te houdene Krygsraad
 mogen worden gecommandeert, oordeel Ik het de
 moeite waardig hier op te geven, hoe een Lid van een
 Krygsraad te suspecteeren, en wie over dat point er-
 kennen moet.

Consuleert men hier over de Militaire wetten, zoo
 bevindt zig daar by dezen aangaande niets gedecideert,
 en ondertussen egter het kan gebeuren, dat Lid of Leden
 van een Krygsraad om deze of gene gefundeerde oor-
 zaak

Hoe een
 Lid van
 een
 Krygs-
 raad
 te sus-
 pectee-
 ren en
 inval
 zoo een
 Lid of
 een ge-
 helen
 Krygs-
 raad

gerecu- zaak over een Zaak of Perfoon het Ampt van Rigter
 feert niet behoren te exerceeren, of schoon gelyk Ik in an-
 word, *tecedentibus* bereets geremarquéert hebbe geen suspectatie
 wie daar aannemelyk is, *nisi ejus causa lege vel statuto approbata*
 over *fit*, ten zy dat by een wet of statut de oorzaak van zoo
 erkend. een suspectatie voor valabel is verklaart, dewyl men ten
 reguarde van een sincer Rigter geperfuadeert moet zyn
 van een constante Administratie van Justitie, en die
 gene, die de naam van Rigter draagt, moet gepresu-
 meert worden in Zaken, die voorkomen, te zullen
 adviseren aandagtelyk en opregtelyk zonder aanzien
 van Personen, zoo als hy in conscientie tot meeste stuur
 van Justitie bevind te behoren, zodanig dat een twee-
 derhande præsumptie voor een Rigter, en dus mede voor
 een Lid van een Krygsraad militeert, namentlyk van
 competente en integriteit, dat is, dat hy over de Per-
 soon of Zaak-Rigter kan zyn, en dat hy eerlyk is, de-
 ze quæstie zal dan uit andere regten moeten worden
 gedecideert; Waaromtrent in dezen twee poincten
 vooraf in consideratie komen of daar word in een Krygs-
 raad gehandeld, eerstelyk over *Geldzaken en Preten-*
sien, of ten tweden *over misdaden en straffen*; In het
 eerste geval, namentlyk wanneer gehandeld word over
 Geldzaken ende pretensien moet een parthy bevindende

Hoe zig een par- een Rigter suspect te zyn, en zig eenzydig in het de-
 thy cideeren te zullen gedragen, bevorens zig ergens op
 moet in te laten een Request doen instellen, ende daar by de
 gedra- redenen van suspectatie in decete en respectuëuze ter-
 gen om- men allegeeren en bewyzen, ende vervolgens tot recu-
 trent satie contendeeren; Dit moet ingevolge de *L. 16. Cod.*
 het *de Judic.* (3-1) en de nature en de eigenschap der di-
 propo- latoire exceptien, waar van te zien de *L. 9. L. penult.*
 neren *l. ult. Cod. de exceptionib.* (8-36) §. 10. §. 11. *Inst.*
 van sus- pectatie in civile *cod.*
 in civile Zaken.

eod. 4-13. *ante litem contestatam*, dat is, voor en al eer 'er van aanspraak gediend en daar op geantwoord, en dus den Kryg-Regtens begonnen is, geschieden; Zie ZANGER. *de exceptionib. p. 2. cap. 4. num. 2. en 3.* want word dit niet gedaan, maar aanstonds ten Principalen geandwoord of een andere exceptie voorgebragt, zoo zoude daar door dien Rigter worden geagnoseert ende geaprobeerd, en zulks eens geschied zynde, kan men naderhand daar van niet afgaan; Dit is de gemeene Leere der Regtsgeleerden omtrent dit poinct, en weet Ik niet, dat iemand hier van discrepeert, als GÜDELINUS *de Regul. Juris. libr. 4. cap. 7.* dog die hier van een singulier gevoelen zynde niet moet worden gevolgt, doet hier egter voor een limitatie by, dat deze Leere niet aangaat *in casu, quo suspicionis causa post litem contestatam advenit*, dat is, in het geval, daar de suspicie na de litis contestatie eerst opkomt, per L. 17. *D. de judic. (5-1) MÆVIUS part 2. decis. 337. BRUNNEMAN ad L. 32. §. 14. D. de recept. & qui arbitr. receper. 4-8.* dat is wanneer het proces begonnen en van aanspraak en antwoord by de parthien gediend zynde zig de reden van suspicie eerst komt op en voor te doen.

Tot nadere adstructie en betoginge van het gene omtrent dit poinct bereids hier voren is gezeid kan nog dienen, het gene den Vrieschen Regtsgeleerde JACOBUS BOURICIUS hier omtrent heeft geremarqueerd, namentlyk dat indien men met volmaakte Menschen leefde, en de Rigtters de zodanige waren, als *Jethro* die van *Mose* wilde hebben uitgezegt, kloeke, Godvrezende de waarheid lievende en de gierigheid hatende Mannen, gelyk aan dien Regtvaardigen, waar van den Digter FLACCUS de beschryvinge opgeeft, welke nog den

drift

64 *Onderrigt over het houden van Krygs-*
dift van een woedend Volk, nog de tegenwoordig-
heid van een dreigend Tyran van zyn vast Besluit doet
veranderen, ja al storte den Hemel in hem onvervaard
zoude treffen, in zoo een geval de occasie verre te zoe-
ken zoude zyn, om zig van het middel van recusatie
te bedienen; Aangezien een yder als dan geperfuadeert
zoude moeten zyn, dat zodane vrome Zielen niets zoude
ondernemen, dat tegen het regt en de billykheid kwam
aan te lopen, dat dezelve nog door hope, nog door
vreze, nog door haat, nog door vriendschap geen hair
breed van dat gene, het welk de pligt van een Rigter
medebrengh, zouden afwyken, maar Menschen zynde
aan de verdorvenheid en zonde door den Val van de
eerste Ouders onderworpen, en door de tot alle kwaad
vervoerende begeerlykheid verdorven, door ongereg-
gelde aandoeninge van haar pligt gebragt, zomwylen
verlaten dat gene, dat regt is en met de Wetten over
eenkomt; Hier dan van daan, dat den Wetgever aan
de litigeerende Parthyen heeft geconcedeert om wetti-
ge oorzaken de Rigtters zelfs d'ordinaire, als suspec-
te wraken ende te verwerpen; De woorden van dien
Regtsgeleerde luiden in zyn Boek, het geen hy *Advo-*
catus noemd *cap. 16.* aldus; *Si cum perfectis vivere-*
tur, & omnes judices tales essent, quales Jethro a
Mose volebat eligi, nimerim viri potentes, & ti-
mentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderunt
avaritiam, similes illi justo, quem Flaccus Poeta de-
scribit, quem

Nec Ardor Civium prava jubentium
Nec vultus instantis Tyranni mente
Onatit solida; Et
Si fractus illabatur orbis,
Impavidum ferient ruinae.

Si tales inquam essent Judices omnes, hæc exceptio scilicet recusationis Judicis locum non haberet, omnibus sibi persuasum habituris, nihilo eos facturos, quod legibus æquitatiquæ repugnat, nulla spe, nullo metu, nullo odio vel amore ne latum quidem unguem (ut habet adagium) recessuros ab eo, quod Judicem integrum incorruptumque deceat; sed cum homines sint, corruptelæ ac peccato ex lapsu primi parentis obnoxii, & concupiscentia admalum sollicitante depravati, inordinata aliqua affectione transversum rapti, nonnumquam ab eo, quod rectum est, legibusque consentaneum delabuntur, atque deflectunt: Hinc factum, ut legislator litigantibus ex causa legibus probata, judices, etiam ordinarios, tanquam suspectos rejicere ac recusare permiserunt;

Ende doet gemelten BOURICIUS 'er verder ter waarschouwinge by, Dat dewyl zoo een recusatie veelytyds onaangenaam voor een Rigter is en niet om alle oorzaken gepermitteerd, een voorzigtig Advocaat de redenen van suspectatie neerstig onderzoeken zal, ende indien hy die onwettig bevind zyn client dehorteren, om die niet te proponeeren, ten einde die gerejecteert wordende, zig daar door den haat van een Rigter niet op den hals te halen, dog indien hy de redenen van dien wettig, gelykze behoren te zyn, in gevolge de Leere der Doctoren, vind, dezelve alsdan onbeschroomd zonder op den haat, die hy daar door zoude kunnen incurreeren, te letten, voortestellen en aan het Hof door een Supplycq, (:aangezien de redenen niet mondeling, maar schriftelyk moeten geproponeert ende specifycq opgegeven worden, volgens het getraeerde der Regtsgeleerden:) verzoeken, dat op de stemme van den gerecuseerden Rigter geen reguard

66 *Onderrigt over het houden van Krygs-*
mag genomen worden; hy zeyd verder, dat het buiten
dispuut is, dat de exceptie van recusatie moet gepropo-
neert worden bevorens, dat 'er antwoord op den eisch
gevolgt is, want zulks zynde geschied, dat die dan niet
word aangenomen, ten ware parthie met Eede konde
verklaren, dat de redenen daar toe naderhand eerst gebo-
ren ende ter zyner kennisse gekomen waren; In woe-
dane geval het aan de Advocaten bekend was, dat de
suspectatie na style van den Hove van Vriesland nog ge-
proponeert konde worden, na dat in de Zaak geconclu-
deert was; De woorden zyn deze, *Verum enim vero cum*
ista recusatio plerumque ingrata sit iudicibus neque ex
qualibet causa permessa, advocatus providus causas suspi-
cionis a cliente suppeditatas, diligenter examinabit, & si
illegitimas perceperit, clientem suum ab iis proponendis
dehortabitur, ne si eas rejici contingat, parum propi-
tium postea iudicem experiatur, quod si vero justas le-
gitimasque, quales oportet esse juxta interpretes Ang.
& Alex. allegantes alias decisiones in L. quia poterat
ff. ad Senat. Consult. TREBELLIAN. reprehenditur,
forti animo nulla odii, quod sibi conflaturus est, ratio-
ne habita, eas proponere, curiaeque supplici libello por-
recto (in scriptis siquidem non viva voce exprimendae
sunt juxta ea, quae tradunt DD. JAC. BUTRIG.
Angel. salicet. Fulgos. in l. cum specialis Cod. de Judi-
ciis) Specificè declarare debet; Alex. cons. 154. libr.
5. Dec. Cons. 20. ac petere, ne in prorogandis consi-
liorum sententiis istorum, qui recusati sunt, babeatur
ratio.

Illud autem in confesso est, eam ante litem contesta-
tam esse proponendam, nam lite contestata non admit-
titur, nisi causas suspicionis postmodum abortas esse
ac ad suam notitiam lite jam contestata pervenisse liti-
gator

Raad in de Garnisoenen van den Staat &c. 67
gator jurejurando affirmare paratus sit L. non distin-
guemus §. cum quidam arbiter ff. de arbitris, L. Julia-
nus ait ff. de judiciis (insinuante de offic. deleg. DD. in
L. apertissime:) de Judic. Bart. in L. quidam consule-
bant ff. de re judicata Tantumcula cons. 10. num. 10.
quo casu & post conclusionem in causa proponi posse stylo
hujus curiæ receptum esse advocati non ignorant.

Het tweede pointt betreffende, namentlyk hoe de
 suspectatie behoort te geschieden, wanneer 'er over mis-
 daden en straffen van dien in een Krygsraad gehandelt
 word, by voorbeeld een Ritmeester of Captein klaagt
 volgens den 65. *Articul van den Articul-Brief*, zyn
 Ruiters of Zoldaats over deze of gene faute aan, en word
 na genomene informatie tot het te regtstellen van de-
 zelve een Krygsraad beleid, en tot Lid in dezelve die
 Ritmeester of Captein, die de aanklagte heeft gedaan,
 gecommandeert, zoude Ik in zoo een geval vermenen,
 dat een Auditeur Militair, die volgens desselfs instruc-
 tie, zoo even onder de Letter G: hier agter geappli-
 ceert, in een te houdene Krygsraad met zyn Advys en
 Raad moet assisteeren, indien namentlyk den te regt
 te stellene daar op niet mogte denken, ofte wegens on-
 kunde niet vervat mogte zyn, ofte ook uit vreze en timi-
 diteit ofte andere oorzaken hier over geen avances durf-
 de te doen, en dus in dezen eenigzins voor absent te
 houden is, en die het billyk en loffelyk is, dat gehol-
 pen word, *Arg. l. 33. D. de procurator. (3-3)* dat
 zegge Ik in zulke omstandigheden een Auditeur Mili-
 tair verpligt zoude zyn zoo een Lid te recuseeren, daar
 over te laten erkennen ende te verzoeken, dat 'er een
 ander in desselfs plaatze geconmandeert mogte worden,
 want het hard voor zoo een Ruiters ofte Zoldaats zoude
 zyn, dat een aanklager teffens zyn Rigter zoude we-

Hoe de
 suspec-
 tatie te
 propo-
 neeren
 in crimi-
 neele
 Zaken.

zen, immers zoude daar over, indien de Onpartydigheid in allen opzigten al exact wierde geobserveerd, veel te praten vallen; dienende ten dezen verder, dat het bekend is, dat alle processen zonder de minste schyn van partydigheid moeten behandelt worden, zodanig, dat zig de Rigters zoo wel by zittende Gerigte als buiten het zelve alle onpartydigheid moeten bevylytigen, ende niet vermeinen laten eenzydig of den eenen meer als den anderen gunstig te zyn, ende indien zoo een Lid wilde sustineeren te kunnen zitten en plaats mogte nemen, zoude hy zig aan een verregaande disobedientie schuldig maken; Staande omtrent het effect van een gedane recusatie verder te remarqueeren, dat dezelve wel en wettig, geproponeert zynde de handen van zoo Rigter daar door worden gebonden, en de Jurisdicctie gesuspendeert, even eens als of 'er geappelleert was, zodanig, dat al het gene zoo een Rigter mogte doen *eo ipso* nulen van gener waarde word; Zeggende ten dezen te regt de Heer SCHRASSET *in Observation. practic. obs. 41. Judex ex justa causa recusatus eo ipso est incompetens; & generaliter recusatio judicis (nisi notorie injusta) ad instar appellationis suspendit jurisdictionem recusati. In tantum, ut recusatione proposita recusans eximatur a jurisdictione recusati & ulterior processus non modo annullandus sed ipso jure nullus fit;* het is na het gemeenste gevoelen aangenomen, dat wanneer eene recusatie tegens een Lid van een Gerigt geschied, als dan over de wettigheid van dien erkend word by de overige Leden van een Gerigt, en dus moet het ook by een Krygsraad worden gepractiseert en inval een geheelen Krygsraad wierde gerecuseert zoude als dan by de Heeren Raden van State of den Heer ERFSTADHOUDER of die Hoogst denzelven repren-

senteerd een andere en onpartydige Krygsraad behoren benoemt te worden, of zoude *positis terminis habilibus* dit poinct aan den Hogen Krygsrade ingevolge dessoelvs *Instructie van den 27 Octob. 1700.* hier agter gevoegt *sub H.* kunnen komen en gebragt worden;

Voor het overige wat voor Leden tot een Krygsraad geadhibeert behoren te worden toond **BURGERS** *Centur. 2. obs. 100.* willende dat de zodanige alleen tot de winkels van de gerechtigheid, gelyk hy het noemd, geroepen ende verkozen behoren te worden, dewelke consciens cordaat en waarheid minnaars zyn, en welke zo niet van al het gemeene regt immers van de Krygs-*Articulen* goede kennis ende wetenschap hebben, dog niet zodane Menschen, die Atheïsten zyn, loos en doortrapte, die haar professie van veïnsen maken, de woedane in deze boze Eeuw politicquen genaamt worden, zyne woorden luiden dus; *Tales tantummodo homines judicia, tanquam Justitiae Officinae, requirunt, qui scilicet sunt conscientiosi, cordati, prudentes, veraces, si non Juris Communis articulorum tamen Militarium exacte gnari atque periti, non vero homines Athei, callidi, versuti, dissimulandique insignem peritiam habentes, quales hoc malitioso seculo industrii ac politici nuncupantur.* Dog dewyl by ons de Leden tot een Krygsraad niet worden gekoren maar wel op haar rang en order tot het bekleden en waarnemen van dien gecommandeert, vinden deze getradeerdens alhier weinig applicatie; Voor het overige hoe zig de Leden van een Krygsraad in judicando moeten gedragen heeft wydlopig te boek gebragt **VOET** *de Jure Militar. pag. 339.* willende, dat in de Militaire Regters voornamentlyk moet gevonden worden een opregt, bedaart, stil ende aan geen gunst van parthyen (waar doorze van het spoor der regt-

Wat
voor
Perfo-
nen in
een
Krygs-
raad te
com-
man-
deeren;

heid vervoert worden) onderhevig gemoed, want in dienze, zegt hy verder, door verkeerde gemoetsbewegingen en verstoornisse gedreven worden, zullenze met geen behoorlyke overdenkinge of beraadslaginge het geding onderzoeken, nog de waarheid van de Zake uitvorschen, of de twyffelagtige gevallen der Zaken volgens het Voorschrift der Wetten kunnen besligten, maar de wille met vooroordeelen en verkeerde opgevatte gevoelens zal bestaan en heerschen in plaats van de reden waarheid ende regt, *Praesertim autem bis in iudiciis requiritur in iudicando sincera tranquilla sedata nullis que partium studiis, quibus in transversum rapiantur, obnoxia meus, si namque praeposteris animomotibus & perturbationibus agitentur, non cogitatione vel consilio litem explorant, non indagare rei veritatem, nec ambigua causarum fata juxta legum dictamen dirigere poterunt, sed pro ratione, pro veritate, pro jure stabit & dominabitur obsessa praconceptis sinistris opinionibus voluntas.*

Geen Leden in een Krygsraad te commandeerren, die minder in rang zyn als de te regt te stellen.

Hier dient nog met een woord genoteerd, dat geen Leden tot een Krygsraad moeten gecommandeerd worden, die minder in rang zyn als den genen, die te regt word gesteld, want de Jurisdictione involcreert een magt op den genen, die te regt word gesteld, nu zoude het immers stryden magt te voeren over iemand, die hoger in magt is; dit zoude dus niet over een te brengen zyn met de subordinatie, die ten uittersten by de Militairen behoord geobserveerd te worden; *Quoniam autem Jurisdictione potestatem involvit in eum, qui eidem subicitur, imperium vero itidem sit potestas; Jurisdictionem exercere in eum, cujus imperio quis subest, sibi invicem repugnare videtur, subordinationi itaque non convenit, ut milites ad assessores sumantur infra digni-*

Raad in de Garnisoenen van den Staat &c. 71
*gnitatem rei. Quare cum inter militites subordinatio
quam maxime sit observanda patet, quod idem nec con-
veniat, sic REGNER. ENGELHARD in specimin. juris
milit. natural. § 1224.*

Hoe zig ten laaftten de Leden van een Krygsraad te- Hoe zig
gens de Parthyen te gedragen hebben daar van doet zig de Le-
een elegante Wet voor in *L. 19. D. de Offic. Praesid.* den van
(1-18.) alwaar de Rigters worden vermaand, van in een
het spreken en den toegang zig gemakkelyk te gedra- raad te-
gen, dog egter met die wyze moderatie, dat zy zig niet gens de
veragtelijk maken, waarom in de commissien en laft- Parthy-
brieven van de Gouverneurs der wingewesten wierde en moe-
geinsereert, dat dezelve niet al te familiaar met haar ten ge-
ingezetene moesten verkeerren, dewyl een gemeenza- dragen.
men omgang veelyds tot verkleininge en de veragtinge
van de waardigheid komt te verftrekken;

En in de eerste Afdeeling van die Wet word 'er by
gedaan, dat de Regters onder het examineeren niet
kwaad moesten worden nog vergrammen tegen die ge-
ne, die zy schuldig kwamen te bevinden, zy moesten
ook niet al te zagt zyn, en zig door de tranen der on-
gelukkigen mede aan het schreijen begeven, want
zulks tegen de standvastigheid van een Rigter kwam
aan te lopen, want in der zodanigens gelaat behoorde
zig de gemoedsbeweginge niet te ontdekken, en de
Regters behoorden zodanig regt te doen, dat zy hare
waardigheid en gezag door haar verstand vermeerder-
den en luister byzatteden; De Woorden van de Wet
zyn deze; *Observantum est jus reddenti, ut in adeun-
do quidem facilem se praebeat, sed contemni non patia-
tur, unde mandatis adjicitur, ne Praesides Provincia-
rum in ulteriorem familiaritatem Provinciales ad mit-
tant,*

72 Onderrigt over het houden van Krygs-
tant, nam ex conversatione aequali contemptio dignita-
tis nascitur.

*Sed & in cognoscendo neque excandescere adversus
eos, quos malos putat, neque precibus calamitosorum
inlacrimari oportet: id enim non est constantis & recti
judicis, cujus animi motum vultus detegit, & summa-
tim ita jus reddit, ut auctoritatem dignitatis ingenio
suo augeat.*

De Le-
den van
een
Krygs-
raad
moeten
geen ge-
schen-
ken tot
verkrag-
tinge
van het
regt
aanne-
men.

De Leden van een Krygsraad moeten voornamentlyk
daar op mede verdagt zyn van zig door geen giften ofte
gaven direct of indirect, aan hare Vrouwen, geselschap
of Bedienders, het zy die groot ofte klein * mogen
zyn, het zy dat die in eet of drinkwaren bestaan, om
het regt te verkrachten of ied te doen of niet te doen,
het geen de reden van hun Ampt eischt en medebrenghet,
te laten besteken, maar die liever met veragtinge van
de hand te wyzen, ten einde met *Samuel* by het neerleg-
gen van het Rigter-Ampt voor het gansche Volk te
kunnen roemen en te kunnen zeggen; *Ziet hier ben
Ik, betuigt tegen my voor don Heere en voor zyne Ge-
zalsden, wiens Offe Ik genomen hebbe, ende wiens Ezel
Ik genomen hebbe, ende wien Ik verongelykt hebbe,
wien Ik onderdrukt hebbe, ende van wiens hand Ik
een*

* Vele zyn van Gevoelen dat het aan de Rigters nies verboden
zoude zyn eenige kleine eet en drinkwaren t'accepteeren, zulks wil-
lende elicitereen uit de *L. 18. D. de Offic. Praesid.* (1-18.) dog an-
dere hebben daar tegen geöbserveerd, dat het argument van een
Gouverneur van een wingewest, waar van in die Wet gesproken
word tot een Rigter niet doorgaat, aangezien zoo een Gouverneur
na een wingewest wordende gezonden niet aanstonds aldaar een ge-
reguleerde menage hadde, het geen in een Rigter, die een vaste huis-
houdinge heeft, geen plaats vind. Zie *BEYER in delineat. Jur.
civil ad legem Juliam de Ambit*, en vooral *MEYNARD in decision.
Tbolosan. libr. 1. decis. 86*, die deze quaestie aldaar met opzet ver-
handelt.

een geschenk genomen hebbe, dat Ik myne oogen van hem zoude verborgen hebben, zoo zal Ik het u lieden wedergeven. Ende de wetten hebben tegens dit kwaad altoos gevigileerd, zoo wel by de Romeinen als andere Volkeren, gelyk ten aanzien van de eerste daar van GELLIUS in *noctib. Attic. libr. 20. cap. 1.* CICERO de *Offic. libr. 2. cap. 75.* en geheele tituls in het wetboek van den Keyzer JUSTINIANUS tot bewys kunnen verstreken, en met relatie tot de laatste getuigd BARBADILLA *libr. 2. polit. cap. 11. num. 30.* En THOLOSAANUS in *Syntagmat. Jur. Universal. libr. 35. cap. 28. num. 12.* dat de Franschen en Spanjers het nemen van geschenken aan de Rigters ten sterksten hebben verboden; En meriteert over deze materie het verbod namentlyk aan de Rigters en die gene, die tot bestierders van Guarnisoenen en Landen worden aangesteld, van geen giften tot krenkinge van het regt aan te nemen boven veel andere geallegeerd by PELLERUS in *politico scelerato folio mihi 304.* gelezen te worden de uitmuntende Redenvoeringe van den Raadsheer CORASIUS over de bekwaambeden en pligten van een goed en ongekreekt Regter, en aldaar voornamentlyk het vyfde Hoofdstuk §. 132. daar dien Heer alles wat tot deze materie gehoord, zeer wydlopig heeft verhandelt:

In de Krygsraden adlsteert een Auditeur Militair, die men met ENGELHARD in *Specim. Jur. Militat. natural. §. 1193.* kan beschryven. *Quod sit persona, quæ Judici Militari ad exercendam Jurisdictionem & processum dirigendum adjungitur;* Dat is: Dat hy een Persoon is, die den Militairen Rigter tot het uitvoeren van de Jurisdic tie en het dirigeeren van het Proces word geadjungeert, en welke den Naam van Raad,

Over
het
Ampt
van Au-
diteur
Militair.

74 *Onderrigt over het houden van Krygs-*
Fiscaal en Secretaris met regt kan dragen, uitwyzers
derzelver instructie hier agter *sub. Littera G:* te vin-
den;

Als Raad adfisteerd hy in de Krygsraad met zyn
Advys ibid. art. 4.

Als *Fiscaal* neemt hy informatie en formeerd de aan-
klagte *ibid. art. 2.*

Als *Secretaris* maakt hy de Appointementen en te-
kend dezelve ter Ordonnantie van den Krygsraad *ibid.*
art. 4.

Invoegen dat hier uit ligt te besluiten valt dat geen-
zins een ieder tot dit Ampt bekwaam is, wordende
daarom ook in dezelve vereift, dat het Regtsgeleerden
ende gepromoveerde Advocaten zyn, immers worden
Practizyns boven de vyfen twintig Jaren oud, en staan-
de ter goeder naam en faam geprefereert tot de Audi-
teurs plaatzen voor andere die zulks niet en zyn, zon-
der dat daarin mag gedispenseert worden; Zie *DIBBELTS*
Woordenboek op het woord *Militaire Ampten*, dog
waaromtrent naderhand in den Jare 1742. veranderinge
gemaakt is, als te zien hier agter *sub. Littera J.* en
hebben voortreffelyke Regtsgeleerden geobserveert,
dat de practycq voor een Auditeur Militair zoo noodza-
kelyk is, dat hy die niet kan missen; *In tantum neces-*
farium ajunt Gregorius Tholosanus libr. 16. de Repu-
blica cap. 6. en Rulandus de Commissar. libr. 1. cap. 6.
num. 11. Auditori esse actionum forensium & rerum
agendarum praxin, ut, qui non est practicus, ad ju-
dicandum plane sit inhabilis; dus het niet genoeg is,
dat hy een Regtsgeleerde is, maar is hem de practycq
in het behandelen en bestieren van Gerigts Zaken mede
ten nitersten noodzakelyk ende kunnen de Auditeurs
Militair gevoeglyk by de *adseffres*, die by de Romei-
nen

nen waren, waar van te zien by GOTHOFREDUS ad L. 2. *D quod quisq. Jur. Litt. I. (2-2)* TULDENUS in *Commentar. ad tit. Cod. de assessor. & domestic. & Cancell. Judic. (1-51)* vergeleken worden, gelyk zulks aantoonde FELTMAN in *respons. jur. ad rem Militar. resp. 4. §. 20.* dezelve moeten dus *rerum divinarum atque humanarum notitia*, dat is; *Met de kennisse van Goddelyke en Menschelyke Zaken geimbueert zyn*; Gelyk ook mede *arte ratiocinandi & habitu demonstrandi*, dat is, dat dezelve de *logica* moeten verstaan, als aantoonde den meergem. ENGELHARD *dict. Specimin. §. 1212. 1213.* welke laatste kunst als voor een toekomstend Regtsgeleerde zeer noodzakelyk aanpryft. PECKIUS in *Commentar. in tit. de exercit. action. pag. mib. 74. num. 3.* welkers elegante woorden Ik vertrouwe dat aan die gene, die het Latyn verstaan, niet verveelen zullen, dezelve zyn deze; *Ratiocinandi itaque scientiam, qualem hic in Ulpiano videtis, amplectimini ingenui adolescentes, & ab illorum persuasionibus quam longissime recedite, qui in Jurecons. nullam ratiocinandi experientiam requirunt. Qui enim verum a falso, apparentia a veris, lepram a lepra (:ut vulgo dicitur:) discernere nequit, is legibus nostris addictus, olei & somni jacturam facit. Cum enim Jurisconsulto, id quod proposuit, argumentis confirmandum sit, argumenta tenere qui poterit, si non locos ratiocinandi, in quibus argumenta non aliter latent, atque in conchis gemmae, probe perspectos habet?*

Het woord *Auditor*, *Auditeur* is zyn Origine zekerlyk schuldig aan het Latynsche *Audire*, en betekend alsdan een *hoorder*, een *opmerker*, aangezien een *Auditeur Militair* verplicht is in de Krygsraden, in de Informatien, het afhoren van Getuigen en alle ge-

Over
de ori-
gine van
het
woord
Audi-
teur.

rigtelyke handelingen ende examinaas, die 'er gehouden ende gepleegt worden, alles zodanig nauwkeurig te horen en te observeeren, dat hy niets ommitteere, het gene eenigzints ter zake is doende, ten einde dus in staat te zyn dat gene, daar het op aankomt, te kunnen aantekenen, ende daar van gebruik maken; schynende wel voornamentlyk dit woord *Auditeur* zyn opzigt te hebben op het adviseeren, het geen dezelve in de Krygsraden en het dirigeeren van het Proces aldaar moeten doen, ingevolge derzelve *Instructie* zoo even geallegeert *Articulis 2. en 4.* en schynd alsdan het woord *Auditeur* zyn benaminge verpligt te zyn aan de Spreektrand in Italiën gebruikelyk, *quo Auditores sunt judicii assessores tanquam ad audientiam*; Dat is, waar door de *Auditeurs* zyn *Assessoren van een Gerigt om toe te horen.* Zie ten dezen *BEYER in Jurisprud. Militar. libr. 4. tit. 3. thes. 2. num. 1351.* Ende in dezen opzigte noemd den Heer *SLIGTENHORST in zyn Gelderse Geschiedenissen 1 Boek fol. 27.* den *Auditeur van de Rekenkamer in Gelderland byzittende Raadgever*, zeggende aldaar; *Alhier*, te weten voor het *Hof van Gelderland* staan te regt *Stadbouder, Cancellaar en Raden, de drie Luyden van de Rekening met hun byzittenden Raadgever*, als wanneer aldaar in margine het woord *Auditeur* gevonden word, ofschoon anders dat woord *Auditeur* met opzigt tot dat Ampt alleenig schynd te betekenen een hoorder en examineerder der rekeningen, die tot laste van den Souverein kunnen gebragt worden; Zie de *Ordonnantie* op het stuk van de crimineele Justitie in de Nederlanden van Koning *PHILIPS* van den Jare 1570. *art. 41.* in de Woorden: *Beweelen en ordineeren ook den Auditeur van de Kameren van Onze Rekeningen, dat zy*
in

Raad in de Garnisoenen van den Staat etc. 77
 in 't horen en examineeren van de kosten van Justitie,
 ende zonderlinge wel gade slaan, den tyd, dat die ge-
 vangen en gehouden zyn geweest; Zeker Hoogduitsch
 Schryver JOHAN GOTLIEB LAURENTII in zyn
Bytrage zur Historie des Duitſchen Kriegs-Wesens te-
 kend het navolgende over dit Woord aan, dat het is
 een Frans woord, eigentlyk betekende een Toehoer-
 der, Leerling, Scholier, dat het van het Latynsche
 woord *Auditor id est, qui causas audit cognoscitque af-*
stamt, dat het gevonden word in *L. 6. D. de dote præ-*
legat. (33-4) en in *L. 12. D. de instrument. legat.*
 (33-7) *Auditores Inquisitores, qui de rebus controver-*
ſis a judicibus delegabantur ad earum veritatem dete-
gendam, auditisque testibus (:unde Auditores dicti:)
 & de iis ad ipsos judices, quorum judicis intererant,
 referebant, beroepende zig aldaar op het glossarium
 van du Fresne in voce Auditor. Dat is, de Auditeurs
 zyn Inquisiteurs, die wegens dispuiten van den Rigter
 wierden gedelegeert om de waarheid daar van door het
 afhoren van Getuigen (:waar van zy Auditeurs wier-
 den genoemd:) te ontdekken, en moesten daar van aan
 de Rigtters, in wiens Vierſcharen dezelve tegenwoordig
 waren, rapport doen.

In vroegere tyden, voornamentlyk by het gemeen,
 wierd een Auditeur Militair Bloedschryver genaamd, het
 geen schynt geceſſeert te zyn zederd dat de Heeren Raden
 van State de Auditeurs tot het Fiscaals Ampt gecreëert,
 en het *jus ratione officii agendi* gegeven hebben (:ver-
 gelyk met deze gezegdens de Resolutie van welgem.
 Heeren van den Raad van den 12. Maart 1754:) daar
 de Bloedschryvers maar wierden geëmployeerd zonder
 titul Acte of Commissie van den Souverain, en dus
homines privati, nullo Juris jurandi vinculo ac nexu

78 *Onderrigt over het houden van Krygs-*
obligati blyvende, ook geen auctoriteit ter Wereld had-
den; Het waren met een woord maar Schryvers, daar
ter contrarie de Auditeurs Militair, gelyk hier voren uit
derzelver Instructie daar gedaan en wytlopig aange-
toond is, zyn Raden, Fiscaals, en Secretariën, en dus
personae publicae, die in Eed van de Vorst staan, over
wien de commandeerende Officieren nog de Krygsra-
den in een Guarnisoen niets te bevelen hebben *, en
die nergens door als door haar Eed en pligt gedreven
worden, en daar in peceerende alleenig voor Haar
Edele Mogende de Heeren Raden van State ter ver-
andwoordinge kunnen geroepen worden, Zie *Reso-*
lutie van den Raad van State in dato den 12. April
1728. sub. Litera N. derzelver Commissie luid ook
met grote distinctie genoegzaam even als die van een
Fiscaal; zynde haar Ampt ook ten uittersten noodza-
kelyk ende voortreffelyk, en kan zulks niet beter als
met woorden van *QUINTILIANUS*, waar mede hy
het gebruik van de aanklagers in een Regeeringe aan-
toont, beschreven worden; Desselfs woorden in *In-*
stitutionib. orator. libr. 12. cap. 7. zyn deze; *Defen-*
dere

* Zodanig, dat ten blyke van dien de Auditeurs niet verplicht
zyn de brieven of berigten, welke de Gouverneurs of Comman-
deurs in hare respectieve qualiteiten, en niet met en op de naam van
de Krygsraden aan de Heeren Raden van State komen te schryven,
ter haren Ordonnantie te ondertekenen, ingevolge *Resolutie van den*
Raad van State van den 22. Octob. 1722. luidende; *Is na deliberatie*
goedgevonden en verstaan, dat aangeschreven zal worden aan alle de Gou-
verneurs en Commandeurs, dat haer Edele Mogende zedert eenigen tyd
geremarqueert hebben, dat zommigen zig niet genoegen met te onder-
schryven de Brieven en Berieten, welke zy in hare qualiteit, en niet
met en op de naam van de Krygsraden schryven aan Haar Edele Mo-
gende, maar dezelve boven dien ter harer Ordonnantien laten onderte-
kenen door de Auditeur Militair, het geen niet behoord, en dat zy
derhalven zig voortaan daar van ontbouden.

Raad in de Garnisoenen van den Staat &c. 79
dere quidem reos profecto, quam facere vir bonus malet,
non tamen ipsum nomen accusatoris horrebit, ut nullo ne-
que publico neque privato duci possit officio, ut aliquem ad
reddendam rationem vitæ vocet, nam & leges ipsæ
nihil valent, nisi actoris idonea voce munitæ, & si
pœnas scelerum expetere fas non est, prope est, ut sce-
lera ipsa permessa sint, & licentiam malis dari, certe
contra bonos est: Quare neque sociorum querelas, nec
amici vel propinqui necem, nec erupturas in rempubli-
cam conspirationes inultas patietur orator, non pœnæ
nocentium cupidus, sed emendandi vitia corrigendique
mores. Nam, qui ratione traduci ad meliora non pos-
sunt solo metu continentur; Itaque ut accusatoriam vi-
tam vivere & ad defendendos reos præmio duci, pro-
ximum latrocinio est, ita, pestem intestinam propulsare,
cum propugnatoribus patriæ comparandum; Ideoque
principes in republica viri non detrectaverunt hanc
Officii partem: creditique sunt etiam clari juvenes ob-
fidem reipublicæ dare malorum civium accusationem,
quia nec odisse improbos nec simultates provocare, nisi
ex fiducia bonæ mentis videbantur. Idque cum ab
Hortensio, Lucullis, Scilpitio, Cicerone, Cæsare,
plurimis aliis, tum ab utroque catone factum est, quo-
rum alter appellatus est sapiens, alter nisi creditur
fuisse, vix scio, cui reliquerit hujus nominis locum;
De Auditeurs Militair zyn ook inviolabel, en hebben
overzulks ratione Officii hebbende geëgeert en ymand
aangeklaagd, schoon in haren Eisch gesuccumbeert,
daar over geen de minste actie van injurie te vrezen;
Zie WERNHER Observat. Select. part. 2. obs. 364.
alwaar dien Regtsgelerden conform de gronden van
regten uit den Comment. van BRUNNEMAN ad L. 2.
Cod. de delat. aantoond, quod officii necessitas a præ-
sump-

80 Onderrigt over het houden van Krygs-
*sumpta calumnia excusat, & quod propterea Fiscalis
contra aliquem ob factum illicitum agens & succumbens
in pœnam haud incidat, nisi evidens calumnia doceri
possit, id est, si hoc fecerint non legitimis inducti indi-
ciis.*

De gezonde reden verbied zulks, aangezien ymand
Amptshalven iets doende niets te vrezen heeft, *cum
dolo careat, cum faciat id, quod facere debet*, hier word
Eed en pligt in agt genomen, en cesseert overzulks
alle kwaad opzet, en by nader gevolg ook alle straf-
fen. Zie MENOCH. *Conf. 98. num. 30.* de Auditeurs
Militair gelyk alle andere Advocaten Fiscaals gau-
deeren na de gemeene regten van verscheide Privile-
gien en immuniteiten; welke in zekere *Dissertatie de
odio Advocatorum Fisci merito atque in merito* door
LEYSERUS uitgegeven, aldaar §. 13. worden opgeteld,
wanneer aldaar word gezeid: *Primum omnibus, quae cete-
ris advocatis data erant, privilegiis atque immunitatibus
gaudebant, cum ex corpore advocatorum optimi ad hanc
dignitatem eveberentur L. 10. Cod. de advocat. divers.
judicior. ex qua eadem lege advocatos Fisci caeteros
causarum patronos non gradu solum & honore anteces-
sisse, sed & vestitu honoratiore ab illis distinctos fuisse
Panzirollus de claris Legum Interpretibus libr. 1. cap.
4. collegit; Quod & exinde apparet, quia advocati
Fisci clarissimis annumerantur L. 4. §. 1. & L. 6. pr.
Cod. de advoc. divers. judic. clarissimi vero dignitas
quanta sit Gutherius de Officiis domus Augustae libr. 1.
cap. 4. ostendit.*

Deinde *advocati fisci in L. 8. Cod. de advoc. divers.
judiciorum & L. 2. Cod. de advoc. divers. judicum a
vilioribus muneribus & cum liberis quandoque genitis*

eximuntur. Tum *Ædícula*, quas inhabitant, metatorum onere molestari prohibentur. L. 3. §. 2. Cod. eod. porro sub initium defuncti universa tamen totius anni solatia ad heredes suos, sive liberi, sive extranei, sive ab intestato, sive testamentarii transmittunt. L. 15. §. 1. C. de advocat. divers. judiciorum; Filii quoque eorum, si quidem ad Paternum Officium adspirent, extraneis omnibus anteponuntur, atque gratis & sine sumptibus in Collegia recipiuntur. L. 3. §. 5. C. de adv. div. judicium cum alii omnes ad Collegium Curiam aut corpus aliquod admissi, sociis quid largiri, debeant, quæ pecciniae sportulae appellantur. L. 5. §. 17. de donat. int. vir. & uxor. L. 102. §. 2. de legat. 3. L. 6. §. 1. de decurionib. denique deposito Officio, advocati Fisci pristina tamen privilegia sua retinent. L. 3. §. 6. C. de advoc. div. judicium; betreffende de rang van de Auditeurs Militair, zoo weet Ik niet dat dezelve by eenige Resolutie bepaald is, schoon egter by usance en practycq schynd ingevoerd te zyn, dat dezelve dien aangaande ægaal staan met Capiteins, en word Ik uit medegedeelde Berigten geïnformeerd, dit op die voet aan dezelve Servicie-Geld te Mastricht betaald word.

Over de
Rang
der Au-
diteurs
Militair.

Gelyk niemand verpligt is op zyn eigen kosten, veel min zonder ontgeltenis ende bezoldinge een lastig Ampt te bekleden, daarom is het ook, dat aan de Auditeurs Militair een zeker inkomen word toegelegd; Zie BRUNNEMAN *ad l'unic. Cod. de praebend. Salar.* (10-36), en is zulks zekerlyk ten hoogsten billyk, want een Arbeider, ingevolge de Vermaninge van den *Apóstel Paulus in zyn eersten Brief aan Timoth. cap. 5. vs. 8.* zyns Loons waardig is; Ik zegge, dat dezelve geen vaste gagie of jaarlyks Tractement komen te ont-

Over
het in-
komen
van de
Audi-
teurs
Militair

fangen, maar alleenig trekken in de lange of Staten Maanden van een Compagnie Cavallerie twee, en van een Compagnie Dragonders, Infanterie en Artillerie eenen gulden en tien stuivers, en in de korte Maanden na rato; De Verlof-Passen van de gemeene en Onder-

Hoe
veel de
Audi-
teurs
voor de
Verlof-
Passen
der On-
der Of-
ficieren
en ge-
meene
trekker.

Officieren betreffende, trekt een Auditeur voor het registreeren van dezelve thans wederom twee stuivers, en by dispensatie drie, en voor het prolongeeren het zelfde; En staat het uitgeven en registreeren van de Verloven met exclusie van alle en yder aan de Auditeurs Militair. Zie *Resolutie van Haar Edele Mog: de Heeren Raden van State van den 22 January 1728.* luidende; En laatstelyk dat in conformiteit van Haar *Edele Mog: Resolutie van den 31 Augusty 1714.* de Verloven en Pas-Cedullen door de Auditeurs geregistreert en uitgegeven zullen worden, zonder dat de Gouverneurs of Commandeurs daar toe zullen mogen gebruiken de Onder-Majors, of wie het anders zoude mogen wezen, zonder dat de Krygsraden zullen mogen regard nemen op Verloven of Pas-Cedullen, welke niet ter behoorlyker tyd geregistreert zyn door de Auditeurs Militair, dog dat de Auditeurs Militair niet meer zullen genieten voor het uitgeven of registreeren van yder verlof van een Ritmeester, Capitein of hoger Officier als twaalf stuivers, en voor dat van een Luitenant, Cornet of Vendrig als zes stuivers, en voor de Pas-Cedullen van een Ruiters of Soldaat als drie stuivers, en gelyke somme voor de registratie van de con-

Eenige
weinig
remar-
ques
omtrent
de Ver-
loven.

tinuatie der Verloven; Uit deze Resolutie is dan apart, dat indien de zoogenaamde Poort-Passen door andere als de Auditeurs worden uitgegeven; men daar door & diametro het goedvinden van den Raad van State komt tegen te gaan; Moetende omtrent het

point.

poinct van de verloven verder worden genoteert, dat het accordeeren van dien competeert aan de respective Gouverneurs, Commandeurs of commandeerende Officieren van de Guarnisoenen, en dat geen Auditeurs een Pas mogen uitgeven, als op een schriftelyke permissie van dezelve; dat met relatie tot de Officieren geen Magistraten of Præsideerende Burgermeesters aan dezelve verlot mogen verleenen ingevolge *Resolutie van den Raad van State van den 4 Juny 1728.* dat ook geen Collonels bevoegt zyn eenig verlot te geven *Resolutie van Welgem. Raad van den 28. Novemb. 1729.* dat zonder verlot of prolongatie van dien zig niemand uit het Guarnisoen mag begeven zelfs geen Hoofd-Officier. Zie *Resolutie van Welgem. Raad van den 25 Octob. 1728.* dat de Gouverneurs of Commandeurs in Steden of Plaatzten van de Barriere aan de Officieren geen verder verlot mogen geven als voor drie Maanden en in de Frontieren van den Staat niet langer als voor twee Maanden, en zulks op schriftelyk Advys van de Collonels of commandeerende Officieren van het Regiment, en indien langer zouden willen uitblyven moeten als dan prolongatie van den Raad van Staten Zie *Resolutie van Welgem. Raad van den 31 Maart 1714.* en alnu van den Heer ERFSTADHOUDER. Zie *Resolutie van den Raad van State van den 7 Juny 1747.* verzoeken en impetreren; Wordende die niet verleent als uit hoofde van Ziekte en andere prægante redenen. Zie *Resolutie vanden Raad van State van den 4 Maart 1728.* en van den 25 Maart 1729. moete die indispositie behoorlyk met een Attestatie worden geverifieert ingevolge *Resolutie van den Raad van State van den 4 Juny 1728.* geschied dit niet, zoo adresseert zig den Auditeur Militair aan

de Krygsraad, en verzoekt autorisatie om tegens zodanige Officieren by indaginge te procederen; op wat manier de permissien tot het verzoeken van de Verloven der Officieren by Haar Koninglyke Hoogheid *Glor. Gedagt.* zoo door de Gouverneurs in de Guarnisoenen, als Commandanten der Regimenten moeten getekend zyn, daar van is een Gebod *van den 7 January 1756.* by wylen Hoogstgem. Haar Koninglyke Hoogheid uitgegaan; Hoe de Ingenieurs zig moeten gedragen in het verzoeken van verlof daar van zie de *Ordre van Haar Koninglyke Hoogheid Glor. Gedagt. van den 10 Decemb. 1751.* hoe de Auditeurs zig mochten gedragen omtrent het registreeren van de Verloven der Officiers. Zie *Resolutie van den Raad van State van den 22 January 1728.* en omtrent de Verloven der genen, die na den Haag gaan *Ordre van Haar Koninglyke Hoogheid Glor. Gedagt. van den 30 Septemb. 1755.* dit kortelyk ten aanzien van de Verloven, en wat dien aangaande moet geobserveert worden met aanwyzinge van de respectieve Resolutien, waar zulks te vinden is, hebbende by gebragt, staat verder te remarqueeren, dat den laast Overledenen Heer ERFSTADHOUDER Hoogl. Memor. omtrent de Jura van de Auditeurs met relatie tot de Passen voor de gemene, eenige veranderinge ende diminutie schynt gemaakt te hebben, want voor de Stadhouderlyke Regeeringe, gelyk zoo even gezien, trokken de Auditeurs Militair voor een Verlof-Pas drie stuivers, edog zulks schynd door wylen Hoogstgem. Prins by *het Reglement op de Wagten en andere Zaken in de Guarnisoenens-Plaatsen van den 28 April 1749.* hier agter *sub. K. en ibid. art. 35.* gebragt te zyn op twee stuivers, gelyk het ook zoo heeft plaats gehad onder Koning

Raad in de Garnisoenen van den Staat etc. 85
ning WILLIAM Hoogl. Mem. als te vernemen in
Hoogstgem. Zyn Majesteits Order en *Reglement op de
Wagten van den 14. January 1688. art. 35.* welke
hier agter te vinden *sub L.* Ik zegge met opzet *schynd
gemaakt te hebben, ende schyngemaakt te zyn;* Want
eenige Auditeurs niet zonder fundament schynen ge-
fustineert te hebben, dat dat *Reglement* geen relatie
hadde tot de Auditeurs Jura, en dat daar omtrent geen
veranderinge door het zelve was gemaakt, zynde der-
zelvev sustenue op de volgende redenen gefundeerd,
namentlyk, dat het geallegerde *Articul* van deze Zy-
ne Hoogheids *Ordre* alleenig bestond in een herhalinge
van *bet 35. Articul van het Reglement van Hoogstge-
dagten Koning* zoo even bygebragt.

Dat dat *Reglement* en de *Articul* de Auditeurs Mili-
tair nooit geraakt hebbende, dezelve zig ook daar na
alnu met relatie tot die twee stuivers niet behoeven te
gedragen, dat ten blyke daarvan dat *Reglement*, hoe
zeer de *Observantie* van dien na de Dood van Koning
WILLIAM Hoogl. Mem. door de Heeren Raden
van State by Welgem. derzelve *Resolutie* van den 27
Juli 1714. expresse belast, ende gerecommandeert was,
nooit met betrekkinge tot die twee stuivers door de
Auditeurs was geobserveert;

Dat wanneer dat *Reglement* van den 14. Januari
1689. is gearresteert de *Gouverneurs de Pas* Cedullen
nog deden uitgeven, door wie dezelve wilden, zon-
der dat zulks door de Auditeurs behoefde te geschieden,
veel min, dat dezelve de *regiftrature* daar van bezorg-
den;

Dat eindelyk daar en boven de *Jura* van de drie stui-
vers aan de Auditeurs niet worden betaalt voor het uit-

geven en accordeeren van een Pas, maar voor de registrature van dien; Dog hier van genoeg;

Wat de
Officie-
ren voor
het re-
gistree-
ren van
het Ver-
lof be-
talen.

Van de Heeren Officieren word dan, gelyk hier voren met de *Resolutie van haar Edele Mog. de Heeren Raden van State van den 22. January 1728.* is aangetoond, voor het registreeren van het verlof betaald, en wel door de Hoofd-Officieren tot de Capiteins inclusive twaalf stuivers ende van de overige Subalterne Officieren zes stuivers, en voor de continuatie en prolongatie het zelve, dog hier doet zig een vraag voor, die wel door geen Wet of Resolutie gedeceert is, dog voor welkers affirmative het regt de bilykheid en het gebruik *une ore* pleiten, te weten een Officier obtineert verlof voor een of twee Jaren of dezelve in zoo een val niet moet betalen voor alle twee of drie Maanden, na dat hy binnen of buiten 's Lands is, de gezeide twaalf of zes stuivers, zynde Hoof-Officier, Capitein Lieutenant of Vaandrig.

Het regt militeert hier voor, aangezien een Souverain door het geven van eenige dispersatien zalvo respectu niet geagt kan worden het regt van een derde te willen verkorten, of daardoor ymand in zyn Jura, en wel de zodanige, die hy tot een Ampt gecreert heeft, te willen benadeelen.

Want omtrent het concedeeren van gratien van een Souverain moet werden geconfidereert, of hoogst den zelve disponeert over zyn eigendommelyk, dan of daarmede geinvolveert is het regt van een derde.

In het eerste geval heet het *beneficia Principis proprium commodum concernentia sunt late interpretanda L. 3. D. de constitut. Princip. (1-4)* Dat is, dat de Favours en Beneficien van een Vorst zyn eigen profyt rakende ruim moeten werden opgenomen;

En in het tweede geval tradeeren de Regten, *quod privilegia Principis, quae tertii incommodum involvunt stricte interpretari debeant.* BRUNNEMAN in *Commentar. ad dict. Leg. 3. num. 2.* Dat is, dat de Privilegien ende geconcedeerde Voorregten van een Souverain, waar by een derde schade kan lyden nauw moeten werden geinterpreteert; als zynde het bekend, dat aan niemand zyn regt ef profyt kan ontnomen worden, zelfs niet (*quod salva venia dictum sit*;) door den Souverain uit hoofde van zyn hoogste magt, als in het brede wordaangetoond, door ARIUS PINELLUS in *rubr. Cod. de rescend. vendit. part. 1. cap. 2. per tot.* LUDOLPH SCHRADER de *Feud. p. 10. Sect. 1. num. 59. & seqq.*

Het is ook niet meer als ten uittersten billyk, want moet een gemeen Ruiters of Soldaat alle zes weken zyn verlof doen prolongeeren en daar voor betalen, dies te meder moet zulks een Officier doen *per argumentum a minore ad majus, quod in jure fortissimum.*

Het gebruik is ook nooit anders geweest, en word zulks daarom ook te regt by de Auditeurs Militair geëist ende getrokken; Te meerder, dewyl hier voor handen zyn alle requisiten, die tot een gewoonte ten strichten genomen vereist worden, namentlyk *rationabilitas de redelykheid, tacitus summae potestatis consensus.* Het stilzwygend consent van de Vorst, *Actuum frequentia, dat het dikwils in der voegen is gepractiseert, diuturnitas temporis, en gedurende een langen tyd.*

De Auditeurs Militair competeerd daar en boven het regt van declaratie in Zaken waarin dezelve *nomine Officii* ingevolge haar Instructie hier voren te meermaalen geallegeerd hebben geageert ende geprocedeerd, gelyk ook omtrent het waarnemen van de Krygsraden, De Auditeurs Militair competeert het regt van Declaratie

ten welke opzigte de Heer DIBBETS in het *Militaire Woordenboek* op de Woorden *declareeren van Auditeurs* het navolgende heeft geremarqueert ende aange-tekend; *Declaratiën van Auditeurs*, zeyd hy, in dezelve moeten *precifelyk agtervolgt worden de Ordres en Reglementen van het Land*. Zie *Resolutie van den 29 July 1711. R. v. Staten*; Dog, voegd hy 'er by, *niemand heeft my tot nog toe kunnen een Lyst of Ordre daar omtrent laten zien, hoe veel moeite Ik daar omtrent aangewend hebbe, zelfs is die by den Raad van Staten niet te bekomen, zoo dat het te wenschen was, dat Haar Ed: Mog: een Ordre geliefde te maken omtrent civile Processen vallende voor de Krygsraden; Dewyl geen Krygsraad (:des verzogt zynde:) in staat is, daaromtrent een taxatie of moderatie te doen, wanneer vermeend word, dat die Declaratiën de maat te buiten gaan*; En op die voet is het tot hier aan toe verbleven zonder dat 'er een Reglement op de Jura van de Auditeurs is geëmaneert, ondertusschen egter moet niemand die gedagten formeeren, dat de Auditeurs, immers niet die gene, die met den Keizer TIBERIUS weten, dat het de pligt van een goeden Herder is de Schapen te scheeren, en die niet te villen, zig een arbitraire magt in dezen aanmatigen, en de Jura zoo hoog te stellen, als dezelve maar goedvinden, neen, de meesten volgen het Reglement hier agter gevoegd *sub Littera M.* welk Reglement van de eene Auditeur tot de andere is overgegaan, ende daar door een verouderde gewoonte en observantie geworden zynde, eenigzins mede de kracht van een Wet verkregen heeft.

Audi-
reurs
Militair
moeten
haar

De Auditeurs Militair zyn verpligt haar Ampt in Per-
soon te bekleden ende waar te nemen, zonder dat de-
zel-

zelve daar toe een Substituit of Verwalter vermogen ^{Ampt} in haar plaats aan te stellen, ingevolge Resolutie van ^{zelve} Haar Edele Mogende de Heeren Raden van State van ^{waar-} ^{nemen.} den 21 July 1710. luidende: *Is na voorgaande deliberatie goedgevonden en verstaan aan te schryven aan alle Gouverneurs, Commandanten of commandeerende Officieren van alle de Frontieren, dat zy ten eersten berigten, of alle de Auditeurs Militair in de voorsz. Frontieren haar Ed. Mog. Resolutie van den 31. May laastleden ook naargekomen hebben, en midsdien haar Ampten personelyk waarnemen, en welke van des te doen in gebreken blyven: Zullende op den 15. van de aanstaande Maand Augusty nader gedelibereerd worden, wat tot executie van de gemelte Resolutie behoord gedaan te worden, en daar van kennisse gegeven worden aan alle de voorsz. Auditeurs Militair met last om zig als nog promptelyk te reguleeren na de gemelte Resolutie op pæne, dat haar Ampten impetrabel zullen verklaard worden; En is dit zekerlyk om deze reden gestatueert, dewyl alhier de bekwaamheid ende capaciteit van een Persoon verkoren zynde de regten vereiffchen, dat zoo een Persoon zyn Ampt zelve, waarneme ende uitvoere, si enim, op dat Ik my van de Woorden van WESEMBECIUS *ad tit. de Offic. ejus cui mandat. est Jurisd. num. 2.* ten dezen bediene; *Fines privatorum mandatorum diligentem custodiendi sunt L. 5. mandat. L. 12. Cod. eod. & qui hoc expediendum suscipit, alteri vices suas delegare nequit L. 2. si mens fals. mod. quanto religiosius præscripto legis Principisve ex certa causa aliquid specialiter mandantis, parendum est;* behalven dat ook zoo ymand, die door een Auditeur word aangesteld en gesubdelegeert niet in eed genomen zynde, een privaat Persoon blyft en dus*

90 *Onderrigt over het houden van Krygs-*
 alle zyne handelingen daar door zouden corruëeren
 ende vervallen, alles ten notoiren preuve, dat een Krygs-
 raad met een subfuit Auditeur niet zoude vermogen te
 zitten, en den zodanigen te laten verrigten, dat des
 Auditeurs is; Zynde het daar en boven uit *de Ordon-*
nantie op 't Stuk van de crimineele Justitie in de Ne-
derlanden van Koning PHILIPS de Anno 1570. art.
 8. openbaar, dat alle Officiers of Regters gehou-
 den worden te resideeren en hun staten Personelyk te
 bedienen, en mogen geen Stadhouders tot het waarnemen
 van Ampten aangesteld worden ten ware die faculteit,
 om een Stadhouder of verwalter te nomineeren,
 aan zoo een Officiant speciaal ware geconcedeert;
 Zie *art. 9.* van de geallegerde *Ordonnantie op 't Stuk*
van de crimineele Justitie, en aldaar S. VAN LEEU-
 WEN in zyn *Aanmerkingen*; Hadde dan een Auditeur
 in cas van Ziekte ofte andere noodzakelyke ongele-
 gentheid, (:welke redenen na regten hier toe vallabel
 zyn *l. 1. l. 3. l. 5. D. de Offic. ejus cui mand. est Ju-*
irisd.) gaarn de hulp van een ander in het waarnemen
 van zyn Ampt, zoude hy zig daar over by Requeste
 aan haar Edele Mogende de Heeren Raden van Staten
 kunnen adresseeren, en verzoeken dat ymand anders
 zyn Officie voor een tyd lang mogte waarnemen en
 daar toe in eed genomen en behoorlyk gequalificeert
 worden.

Na wat Wetten een Auditeur zig in het advifeeren ge- draagt. Indien men alhier mogte vragen na wat Wetten en regten, een Auditeur Militair, en dus ook een Krygs- raad, hier te lande derzelve advyfen *en vota* in het deci- deeren inrigten, zoo diend daar op kortelyk tot ant- woord, dat dezelve *quoad delicta eorumque pœnam*, die wel het voornaamste object van hare deliberatien uit- maken volgen den Articul-Brief, Placaten, en Wet- ten

ten van den Lande op het Militaire van tyd tot tyd geëmaneert. Zie de *Instructie voor de Auditeurs Militair art. 2.* hier agter *sub Littera G.* Gelyk ook mede de Coustumen van den Oorlog. Ingevolge *den 81. art. van den Articul-Brief* en daar by een geval niet zynde gedecideert dan het *jus commune.* Zie **DIBBETS** *Woordenboek* op de *Woorden Advocaat-Fiscaal*, alwaar den Advocaat-Fiscaal vande Generaliteit word geinjungeert *te procedeeren volgens den inhoud van de Ordonnantien, mitsgaders verdere Placaten, Ordres en Reglementen, of by faute van dien volgens de beschreven Wetten*; Kunnende hier over met meerderen narigt bekomen worden by **PAPPUS** over den geallegeerden *81. Artic.* en **FELTMAN** *in respons. jur. ad rem Milit. resp. 4. §. 22. en resp. 1. num. 22.* **ZIEGLER** *ad jus Milit. Brunsw. ad art. 94.* **SCHRÖTER** *de auditorib. pag. 65.* moetende zig in het volgen van deze Wetten ter straffe en correctie der misfusen en euvel daden zodanig voorzigtig gedragen, dat hy niet enkelyk het oordeel velle over de daat of over het werk, en een bloten letterknecht zy, maar hy moet in agt nemen de omstandigheden van Personen van tyd, plaats en andere, die hy met alle accurateffe moet tragten na te speuren en te ontdekken. Zie *de L. 16. D. de pœn. (48-19)* en *L. 5. D. de re Milit. (49-16)* en voor oogen houden,

*Judicis Officium est, ut res ita tempora rerum
Quærere, quæsito tempore tutus eris;*

Dat is; *Dat het de plicht eens Regters is, dat hy zoo wel de tyden en toevallen der Zaken, als de Zaken zelve onderzoeke en naspeure, en dat gedaan hebbende,*

92 *Onderrigt over het houden van Krygs-*
dat hy dan geruft zal zyn, hy moet ook geenzins de
straffen zwaarder dicteeren als den aard van het fait
endelict vereift, ende medebrengt, ne major poena,
quam culpa fit zeld *CICERO de Officiis libr. 1. cap. 25.*
 hy behoort daar en boven in het straffen geen *stoicus* te
 zyn, dat is verkeert begrypen, dat alle misdaden ægaal
 zyn, en overzulks met een en dezelve straffen gelraft
 moeten worden, neen daar moet volgens de natuur
 van Zaken en conform het zeggen van den digter *HOR-*
RATIUS libr. 1. Satyr. 3. num. 119. een vastgestel-
 de regul zyn; *Peccatis quae poenas irroget aequas,* vol-
 gens welke de misdaden met een evenredige straffe
 gelraft moeten worden; Zie ten dezen *de L. 31. D.*
ad l. Cornel. de fals. 48-10. l. 8. C. ad Jul. de vi publ.
9-12. ZIEGLER discept. saelect. them. 48. §. 18. &
Jeqq. Hy moet eindelyk in het straffen het oude en ge-
 recipieerde gebruik observeeren, en geen uitvinder van
 nieuwe en ongewone straffen zyn, *In plelendis faci-*
norosis hominibus mos modusque vetus tenendus est, zeld
SCHONBORN in Politic. libr. 3. cap. 20. nec nova ex-
cogitanda supplicia. Nam more patrio supplicia sumi
oportet, ARIST. I. pol. II. Et execrandi illi, qui
puniendi causam habent, modum non habent *SENECA*
2. de clement. wilde hy dit doen hy zoude in het regt
 van den Souverain, *cujus est modum poenarum praescri-*
bere, in greep doen.

Met relatie tot de straffen, dient nog geremarqueert,
 dat het bekend is, dat een Souverain, of den genen,
 aan wie den Souverain die magt heeft geconcedeerd,
 de straffe kan verzagten, wegnemen, pardon en gratie
 doen, dog aan de dispositie van een subaltern Rigter
 of Magistraat, en dus ook niet aan de Krygsraden;
 staat geenzins de bepalinge der straffen, maar is in de-
 zen

zen aan de Wet gebonden, en kan dezelve overzulk
niet *lege permissiva deficiente, quid durius aut remis-
sius statuere*, de toelatende magt ontbrekende iets
harder of zagter statueeren l. 11. *princ. l. 13. l. 30. D.
de poen.* (48-19) of de straffe remitteeren, of de voor-
geschrevene in een andere veranderen l. 1. §. 4. *D. ad
Senat. conf. Turpilian.* (48-16) of door dezelve te ver-
zagten de poenale Wet infringeeren en kragteloos maken
l. 18. *in fin. Cod. ad Leg. Jul. de vi privat.* (9-12). In-
voegen dat de Magistraten in de steden en de Krygsra-
den in de Guarnizoenen *non nisi imperium merum ha-
bentes servatis legitime servandis* wel kunnen Condem-
neeren, en de straffen doen infligeeren, dog geenzins
na haar goedvinden de straffen remitteeren en den schul-
digen onschuldig houden ende absolveeren, aangezien
het *jus gratiam concedendi*, het geven van pardon on-
der de regalien behoort, en welke hooge Regten
Majesteit aan geen subalterne Gerigten geconcedeerd
zyn: *Imo poenas pro lubitu remittere est contra legem
quid facere, qualem licentiam soli sibi reservarunt
Principes, ut qui soluti legibus soluta quoque circa le-
ges potestate pollent*; Hier van daan, en om deze
oorzaak, dat namentlyk het bewyzen van genade,
en het schenken van Pardon een daad is van de Opper-
ste Magt, past het geen subaltern Gerigt nog Krygsraad
in hare Sententien te doen influeeren de gewone spreek-
wys, *praesererende gratie voor rigeur van Justitie*, en
hebben daarom ook. Haar Edele Grootmogende de
Heeren Staten van Holland op den 27 Septemb. 1668.
besloten het influeren van die spreekwyze in de vonnissen
niet meer toe te laten. Zie groot Placaat-Boek, III.
Deel. bladz. 85. daar is ook geen kleintjen den Staat
en Regeringe aan gelegen, *Magistratum & Judi-*

94 *Onderrigt over het houden van Krygs-*
cum Militarium judicia legibus adstricta manere, dat
de Magistraaten en Krygsraden in hare Sententien en
oordelen aan de Wetten bepaald blyven, want stelt
men het contrarie eens, dan zouden de Wetten dra op
losse schroeven kunnen staan, alzoo dezelve door zig
een zekere æquiteit te fingeeren de Wetten impune de
kragt zouden kunnen benemen, en daar mede na goet-
vinden handelen. Te regt remarqueert dan den Regts-
geleerde ULPIANUS hier voren bereeds aangehaalt, in
l. 1. §. 4. *D. ad senatus cons. Turpilian.* (48-16) *facti*
quidem quaestionem in arbitrio esse judicantis, poenae
vero persecutionem non ejus voluntati mandari, sed le-
gis auctoritati reservari, dat is, dat het wel in de
magt is van een Rigter de Wetten op de voorkomende
Zaken, Gevallen, en Faiten te appliceeren, dog dat
de straffen niet aan desselfs wil en goedvinden, maar
aan de wetgevende Magt staan; Zie GOTHOFRED.
in not. over de geallegeerde Wet; ANTON. FABER
in Cod. l. 9. tit. 24. defin. 8. PROSP. FARCINAC.
Prax. crim. l. 1. quaest. 6. num. 6. TIRAQUELL. in
praefat. tract. de poen. temp. aut remitt. CARPZOV.
l. 3. *pract. quaest. 110. num. 50.* En hier van daan is
het dan ook al verder, dat geen Magistraat of Krygs-
raad, die het *merum imperium* heeft aan een straffschul-
dige eenige straffe kan remitteeren, en die in een Geld-
boete veranderen, want diergelyke Rigters compe-
teerd, gelyk hier voren betoogt, het regt om de Wet-
ten en straffen daarby geëxprimeerd te doen uitvoeren
dog geenzins de straffen te verandeeren *arg. l. 15. C.*
de poen. (9-47) en kunnen dezelve aan de Wet niet
derogeeren *arg. l. 2. C. de Offic. praefect. practor.*
orient. & Illyric. (1-26) doet hier by FINCKELHAUS *obs.*
49. alwaar hy deze quæstie zeer wytlopig verhandelt en
ein-

eindelyk dezelve negative decideert, namentlyk dat geen Gerigt de Magt competeert om de straffen te altereren; Van dit gevoelen is ook PAPPUS *over den Articulus Brief pag. mibi 96.* de meesten schynen zig omtrent dit poinct, in hoe verre namentlyk de Magt van een Rigter gaat over het verandeeren der Wetten en straffen daar by vastgesteld, t'abuseeren door niet behoorlyk ende accurate te distingueeren tussen het inzien en examineeren van de omstandigheden van Personen, tyd en plätzten, die cen delict vergezellen, en waar nade straffen moeten worden geproportioneert, en de straffe op zig zelve by de Wetten voorgeschreven en vastgesteld; Dit in agt nemen van die omstandigheden is geen veranderen van de Wetten en straffen, maar dit is de Wetten volgen en de straffen daar na proportioneeren, en doet een Gerigt dit niet dan gaat het van het regt en de Wetten af, en handeld ten eenemaal kwalyk en strafbaar; * Uit het niet altereeren der Wetten aan een Gerigt en Krygsraad geinterdiceert volgd mede, dat dezelve niet vermogen een Zaak compolibel te verklaren, en is zulks by *Resolutie van haar Edele Mog. de Heeren Raden van Staten van den 20 Octob. 1728. verboden, luidende de Heeren van Sonsbeek, Thesaurier Generaal van Slingeland en Secretaris ten Hove, hebbende ingevolge van haar Edele Mog. Resolutien van verscheiden datums geexamineert de missivens van den Krygsraad van Sas van Gent en verdere stukken rakende het*
ar-

* Zie den geallegerden beroemden Gelderschen Costumier GORIS in *Commentat. ad consuet. Velavic. pag. 40. num. 7.* zeggende aldaar: *Magistratus eorumque Officiales esse puniendos, si pœnas statuto aut lege impostas gratia vel dissimulatione præterierent.*

96 Onderrigt over het houden van Krygs-
arresteeren van J. Bone onder Pastoor van selsaten en
de proceduren voor gemelde Krygsraad daar op gebou-
den, hebben gerapporteerd, &c.

Waar op gedelibereert zynde is goedgevonden en ver-
staan onder anderen, dat aan de Krygsraad van Sas
van Gent zal worden aangeschreven; Dat Haar Edele
Mog. niet alleen improbeeren alle de geboudene Proce-
dures van dezelve Krygsraad in de Zaak van den on-
den Pastoor van selsaten, als notoir incompetent en nul
zynde, maar dat boven dien Haar Edele Mog. aan de-
zelve waarschowwen en beveelen in het toekomende geen
Zaken tot hare Judicature staande af te doen, als by
Vonnis decisoir, zonder eenige Zaken van wat natuur
dezelve ook zouden mogen zyn, composibel te verklaren.
Dat by deze gelegentheid en dewyl aan Haar Edele Mog.
is voorgekomen, als of diergelyke compositien, exactien
en knevelaryen, elders meer in de Guarnisoens-Plaats-
zen van den Staat in zwang zouden gaan, aan alle de
respective Gouverneurs en Commandeurs, mitsgaders
Auditeurs Militair, zal worden aangeschreven, dat
zy zoo veel in haar is, de hand daar aan houden, en
zorg dragen zullen, dat by de Krygsraden over Zaken,
ter kennisse van dezelve staande, gevonnist werde, zo
als in goede Justitie zal bevonden worden te behoren,
zonder eenige zake van wat natuur dezelve zouden mo-
gen zyn, composibel te verklaren, en geene compositien,
het zy met of zonder Vonnis van den Krygsraad zelve,
of ook door anderen directelyk of indirectelyk aan te
gaan: beveelende niet alleen alle de respective Audi-
teurs Militair deze Haar Edele Mog. Resolutie te doen
registreeren in de Registers van de Krygsraden.

Dus gezien hebbende na wat Wetten de respective
Krygsraden en Auditeurs Militair zig in het dicteeren
en

en eischen der straffen te gedragen hebben, zal nog in het voorbygaan met een woord dienen geremarqueert, dat de straffen gedicteert zynde, ook de executie daar op ten vollen behoort te volgen, zoo het dan by toeval mogt komen te gebeuren dat de strop van eene die gehangen staat te worden breekt, of dat de slag van een scherprigter, ymand moetende onthoofden, mist, zoude zoo ymand daarom van het ondergaan der straffen, en het volvoeren van de zelve niet ontheft behoren te worden, gelyk aantoot *ZOES in commentar. ad pand. de poen. num. 48.* By die occasie verhalende wonderlyke Zaken, zyne Woorden zyn deze. *Quaestio est, an rupto laqueo decidendus sit dimittendus? Volunt id plerique quasi Sententiae satisfactum esset & idem bis non sit puniendus. Verum ut inchoata solutio non liberat, ita nec inchoata poena nisi perficiatur. Quo facti quod in sententiis addi consueverit, LAQUEO PUNIATUR, UT MORS INSEQUATUR, quod tamen addi non est necesse cum satis subintelligatur. Ubi nescio an bona ratione quidam vim ponant in miraculo, cum ruptio laquei possit contingere per casum, nisi aliae appareant circumstantiae, quae miraculum inducant, ut si suspensus permaneat in furca vivus, uti contigit nostro seculo ab annis aliquot in quadam famula falso accusata infantis sui suffocati, quae gravida non fuerat; Et damnatus si gladio percussus illaesus maneat, uti legitur apud D. Hieronymum de quadum muliere septies icta ferro ab ejus Collo veluti a silice resiliente, & septimo denique prostrata, quae postea revixit, & quaesita rediviva ad supplicium a tortore.*

En is dit het gemeen gevoelen; Zeggende ten dezen *PAPPUS over den Articulbr. pag. mihi 100.* dat wanneer het gebeurt, dat iemand by sententie gecondem-

98 *Onderrigt over het houden van Krygs-*
demneert wierde om met den Zwerde gerigt of aande
Galge gehangen te worden, ende in het executeeren
den gecondemneerden in eenen slag het hoofd niet wier-
de afgehouden of de Stroppe kwam te breken, dat den
gecondemneerden van de Galge afvallende het leven
behiel, zoo een geluk aan den zelve weinig zoude
komen te helpen om redenen, dat de Sententie behoort
ter executie gesteld te worden in alzulken voegen alsze
gepronuntieert is, en wanneer zulks niet komt te ge-
schieden, dat dan het regt illuzoor word gemaakt; En
vind den Heer Profesfor FELTMAN in zyn *aanmerkin-*
gen over den Articul-Brief pag. 165. op het einde be-
laggelyk, dat men daar aan zoude willen twyfelen,
dat den Strop brekende den geëxecuteerde niet zoude
moeten sterven, maar daar door van de dood bevryd bly-
ven; De aantekeninge van S. VAN LEEUWEN over de
verhandeling van PECCIUS *van het hand opleggen*
pag. 441. is ten dezen notabel, luidende; Hier toe te
weten tot een mindere en extraordinaire straffe te wy-
zen, hebben zommige Doctoren mede willen passen,
dat een dief, dewelke opgehangen zoude werden, de Strop
gebroken zynde, levendig ter Aarde vallende, daer
mede vry is, zonderlinge zoo hy van zyn Onschuld heeft
geprotesteert, gelyk als of het zelve miraculeuselyk tot
betuiginge van zyn Onschuld moeste toekomen; Dan al-
zoo hy ons zedert de Reformatie geene (:Ik laat staan
zodanige:) miraculen geloof gegeven werd, en komt
zulks by ons niet te pas, welkers Vonnissen ook meest
inhouden: mette Koorde te straffen, datter de Dood na-
volgt; Zulks dat den zodanigen by ons mede, gelyk als
dat by Hieron. Cagnol. in een Exempel by zynen tyd
voorgevallen werd verhaald, wederom op nieuws met
een dobbel versekerde Koorde zoude moeten opgehangen

werden, ende dan eerst zodanig Mirakel zoude geloofd werden, als hy wel versekert zynde voor de tweedereis kwam te ontvallen; Doet hier by het geen CLASEN in Commentar. in Constitut. Criminal. CAROLI V. ad art. 97. aantekend, wanneer hy zeyd; *Non tamen propterea condemnatus, si unum ictum a Carnifice sustinuit, vel rupto laqueo de patibulo decidit, liber, tanquam qui poenam nunc luit, dimittendus est, quia executio nondum ad perfectionem deducta est. Sententia enim, poenam mortis ei dictavit: quam diu igitur damnatus vivit, nondum sententia est executioni data, und hat sein recht noch nicht aus gestanden: Deinde poena ita luenda est, ut tollatur obligatio ex delicto sed quando condemnatus nondum sustinuit, quod ei per sententiam erat irrogatum tum manet obligatio ex delicto, & consequenter sententiae per inchoatam illam executionem nondum est satisfactum.* Invoegen dat de Commissarien uit den Krygsraad, ten overstaan van welke de executie by den Volke van Oorlog, gelyk bekend, geschieden, niet anders behoeven te doen, indien zoo een geval kwam t'externen, als den Scherp-Rigter maar te laten voort executeren, ende te bezorgen, dat aan de Sententie worde voldaan, gelyk dit ook zoo gepractiseerd word in Frankryk, als te zien by PAPON libr. 24. tit. 17. Arrest. 14. zonder dat het nodig is, dat daar van alvorens rapport geschiede aan de Krygsraad, die op nieuws zoude behoren te vergaderen, waartoe te veel tyds en omslag vereist wordende zulks de executie zeer zoude tardeeren ende ophouden, het geen na regten alzo niet en behoord, als te zien in L. 1. § 5. C. de Custod. & exhibit. reor. (9-4) en by MEVIUS part. 8. decis. 216.

ZOESIUS, zoo even geallegeert, meend, dat in dien zoo een geval, dat namentlyk iemand aan een Galg zynde opgehangen levendig bleef, of dat iemand met den Zweerde onthoofd zullende worden, en tot dat einde een slag daar mede ontvangende, ongekwest ende onbeschadigt bleef, kwam t'externen, het nodig zoude zyn, dat daar van kennis aan den Souverein wierde gegeven, immers dat in zoo een geval zo iemand zonder het goedvinden van de Vorst niet vry gelaten, ende gedimiteert zoude mogen worden, zeggende *de jure non videtur dimittendus damnatus, saltem in consulto Principe*, maar alzo deze gevallen by uitstek raar, en zeldzaam zyn, zal het onnodig zyn, zig hier mede verder op te houden; En dus gaa ik over tot een verhandeling van de functie van een ander Persoon, welke *Provoost of Capitein Geweldige* genoemd word, die mede tot dienst van den Krygsraad gesteld is, ende aan welke buiten ende behalven het opzigt op de gevangen huizen en executie der Militaire straffen, ten einde die wel kunnen worden verrigt, ende uitvoert, als daar is by voorbeeld het doen bezorgen van de Ladders in 's Lands-Magazynen, telkens als die gebruikt zyn, het doen repareeren op ordre van Haar Edele Mogende de Heeren Raden van State van die Zaken, die tot de executien gebruikt worden, by voorbeeld de Galgen, Ladders, en zoo voorts, het betalen en uitschieten van de criminele onkosten, en executie penningen aan de Scherpregher en wat dies meer is, mede is aanbevolen ten dienste van de Krygsraden in het exploicteeren en insinueeren van derzelver ordres ende gerigtelyke handelingen te staan, ende gedurende hare vergaderinge het Ampt van Deurwaarder te verrigten, ende uit te voeren. *Zie derzelver Instructie*
hier

Over
het
Ampt
van den
Capitein
Gewel-
dige.

hier agter *sub O*; Zynde overzulks derzelve Amptlof-
felyk ende nootzakelyk, ende het zoo verre van daar,
dat dezelve aan eenige infamie laboreeren zoude, dat
ter contrarie dezelve met geen infamerende Zaken kun-
nen worden belast niet alleen. Zie *Resolutie van Haar*
Edele Mogende de Heeren Raden van State van den
12 April 1730. hier agter *sub P.* maar dat dezelve,
mits zig behoorlyk gedragende, en zig duszulks waar-
dig makende, rang houden naast den Jongsten Lieu-
teuant in het Guarnisoen, ingevolge *Resolutie van Haar*
Edele Mogende de Heeren Raden van State van den 16
April 1681. hier agter *sub Q.* Zynde dezelve verder
ook in protectie en Sauvegarde van den Souverain, in-
gevolge den *Articul-Brief art. 78. en Ordonnantien*
op de crimineele Justitie in de Nederlanden Articulis
48. 49. en aldaar *SIMON VAN LEEUWEN* in zyn *Aan-*
tekeningen, zodanig dat zig niemand tegens een Pro-
voost in het apprehendeeren van gevangenen mag stel-
len. Zie *Articul-Brief art. 65. en 78.* en andere geal-
legueert by *SCHWARTS* over het *Zweeds Krygsregt*
pag. mibi 297. *ANTON. VAN DALEN Krygsraads*
Besoignes in voce *Stroppade* zonder infamie. *PAPPUS*
over den *Articul-Brief art. 3.* *WISSENB. ad pan-*
dect. tit. ne quis enim, qui injus vocat. vi exim.

De Jura, die dezelve trekken en declareeren kunnen, De Jura
zyn vervat by een *Resolutie van Haar Edele Mog. de*
Heeren Raden van State van den 18. January 1698. De Jura
hier agter *sub R.* met delfs *Ampliatien van den 17*
Novemb. 1705. sub S. en van den *22 Octob. 1737. sub T.*
Waar by tot verstand namentlyk van het betalen der
Misen van Justitie nog kan gevoegt worden, het geen
de Heer *LIEUWE VAN AITSMA* in zyn *Verhaal*
van de Vredehandelingen I. Deel. fol. 817. 818. daar

van aantekend, wanneer hy aldaar schryft; Alle Misen van Justitie by den Krygsraad gedaan in plaatze van de Guarnisoenen, worden tot laste van de Generaliteit geleden;

De Geweldigens, die eenige Soldaten in hegtenis ontfangen, voor derzelver Mondkosten zullen genieten zes stuivers daags, daarvan hem vier stuivers zullen worden betaald by den Capiteyn daar den Soldaat onder dient, als zynde de gagie van den Soldaat, en de vordere twee stuivers zal hy vorderen van de Provincien op wiens repartitie de Compagnie is gesteld, welke twee stuivers de Provincie in Declaratie brengende aldaar tot last van de Generaliteit word aangenomen ende gepasseerd, en zoo 'er eenige vry worden gekend zonder straffe te ontfangen, ofte dat eenige Delinquanten pardon ofte gratie bekomen, zal by verdagt zyn het onderhoud van dezelve te vinden aan de gene, die de vrygekende in hegtenis heeft doen stellen, ende die het pardon genoten hebben, zonder iets daar van tot laste van het Land te mogen brengen.

Het vervolgen van eenige Misdadigers en Stropers, behorende onder de Militie.

Het nemen van Informatie.

Het maken van de Gevangnisse en reparatie der zelve.

Meeester-Loon en cureeren van de Gevangens.

Het Loon van de Scherpresters ende de Dienaars van de Justitie.

Het maken en stellen van Galgen, Wippen, Raders, Ladders en zyn toebehoren.

Alle zodanige ofte diergelyke Onkosten worden tot lasten van de Generaliteit gepasseert.

Haar pligt omtrent het sluiten der Gevangene word haar voorgeschreven in de *L. 1. C. de Custod. reor.* (9-4) en by een *Resolutie van Haar Edele Mogende de Heeren Raden van State van den 24 Augusty 1742.* waar by conform de geallegeerde *L. 1. Cod.* aan de Provooften word geöordonneerd niemand buiten Sententie van een Krygsraad te mogen *bouten*, dat is een Misdadige met de handen aan de voeten door middel van een yfere Bout en Ketting te sluiten, luidende die *Resolutie* nadrukkelyk; *Is na deliberatie goed gevonden en verstaan aan te schryven aan alle de Provooften in de Steden en Forten met Guarnisoen van den Staat bezet, dat Haar Edele Mogende het bouten, dat is het sluiten van een Misdadige met de handen aan de voeten door middel van een yzere Bout en Ketting, zodanig dat de Misdadiger krom, en als tot malkanderen gebogen is, aanzien als een soort van pyniging, dat derhalven zy niemand zodanig moeten bouten in de Gevangnisse, als op ordre van den Krygsraad, Haar Edele Mogende aan de consciencie van den Rigter overlatende, of en wanneer het zelve tegens Misdadige moet werden in het werk gesteld; Een heilzame Wet en Resolutie, gelyk met meerderen aantoonde den meer geallegeerden BOURICIUS in de Voorreden voor zyn Werk Captivus genoemd, wiens woorden Ik hier zal byvoegen; *Ulpianus Praesidium in irrogandis poenis abusum redarguens his verbis utitur. Carcer enim inquit ad continendos homines non ad puniendos haberi debet: Eo ipso multorum commentariensium duritiem & inclementiam reprehendens, qui exuta omni humanitate miseros captivos in carcerem coniectos squaloribus foetoribusque ita divexant atque excruciant, ut acerbissimae poenae loco ipsis cedat. Qui saepe mortem**

excipere, quam illis tenebris squaloribusque Carceris diutius divexari malunt. Quae commentariensum inhumanitas feritasque tantopere Imperatoribus Romanis exosa fuit, ut lege lata constituerit Constantius Imperator, Captivos exhibitos ferreis manicis ossibus inhaerentibus constringi non debere, sed prolixioribus catenis ligari, si criminis qualitas etiam catenarum acerbitatem postulaverit, ut nimirum cruciatus desit, & permaneat sub fida custodia: Expresse prohibens intimae sedis tenebris captivum includi, sed usurpata luce vegetari, ac sublevari, & ubi nox gemnaverit custodiam in vestibulis carcerum, & salubribus locis recipi; ac revertente iterum die, ad primum solis ortum illico ad publicum lucemeduci debere, ne poenis carcerum perimatur, quod innocentibus miserum, noxiis non satis severum esse dignoscitur; Usque adeo Imperatori Constantio Legislatore cura fuit, ut humanitas ac benignitas Captivis a Commentariensibus exhibeatur, omnisque absit crudelitas ac inclementia, quam isti hominum generi peculiarem esse prudentissimus ac religiosissimus Imperator non ignorabat, quaerclis (haud dubie) captivorum edoctus ac instructus, quam in humanitatem atque duritiem Commentariensis D. Paulus & Syllas Philippis quoque experti sunt. Is enim cum jus suus esset eos in carcerem impactos diligenter custodire in interiorem carcerem eos detruxit, ac insuper pedes eorum ligno strinxit, quod tamen illi mandatum non erat.

Zorg Hoe zeer de zorg der Gevangenen den Souverain ter
 van den herten gaat, blykt mede uit de L. 9. C. de Episcop.
 Souve- Audient. (1-4) luidende; *Judices dominicis diebus*
 rain voor *productos reos de Custodia generali videant, & inter-*
 de Ge- *vangens,*

rogent, ne his humanitas clausis per corruptos Carcerum Custodes negetur; Gelyk ook uit de Instruëlie van de Auditeurs Militair art. 14. hier agter sub G. en de Ordonnantie op de crimineele Justitie in de Nederlanden art. 39. welke luid; Lasten en beveelen ook, dat die Officiers in persone, en in hare absentie en afwezen (:te weten als zy uit de Stad zyn zullen:) hare Stadhouders, alle Maanden eens ten minsten, in de Gevangenisse gaan zullen, ende in presentie, ende bywezen van twee van den Regters, en den Griffier Crimineel zullen elke van den Gevangene aanspreken, ben vragende het gene des zy bevinden zullen te behoren, ende dienen om hun Proces te vorderen; Zullen ook bezien of die Gevangenissen goed zyn, ende die Gevangenen wel bewaard, ende of zy hun behoefte hebben van spyze, drank ende stroo, volgende onzen Tax ende Ordonnantien: Of die voorsz. Gevangenissen niet geïnfecteerd of stinkende en zyn, ende diergelyke Zaken, alzo die Gevangenissen zyn tot bewaarmissen en niet tot straffingen; Alwaar SIMON VAN LEEUWEN in zyn Aantekeningen 'er bydoet, en met Wetten en Regtsgeleerden bevestigd; Dat de Gevangenisse zelfs zwaarwichtig genoeg is, al werd dezelve met geen verdere ongemakken bezwaard, en dat daarom niemand in de Gevangenisse meerder mag werden aangedaan, als tot zyn verzekeringe en bewaringe dient, en dat een Gevangene om die reden in geen donker gat, daar men geen Ligt kan zien, mag geleid worden. Dat ook zoymand in de Gevangenisse daarom niet geboeid of gebonden mag worden, ten ware in zeer grote misdaden, begaan by slegte Personen, als Vagebonden, openbare Dieven ende Moordenaars, daar van de misdaad klaar ende bekend is, dewelke gelyk, men zeyd, op haar bals

106 *Onderrigt over het houden van Krygs-
gevangen leggen, de meesten tyd onder de Aarde ge-
leid, en ook wel met boeyen verzekerd worden, het
welk ter bescheidenheid van een Rigter word gela-
ten.*

EenPro-
voost
een Ge-
vange-
nen la-
tende
echa-
peren,
word
gestraft.

De Provoosten en de andere, aan wiens bewaringe de Gevangens zyn toevertrouwt, worden in val ymand laten echapeeren, (:het geen genoegzaam altyd door haar schuld geschied, als aantoonde LEISERUS *ad pandect. specim. 564. §. 4.* zeggende *munquam fere e carcere elabuntur, nisi per. collusionem cum comentariensis & Custodibus aut saltem ex negligentia & incuria eorum*;) na mate zy zulks met opzet of verzuim en nonchalance hebben gedaan, gestraft. Zie *L. 8. L. 12. L. ult. D. de custod. exhibit. reor.* (48-3) en de Heer Professor VOET *ad pandect. Libr. 48. tit. 3. en den 3 Artic. van derzelver Instructie van den 20 Maart 1591.* hier agter *sub O.* dus inval een Cypier of Provoost ymand met opzet liet lopen, zoude hy met dezelfde straffe, waar mede den genen, die hy heeft laten aufugeeren, gestraft hadde behoren te worden volgens de *L. 4. Cod. de custod. reor.* (9-4) gestraft worden; CARPZOVIVS is hier omtrent van een ander gevoelen, dog toond LEYSERUS aan *dict. specim. 564.* dat de opinie van den zelve in dezen niet kan doorgaan; En brengt tot dien einde aldaar twee exempelen tot meerder confirmatie by; *Narrabo* zeyd hy, *quae ipse vidit; Me puero circa finem seculi XVII. miles homicida Magdeburgi in carcerem compactus, custodem suum item militem corruperat; aufugiunt igitur ambo, murumque transiliunt, sed Custos ille corruptus tam infelicititer, ut crus frangeret. Homicida ergo solus evadit. Custos comprehenditur & me adstante & inspiciente globis plumbeis trajicitur, quod arquebusfren vocant,*
ad

ad quam pœnam damnatus ante fuerat is, quem e Custodia emiserat, homicida; Recentius exemplum Anno 1701. contigit; Ragozium Hungarorum rebellium principem & Antesignanum Centurio quidam Lehmannus nomine, cui Custodia ejus commissa fuerat, emisit, damnatusque est, ut tanquam rebellis vivus in quatuor partes secaretur, quam pœnam tamen Leopoldus indulgentissimus Princeps de more in gladii supplicium commutavit. Zie Ordonnantie op de crimineele Justitie in de Nederlanden art. 80. en aldaar SIMON VAN LEEUWEN in zyn Aantekeningen hier mede volkomen overeenstemmende, wanneer hy zeyd, de Cypier en bewaarders van de Gevangenissen, indien de Gevangenen uit het Gevangenhuis ontkomen, en zy kunnen overtuigd werden, dat zy daar part of deel aan hebben, dat zy daar toe gekogt zyn, of anderzints, daar in ter quader trouwen hebben gehandelt, werden na regten met dezelve straffe gestraft, daar de Gevangenen aan schuldig waren, per L. 4. Cod. de Custod. & exhibit. reor. & ibi DD. *, dog gebeurt het, dat het door enkele schuld en onagtzaamheid van een Provoost of Cypier is toegekomen, dan zouden zyminder en ter bescheidenheid moeten worden gestraft. Zie S. VAN LEEUWEN *dict. loc.* zoo is een Provoost hebbende een criminelen Gevangen verwaarloost gecasseert. Zie VAN DALEN Krygsraads-Besoignes pag. 268. in fine. Sweeds Krygs-Regt pag. 311. art. 33. en aldaar SWARTS in zyn Aantekeningen, en LEYSERUS in
Me-

* Vele meenen en oordeelen, dat deze Wet en straffe al te se-
veer is; Dog zie CLASEN in *Commentar. ad Constit. Crimin. CA-*
ROLI V. ad art. 180 en BRUNNEMAN in *Commentar. ad dict. L.*
4. Cod. de Custod. reor. (94)

108 *Onderrigt over het houden van Krygs-*
Meditat. ad pandect. specim. 564. §. 8. 9. 10. al-
waar hy aantekend, dat zoo zig een *supina ne-*
gligentia mogte voordoen, en het een zwaar
delinquant was, die bewaart moest worden, zoo een
Cypier wegens het laten echaperen van den zodanige
met een Geesseling en Bannissement zoude kunnen ge-
straf worden; In hoe verre nu een Provoost zig aan
nonchalance en pligts verzuim in het niet wel bewaren
van een geëchapeerde gevangenen heeft schuldig ge-
maakt, zulks staat ter bescheidenheid van den Krygs-
raad, die zulks kan opmaken uit verscheiden omstan-
digheden, neem eens by voorbeeld, dat hy den Ge-
vangenen te veel vryheid heeft gelaten en den toegang
aan te veel Menschen vergunt, en wat dies meer is;
En offchoon na regten geen nonchalance en verzuim
word gepræsumeert, maar ter contrarie, dat eenieder
werd gehouden behoorlyk op zyn Zaken te letten en
die in agt te nemen, zoo cesseert zulks met relatie tot
een Cypier of Provoost, om dat die uit hoofde van zyn
aanbevolen Ampt en pligt geobligeert zynde gehou-
den en verbonden is aan te tonen, *quod evasio Custod-*
diae contigerit sine ejus. culpa, dat hy geen oorzaak tot
de echapade gegeven heeft, maar dat die buiten zyn
schuld en toedoen geschied is, ten ware de præsumptie
van attentie en oplettentheid voor zoo een Provoost of
Cypier militeerde als hebbende zig altoos diligent in
het waarnemen van zyn Ampt, in het oppassen en toe-
zien van en op de Gevangens gedragen, als wanneer
hem zulks in dezen zeer zoude patrocineeren. Zie FA-
RINACIUS geällegeert by ZOESIUS, *ad Tit. D. de*
Custod. & exhib. reor.

Een geinhafteerde de Gevanknisse met geweld for-
cerende ende opbrekende en aldus tragende t'ontvlug-
ten

ten, ende wordende agterhaalt ende gevat, menen zommige, dat in zoo een geval ingevolge de *L. 1. D. de effractorib.* (47-18) met de Dood zoude kunnen gestraft worden, dog wat al te hard, Ik zoude het daarom liever met die Regtsgeleerden houden, die in het subjecte cas een mindere, als de Doodstraffe dicteren; FARINACIUS die voor dit laatste gevoelen is, zeid daarom *in prax. criminal tit. 4. quæst. 3. num. 4. § 24.* dat hem niet voorstaat nog geheugt, dat in het voorgemelte geval de straffe des Doods geïnfligeert is. Zie FACHINEUS *in libr. 9. cap. 64. § seqq.* die na dat hy hadde aangetoond, dat over het geen voorschreven niemand met de Dood, maar wel met een Bannissement of andere arbitraire straffe, gestraft konde worden, zyn Observatie met deze Woorden sluit. *Ego benigni sententiae calculum praeberem meum, nisi viderem eos, qui carcerem effringunt, majestatem ipsius magistratus contemnere, & plerumque constitutionibus hoc crimen mortis poena mulctandum;* En zoude het nog te onderzoeken staan, of hier wel eenige straffe omtrent een Gevangene, immers den genen, die op den hals zat, en die met effractie van de Gevankenisse ecapeerde en het ontkwam, zoude kunnen plaats hebben, aangezien de ingeschapene liefde om het leven te behouden de vlugt van een Gevangene geoorlooft makende, immers ook de middelen als daar zyn het removeren van de beletfelen, *quod consistit in carceris effractione & vinculorum dissolutione* welke bestaat in het opbreken en verbreken van Gevangenis en kluisters in allen delen toelaten. Zie ZOESIUS *ad tit. D. de custod. § exhibit. reor.*

Hier doet zig nog een vraag voor, of namentlyk die Of die gene, die de Gevangenis forceeren en het daar uit ont- gene, die de ko- Gevan-

genisse
opbre-
ken en
daar uit
ontko-
men met
dezelve
straffe
gestraft
worden,
die de
misdaad
verdien-
de,

komen, met dezelfde straffe gestraft worden, die de misdaat verdiende, waarover gezet waren? vele zyn van gevoelen van ja, dat de zodanige kunnen gestraft worden *tanquam confessos & convictos de crimine* als die het fait bekent hebben, en daar van overtuigt zyn, om die reden, *quod fuga operetur confessionem criminis*, dat ymand vlugtende daar door gehouden word het crimen te confesseeren; Dog andere, wier gevoelen ook meer aannemelyker schynd, meenen, dat zoo ymand niet met de straffe des delicts, en als of hy dat hadde beleden, moet gestraft worden, om redenen, dat van het delict nog niets consteerd, zynde ten dezen zeer decisoir de Woorden van ZOEZIUS *dict. loc.* zeggende; *Neque enim hujusmodi fuga ponit sufficientem confessionem, quod contingat non ideo reos fugere, quod male sint sibi conscii, sed quod carceris squalorem ferre nequeant, ut, cum alia possit dari ratio fugæ, non sit ea sumenda, quæ contra reum facit, sed saltem ad inducendam pœnam legum, quæ non inducitur, nisi stantibus luce meridiana clarioribus probationibus, quales requiruntur in criminalibus, non ponuntur per solam fugam: Quo facit L. absentem 5. D. de poenis. quæ negat procedi posse ad poenam ex suspicionibus, sed ex rei veritate, quæ inquirenda L. singulis 14. C. de Accusation. Facit quod nulla lex habeat effractionem pro plena probatione, nam quod ad L. penult. hoc tit. (:scilicet D. de Custod. & exhib. reor:) ex illa nihil tale colligi potest, nisi qued effractio ipsa sit digna poena. Deinde citra rationem esset eum, de cujus iunocentia constat, haberi nocentem propter fugam, quia alias ficta confessio plus operaretur, quam veritas; Unde in L. final. de bon eor qui ante sentent. hæres ejus, qui conficta sibi morte in reatu decessit, innocentiam ostendens*

dens auditur, cum tamen ista res gravet defunctum, ut recte posteriorem sententiam amplectatur. GOMEZ 3. var. resol. cap. 9. num. 22. & BOERIUS dec. 215. num. 10. & seqq. Nec attendenda est L. 1. D. de effractionib. quæ vult capite puniendum effracto carcere fugientem, nam hoc non ratione Confessi criminis, sed effractionis, quæ continet violentiam, quod patet ex L. penult. D. de Custod. & exhibit. reor. ubi innocens dicitur puniendus FACHINEUS libr. 9. cap. 65. Invoegen dat hier uit consteert, dat ymand in zoo een Geval ten striksten genomen wel over effractie van de Gevangnisse zoude kunnen gestraft worden, dog niet over de misdaad, waar over gevat ende in hegtenisse gezet is, die buiten dien regtelyk bewezen, ende daar gedaan moet worden;

Imand raad en daat te geven tot het ontkomen uit de Gevankenis is zekerlyk strafbaar, voornamentlyk in het geval, daar den Gevangenen het delict bereeds geconfesseert heeft; Dog de affectie en liefde kan in deze daat veel verschoninge bybrengen, gelyk in een vrouw, die haren Man met het geven en aandoen van hare klederen uit de Gevankenisse libereert, zoo als hier van zig een geval voordoe by VALERIUS MAXIMUS Libr. 4. cap. 6. en meer andere by PARLADORIUS. sesquicentur. quotidian. different. 51. §. I. num. 4. *

Die raad
en daat
geeft
tot het
uitbre-
ken, is
straf-
baar.

Het

* Ende zeld ten dezen ANTON. MATTHEUS de criminib. pag. mibi 184. 185. non solum vero puniuntur extra ordinem ipsi, qui opem eis tulerunt, & Custodes atque Commentarienses, quorum aut fraudulencia aut uegligentia evaserunt L. 8. L. 10 12. ult. D. de Custod. & exhibit. reor. L. 4. Cod. eod., quod si confessum in Iudicio reum, & propter hoc in vincula coniectum quis emisit, etiam lege Julia Majestatis accusari potest L. 4 D. ad Leg. Jul. Majest., mitius tamen agendum cum illis, qui summa affectionis causa atque amoris vi victi in carceratum eximerunt, nam & si receplaverint mitius puniuntur L. 2. Di. de

Wat te-
gens ge-
aufu-
geerde
Delin-
quanten
moet
worden
in het
werk
gesteld.

Het geval exterende, dat ymand uit de Gevankenisse echapeert, zoo is een Krygsraad Magistraat of ander Gerigt verplicht, indien het namentlyk een delinquant is, die zig aan een zwaar delict heeft schuldig gemaakt, zoo iemand aanstonds by een advertentie in de Couranten na te schryven, desselfs Persoon en delict met alle desselfs omstandigheden daar by op te geven, en te verzoeken, dat den zelve mag aangehouden, gedetineert, en aan den Krygsraad tegen een acte de non præjudicando ende voldoeninge ven de nodige onkosten overgegeven worden; Ik zegge die zig aan een zwaar delict heeft schuldig gemaakt, waar onder egter niet wel kan begrepen worden het crimen van enkele desertie, alzo daar omtrent nog nu nog in voorgaande tyden, voor het emaneeren namentlyk van Haar Hoog Mogende publicatie van den 17 Octob. 1748. hier agter *sub* W. zodanen overgifte in het generaal heeft kunnen plaats hebben, aangezien den Staat met alle Mogentheden geen cartel hadde, en dus geen overgifte van dezelve konde verzoeken; Deze overgifte geschied niet zoo als by de Romeinen uit noodzakelykheid, maar uit een gediensligheid *, en zoo als hier

VO-

D. de receptator. nostra vero etate etiam proprus impune fuit uxori viri Doctissimi, quæ maritum Majestatis reum cistæ inclusum calidissimo Comento e Carcere eduxerat.

* Zelfs in een Geval, daar tegens een Beklaagde werkelyk is geprocedeert. Zie MÆVIUS *ad Jus Lubecens. libr. 4. tit. 4. art. 15.* tegens het Gevoelen van CARPZOV. *in prax. criminal. p. 3. q. 110. n. 63. Struv. ad pandect. tit. de Judic. ibes, 47.* welke wil, dat indien de Klage geschied zynde *§ causa criminali ventilata*, een Beklaagde aufugeerde, zulks de overgifte necessair zoude maken, en dezelve in zoo een Geval zoude moeten geschieden; Deze verschildende Gevoelens concilieert BEYER *in delineat. Jur. Civil. secund. pandect. Lib. 48. tit. 3. §. 8. en 9.* aldus, *si judices ejusdem territorii sint Carpzovii opinionem lege vel observantia recipi posse, certum est, dubium vero, si diversi territorii.*

voren bereeds gezeid tegens een *Acte de non præjudicando*, in zig behelzende een verklaringe, dat de remissie en overgifte geen nadeel zal toebrengen aan de Jurisdicctie van dat Gerigt het welk de overgifte komt te doen, en dat de Krygsraad het zelve in zoortgelijke gevallen wederom zal doen en nakomen; deze remissie en overgifte geschied op kosten van dat Gerigt, het welk het zelve verzoekt, die ook die kosten moet offereren bereid te zyn te restitueeren, want aan niemand zyn beleeftheid en goede diensten behooren schadelijk te zyn; Deze overgifte dan geschiedende uit een pure beleeftheid en onverpligt, schynd het zoo zeer niet nodig, dat een Gerigt of Krygsraad zig met zoo een acte van non præjudicie dekke, want het voor als na altoos een *res meræ facultatis* blyft, en dus daar uit geen regt getrokken en met fundament in het toekomstige geallegeert kan worden; dog het gebruik heeft dit zoo ingevoerd en gelyk veel andere nodeloze Cautelen en voorzigtigheden doen stand grypen, en doet een Krygsraad ook maar het beste, dat zig mede onder die *Servituit* begeeft, en een geval gebeurende zig ook zoo een *Acte de non præjudicando* doe geven, en daar tegen de overgifte doe; Hier staat verder te noteren met betrekkinge tot het Gerigt of Krygsraad, van wien de remissie word verzogt, dat het zelve, voornamentlyk als 'er een zwaar delict is geperpetreert, niet ligt moet refuseeren een *Gevangenen* over te geven, aangezien het ten uittersten billyk is, dat ymand daar ter plaatze gestraft worde, alwaar hy het delict heeft gecommiteert, *ut, quod exemplo nocuit poena emendetur, & solatio sit cognatis & affinibus*, dog behoort zulks niet te doen en den *Gevangenen* te remitteeren, voor en aler het zelve eerst komt te consteeren van de

De Overgift van een *Gevangenen* niet ligt te refuseeren.

Wat een Gerigt moet

114 Onderrigt over het houden van Krygs-

observe-
ren be-
vrens
de Over-
gifte
van een
Gevan-
genen
accor-
deert.

dictie van dat Gerigt, het geen de remissie begeert, en dat zoo een delict door de gerequireerde Perfoon waarlyk is geperpetreert, ende verrigt, CARPZOV. *prax. criminal. p. 3. quaest. 110. num. 65.* en dan ook dat het een zwaar delict is, gelyk Ik ook zoo even bereids hebbe gezegt, en daar van kan gezien worden by CLARUS *quaest. 38. num. 23.* alzoo het zelve in geringe delicten en mesuzen geen plaats heeft CARPZOV. *p. 2. dec. 191. num. 22.* en dit is het geen BRUNNEMAN *cent. 4. decis. 52.* wil, dat namentlyk een Gerigt tot Overgifte van een Gevangene aangezocht zynde, aan zoo een verzoek niet aanstonds behoeft te defereeren, maar vooraf een summiere cognitie van Zaken kan nemen; Desselfs woorden zyn deze; *Judex requisitus non tenetur sequi vanum & injustum appetitur requirementum, sed debet summarie cognoscere de delicto*, daar toe bybrengende COVARRUVIAS *in practic. quaestion. C. II. n. 8.* FARINAC. *quaest. 7. num. 35.* De Perfoon die geaufugeert is, word ook wel in de Couranten met belofte van een zekere praemie voor die gene, die den dader en geaufugeerde in het bedwang van de Justitie leverd, gezet, edog zulks schynd by de Krygsraden niet wel te kunnen geschieden, om redenen, dat die geen zeker fonds hebben, waaruit zodane praemies zouden kunnen voldaan worden; dus Ik met relatie tot het Militaire Gerigt de eerste manier van doen voor de beste zoude houden, ten ware Haar Edele Mogende de Heeren Raden van State van een gebeurd geval, ende crimen door een Krygsraad behooryk wordende kennis gegeven, konden goetvinden zoo een praemie te beloven, en dezelve om zulks te doen, autoriseeren.

Wat
wel
meerte-
gens
geaufu-
geerde
word
geprac-
tiseert.

Dit is de ordinaire handelwys, en manier van pro-
cedee-

cederen omtrent en tegens de delinquanten, die de handen van de Justitie ontkomen, ende uit de Gevangnisse geaufugeerd zyn; Indien het nu mogte gebeuren, dat ymand om zyn schulden by de Provooft zynde gezet, gelyk zulks nu en dan wel eens komt te geschieden, en met overleg van den genen, aan wiens bewa- ringe hy is toevertrouwd, of door onagtzaamheid van den zelve, echapeert, zoude zoo ymand door de Crediteuren tot voldoeninge der schulden kunnen geconvenieert, ende aangefproken worden, gelyk daar van te zien *MENOCH. de arbitr. Judic. quaestionib. libr. 2. Cas. 202. num. 30. LEYSER. in Medit. ad pandect. libr. 48. tit. 3. Specim. 564. in Corollario.* Zeggende ten dezen de Heer VAN DER SCHELLING over den *Codex Batavus* van van Zurck *tit. Gevangenis, den civilen Gevangen evadeerende, schynd den Cipier gebouden te zyn de Crediteuren te voldoen.*

Die om zyn schulden is gezet aufugeeren- de, daar voor moet de Provooft verantwoor- den.

Inval dan na alle aangewende moeite zoo ymand, die vlugtende of anders absent is, niet te bekomen is, zoo verzoekt den Auditeur Militair van den Krygsraad om tegens den zodanigen van veertien dagen tot veertien dagen, tot drie distincte reizen en de vierde maal *ex superabundanti* by indaginge, welke by Trompetten geschal en Trommelslag door het Guarnisoen op de hoeken der Straten geschied, te procederen; Welke afgelopen zynde ende den Ingedaagden niet compareerende, zoo geeft gemelte Auditeur zyn Intendith behoorlyk geverefieert over en concludeert daar by tot verstek van alle exceptien defensien en weeren van regten, en ten principalen tot zodanen straffe, als het geperpetreerde is meriteerende; Dit gedaan zynde word tegens den afwezenden opgemaakt ende gepronuncieert Sententie; By welke zoo een Beklaagde voor

Hoe tegens ymand die vlugtende of absent is, word geprocediert.

altoos uit de Jurisdic tie kan worden gebannen op poene van de dood, als te zien by *GUDELINUS de Jure Novissim. libr V. cap. 14. vers. aliquibus locis Zypræus notit. Jur. Belgic. tit. de dol. & Contumac. DAMHOUDER in prax. Criminal. cap. 28. num. 5. 6. Wassenaar pract. Judic. cap. 27. num. II. CARPZOV. p. 3. q. Crim. 140. num. 7. Landr. van Ruurmond. part. 6. tit. 2. art. 6 & tit. 4. art. 6. 17. Stad. van Nimmeg. tit. van crimineele Zaken art. 20.* En zie dit verder met twee Gevallen geconfirmeert in het *Nederlands Advysboek II. Deel Consult. 34 en 35.* Of kan zoo ymand ook daar by ter dood, het fait daarna geschapen zynde, worden veroordeelt. Zie *GUDELIN. dicto loco* vergelykt met deze gezegdens het gene hier voren pag. 16. en 17. omtrent de Sententie *in contumaciam erga reum latitantem* ergaan, hebbe genoteert; Dog in dit alles moet alvorens consteeren van de misdaat, en die na den eisch van regten zyn bewezen, want het anders beter is den onschuldigen buiten vervolg en condemnatie te laten; Zie *BORT in zyn Tract van crimineele Zaken tit. 5. num. 24.* aangezien het simpel aufugeeren van een Gevangenen zoo zeer geen straffe verdient, en het argument ook niet door en gaat, hy is gevlugt ergo heeft hy het crimen begaan, en zulks door zyn vlugt gestendigt, gelyk hier voren mede met meerderen is gededuceert;

Wat
een
Krygs-
raad in
het
doen
opslui-
ten van
gevan-
gens.

Dit diend nog in het opsluiten van Gevangens by een Krygsraad geobserveert te moeten worden, dat de Complicen en Makers van een delict zoo veel mogelyk van malkanderen worden gehouden, ten einde geen occasie hebben om met malkanderen te overleggen, hoe hare antwoorden ende gezegdens in te rigten; en staat voor al te observeeren, dat de Manspersonen

in een en het zelve hok met de Manspersonen niet op- moet ob-
gefloten ende gezet worden. Zie CARPZOVIVS en ferve-
andere, die over Criminele Zaken geschreven hebben. ren.

Indien ymand onschuldig wordende bevonden, im- Wat
mers dat men den zelve van het geperpetreerde delict een Orp-
niet overtuigen kan, of het zelve na den eysch van hede is
Regten bewezen vind, ende den zelve overzulks ge- en wat
nootzaakt is uit de Gevankenis te dimitteeren ende t het
ontslaan, kan aan zoo ymand door het Gerigt of Krygs- prafte-
raad eerst opgelegd worden een *orpbede*, dat is een ede- ren van
lyke belofte, dat hy de Gevankenis met woorden of die be-
werken heimelyk nog opentlyk in generlei wyze of we- helst,
gen zal wreken aan niemand, wie het zy, en dat of ende in
bevonden wierde, dat hy anders gedaan hadde, hy wat ge-
gestraft zal worden, als of hy van de misdaat, daar vallen
van hy beklagt geweest is, overwonnen was. Zie plaats
Landr. der 4. bovenampt van het Quartier van Ny- heeft.
*megen tit. 34. art. 12. een practycq die uit de consti-
tutio criminalis van Keizer CAREL de Vyfde art.
107. 108. ende het Saxisch Regt schynt overgenomen te
zyn. * Zie CARPZOV. part. 2. const. 36. decis. 3.
ende*

* Gelyk heel veel by onze Nederlanders en in specie de Gelder-
fen daar uit is ontleend, ende overgenomen, tekenende de Heer
SCHRASSERT in zyn Voorberigt aan den Lezer voor den *Codex
Gelro Zutphanicus* ten desen aan;

Dat de Provincie van Gelderland en Zurphen van ouds af en tot
de tyden van Hertog CAREL van Egmond zyn geweest Leenen van
het Duitse Ryk, zig daar beroepende op een *Extract van Gorinchem
de Anno 1528.* en op de gezegdens van GORIS *Aadversar. tract. 3.
cap. 12. en 17.*

Dat gemelte Provincien gehoord hebben onder den Westphaal-
schen Kreits, volgens de Landschaps eigene Verklaringe in *het
Landdags Reces van den 21 Septemb. 1576.*

Dat de Duitschers, welkers Wetten wel eer bykans door alle Eu-
ropeërs zyn aangenomen ende gevolgt oudtyds zyn verdeeld, ende

118 *Onderrigt over het houden van Krygs-*
ende betekend dat woord *Orphede Ubrphed* of *Ubrfried*
pacem securissiman & tranquillissimam, ende vinde Ik
in zekere dissertatie, die Ik over deze Materie onder
my hebbe, het navolgende over de kragt en origine
van

onderscheiden geweest in *Francoſ & Saxones*, welke yder na hunne
byzondere Wetten leefden, die met de Namen van *Jus Franconi-*
cum in *Aurea Bulla* bestempeld worden.

Waar van het eerste wierd gevolgt in *Germania Superiore* ende het
laaste in *Oppe en Neder Saxen*, ende inzonderheid mede in *West-*
phalen, voor haar Regt en Wetboek is gerecipieert, ende aange-
nomen, zulks dat onze twee Vereenigde Provincien, als (gelyk
gezeid:) tot *Westphalen* gehorende, ook dat *Jus Saxonicum* voor
haar eigen Regt gehad, ende gehouden hebben, immers zig gaarn
daar na geschikt ende gerigt hebben, zoo verre dezelve door con-
trarie Constitutien of gerecipieerde gewoonten daar van niet uit-
drukkelyk en openbaarlyk waren afgegaan.

Invoegen dat den zeer Geleerden Professor ANTH. MATTHÆUS
de Criminibus ad tit. de Sicariis te regt mogt zeggen dat hy gaarn het
Jus Saxonicum te hulpe riep, desselfs Woorden luiden aldus.

Facio libenter, ut Saxones quoque & vicinos maris borealis accolae in
partes vocem, constat enim peritioribus, mores nostros cum illorum legi-
bis & institutis magnam partem habere affinitatem. Ende toond zulks
den meer welgem GORIS in *Commentat. ad Consuetud. Velavic. pag.*
49. mede aan, alwaar zyn Edele handelende over het beslag van de
goederen van die gene, die in het Quartier van de *Veluwe* een
doodslag gecommiteerd hadden, zeyd, *cui accedit WESENBEC.*
quoad Saxonum mores, nostris multum similes, en nog eens *pag. ibid.*
70. alwaar hy deduceerende, dat een *Causa criminalis* is *quando*
poena infligitur, caeterae autem omnes Civiles daar van zeyd, dat zulks
niet alleen het gebruik confirmeerde, maar ook het Regt van
Ruurmonde, daar verder bydoende, *nec abboeret a Jure Saxonico,*
cui nostrum in multis simile.

En wilde Ik dit verder by de stukken daar doen te weten, dat
de Gelderse Land en Stadregten voor een zeer groot gedeelte uit
het Duitse Regt genomen zyn, zouden deze Aanteekeningen al
te verre uitdyden, dies Ik het hierby zal laten verblyven, en my ten
dezen alleenig referereen tot de weluitgewerkte regtelyke Verhan-
linge, die myn Broeder de Mombrois Zoon *Jacob Copes van Haf-*
selt by gelegentheid van desselfs promotie op d'Academie t'U-
tregt, *de usu atque Auctoritate Juris Civilis Romanorum in Gelria*
heeft uitgegeven, en aldaar *folio 7.* in de Woorden: *Ex inde in*
propatulo est, en *Ex dictis consequens est.*

van dit woord aangetekend, *das ubr fried soo viel sey gezagt, als uber fried*, welke manier van doen my niet bekend is, dat by de Krygsraden gevolgt word, ofschoon dezelve het geval exteerende tot voorkominge van gevaarlyke ondernemingen van zo een ontslagenen billik zoude kunnen navolgen, *Cum satius sit teste Imperatore gliscenti malo sive periculo mature occurrere, quam post vulneratam causam remedium quærere L. final. Cin quib. caus. restit in integr. non est necessar. (2-41) Et vero non parum periculi Magistatu vel molestiae ex celerrima carcerati relaxatione imminere possit. L. 10. ibi cum scierint sibi molestiae futurem Magistratus, si facile solverint vindictos D. de Custod. & exhibit. reor. (48-3)* Zoo een ontslagene is dan gehouden zyne solemnele gedane belofte gestand te doen ende exact na te komen, en moet overzulx zig voor alle eigenwillige vindicte, wraak, ende eigenrigtingen onthouden; Ik zegge *eigenwillige*, om dat het niet schynd aan den zelve verboden te zyn de publicque vindicte, dat is middelen Regtens by de hand te nemen, en tegens zoo een Magistraat of Gerigt over aangedaan ongelyk in decete termen te klagen; Van dit gevoelen is *SCHURFF cent. 3. obs. 87. en SPECKHAN cent. 2. class. 2. quæst. 15.* want dat zeker is, dat dezelve verpligt zyn, ymand t'onregt in de Gevankenisse hebbende doen zetten, den zelve *de injuria damno ac expensis* genoeg te geven. *Constit Criminal. CAROLI V. art. 21. MUNSINGER 5. obs. 69. num. 5. pag. 466. Nec enim alia vis & efficacia Urphedae praestitae, quam ut incarceratus ob perpessam Contumeliam nihil vi attentare velit, jure autem experiri non obstante juramento potest, cum privatorum Conventio juri publico derogari nequeat L. 45. §. 1. D. de Reg. Jur., & ne per juramentum,*
quod

quod vinculum aequitatis non iniquitatis esse debeat, proptereaue veritate Iudicio & Iustitia tanquam suis comitibus suffultum ad tyrannidem & injustitiam (:sit venia verbis:) fenestrae aperiantur. En tekend ten dezen CLASEN in Commentar. in Constitut. crimin. CAROLI V. IMPERATORIS ad art. 108. het volgende aan: *Non sine causa dictum est TEMERE, dum scilicet via facti & ita propria auctoritate se vult vindicare: nam per viam juris tum contra iudicem, qui iniquam istam incarcerationem decrevit & executus est, tum etiam contra delatorem, ad cuius accusationem seu denunciationem incarceration facta est, se ulcisci prohibitum non est; Quo tendit HIERONYM. SCHURFIUS CENT. 3. CONS. 87. NUM. 10. FOL. 194. quando ait. securitas, quando incarceratus tempore incarcerationis promittit, & jurat, se non vindicaturum, intelligitur de vindicta facti, quae fit propria auctoritate: non autem de vindicta juris, quae fit instituendo actionem. Etenim non est verosimile, quod superior recipiendo securitatem ab incarcerato, velit aut possit ei auferre beneficium a jure indultum. Modo tamen prius absolutionem a juramento isto impetret; Invoegendā, dat ymand schoon zig met Eede hebbende verbonden de Gevangnisse niet te wreken, egter behoord geconcedeert te worden in Regten over een onregtmatic aangedane detentie te mogen doleeren, en tegens zoo een Magistraat of Gerigt zyn klagte te institueeren. Doet hier by FINKELHAUS *Obs. 9. num. 5. & seqq.* alwaar hy een gewysde, waar by het in dervoegen verstaan is, ten dezen bybrengt; De Regtsgeleerden remarqueeren by dezen te regt, dat zoo ymand willende in zoo een geval tegens het Gerigt of Magistraat klagen vooraf ontslag van*

van den gedanen Eed *ad affectum agendi* moet verzoeken ende effectneeren. Ziet SETSER *de Jurament. libr. I. cap. 24. n. 7. 8. Habn ad Wesembec. tit. de Jurejurand. n. 14. in fin.*; Dog by wie deze *relaxatio ac remissio Juramenti ad effectum agendi* kan worden geobtineert is een vraag, die volgens de opinie van velen, die over deze materie geschreven hebben, zeer difficiel valt te beandwoorden; De meeste schynen daar henen te inclineren, dat deze faculteit alleen zoude competeeren aan de wereldlyke Magt, en dus aan den Souverain, wordende dit ook in diervoegen in het Roomsche Ryk en desselfs Kamer-Gerigt geobserveert, gelyk te zien by ANDR. GAIL I. *ob. 25. Grav. concl. 25. Mynsing. cent. 3. obs. 99. RUTGER ROLAND de Commissar. p. I. libr. 6. cap. II. num. 8.* en meer andere, die over de Wetten ende Gewoontens van het Duitsche Ryk geschreven hebben, het geen by ons *casu existente* schynd gevolgd te kunnen worden; Ik zegge *schynd*, want Ik ten dezen alzo min iets zekers durve bepalen en vaststellen, als den Zwolschen Regtsgeleerde PAULUS BUSIUS *ad L. I. n. 20. D. de Jure Jurand. (12-2)* die daarvan niet anders zeid als *verum hac res moribus cujusque Provinciae judicanda est*; Ende zoude zoo ymand in het voorschreven Geval dan moeten verzoeken, *ut causa cognita a praestito juramento absolvatur*, aangezien 'er een *causae cognitio* een behoorlyk Onderzoek, namentlyk over de gefundeertheit van het verzogte Ontslag van den Eed, moet vooraf gaan, want indien den Souverain kwam te blyken, dat het Gerigt wel en wettig hadde geprocedeert, en den Klager gevangen gezet ende gehouden, zoude immers dat te doene Ontslag van den Eed *ad effectum agendi* zonder kragt ende vergeefs zyn, ende

ende overzulks door den Souverain in zoo een Geval niet geëccordeert behoeven te worden, *ne occasio praebeatur reo inanem instituendi Actionem.* CARPZOV. *in prax. criminal. 3. quæst. 127. nrm. 50. en 54. pag. 237.* en is volgens de opinie van vele Regts Doctoren niet nodig, dat in dit Geval de parthyen geciteerd worden, schoon ANDR. GAIL I. *obj. 22. num. 3.* van contrarie gevoelen is, *ut scilicet ad relaxationem juramenti pars adversa, cui juratum, citari debeat,* en word door die gene, die het voorgaande gevoelen zyn toegedaan, geantwoord door te distingueeren; *An per absolutionem in totum tollatur obligatio, puta, quia absolvitur quis a juramento firm ante contractum, qui sine juramento non esset validus, an vero per absolutionem in totum non tollatur obligatio, sed saltem remoto obstaculo, habilitetur persona ad agendum, ita ut priori casu propter magnum, quod hic versatur praejudicium, partis, cui juratum praesentia requiritur, posteriori non item;* Zie Cardinal TUSCH *pract. concl. Tom. I. litt. A. concl. 60. n. 5. & seqq.* Mynsing. 6. *obj. 84. num. 2.* Ludov. Peguera *decij. 188.* Daar zyn 'er die meenen, dat zelfs ymand solemneel beloofd ende gezworen hebbende, dat hy nooit geen absolute van de gepræsteerde Orphede verzoeken zoude, of zig daar van ooit bedienen, dat hy egter niettegenstaande zulks Ontslag van dien uit een regtmatige oorzaak zoude kunnen imploreeren, en van den Souverain komen te obtineeren, voor reden daar van gevende, *quod in omni juramento jus superioris exceptum intelligi debeat C. venientes 19. extra de jurejurand. hoc est, quod jns jurandum minime servandum sit, quoties ipsum superiorem, penes quem legum ferendarum potestas residet, nolle id servari constiterit; Illicitae autem violentiae factae,*

factae, & metu factae Cautiones a superiore suut plane prohibita L. *illicitas* 6. *princ. de offic. praesid.* (1-18) & *judicibus immodice saevientibus frœni quaedam temperiis est adhibenda* L. 2. *Cod. de Custod. reor.* (9-4) dog dit Geval noit geëxteert zynde, en het wat te verre gaande, dat men zulke nadeelige gedagten van een Magistraat ofte Gerigt zoude hebben, vinde Ik het onnodig my met dit poinct verder op te houden.

Die gene, die de Orphede komt te violeren, word ingevolge de gemeene Leere der Regtsgeleerden als een Meineedige gestraft, gelyk aantoonde CLASEN Hoe die gene gestraft word, die de Orphede vigeert. *in Commentar. in constitution. Criminal. CAROLI V. ad art. 108. zeggende, qui in maleficio, ob quod ultimum supplicium pati non debebat, urphedam Anterelaxationem Carceris praestitam sciens & volens violavit temereis tanquam perjurus amputatione manus aut digitorum, quos jurans in altum sustulit vel alia quadam consimili poena afficiendus est, & hoc reliquitur arbitrio judicis; Nam si perjurus fortean digitos istos jam tum ob perjurium amiserit tum illi non possunt amputari; Alia itaque & consimilis poena ob tale delictum irroganda venit delinquenti, en komt 'er een capitaal delict by, zoude hy het met de Dood moeten boeten; Dus dat alhier een arbitraire straffe plaats heeft.*

Zomwylen word een Gevangenen ontslagen zonder de Orphede te praesteeren, het geen aan het goedvinden van een Gerigt word gelaten, doordien by de Wetten de redenen en oorzaken, waarom zulks behoort te geschieden, en in wat voor gevallen het zelve plaats heeft, niet geëxprimeert staan, dog het zelve geen gevaar van de Ontslagene vrezende, of dat het een geringe zaak is, waarom gezet is, of dat het een vermogend Man is, die middelen heeft ende wel geposfessionneert is, en dat op goede redenen en gronden Zomtyds word een Gevangene ook wel zonder de Orphede te praesteeren ontslagen, en dit staat ter se-

arbitra-
ge van
een Ge-
rigt.

secur kan staat maken, dat het publyque welzyn en ruste daar door niet zal gestoort, en in het toekomstige daar over door den zelve niets nadeligs zal kunnen ondernomen worden, kan zoo ymand worden gerelaxeert zonder aan den zelve zoo een orphede op te leggen; en dit is de reden, dat 'er in den 21. *Articul* van het geallegeerde *Landregt der IV. Boven-Ampten*, zulks aan het Gerigt word gelaten om namentlyk die Orphede op te leggen ofte niet;

Iemand
uit de
Gevan-
kenisse
worden
de ont-
slagen,
geschied
zulks
ook wel
onder
handtas-
tinge de
sistendo

Voor het overige, wanneer zig geen bewys in het geheel van het crimen, waarom ymand is geinhafteert, komt voor te doen, maar alleenig een Gevangenen met suspicien word bezwaard, behoord den zelve dan by provisie uit zyne Gevankenis endedetentie gerelaxeert ende ontslagen te worden, dog onder die miets, dat hy als dan by handtastinge moet beloven, dat hy ten allen tyden in cas van nader onderzoek des gerequireert wordende zig wederom in hegtenis zal begeven;

Dus afgehandeld hebbende, wat tot het Officie van een Provoost gehoort, en by die occasie aangetoond, hoe het gedrag moet zyn tegens de Gevangens en hoe tegens de geaufugeerdens word geprocedeerd, zal Ik omtrent het houden van de respectieve Krygsraden verder remarqueeren;

Over de
tyd
wan-
meer

Dat de tyd, wanneer de Krygsraad vergadert niet bepaald is, en dat dezelve dependeerd van het goedvinden * van den Gouverneur Commandeur of commandan-

* Mits egter, zoo het mogelyk is, die beleggende des voorde- middags. *MERULA in prax. Civil. libr. 1 tit. 28. cap. 3. num 5.* om dat deze tyd de bequaamste word gehouden om Zaken van aangelegenheid te verrigten, dit word ook zoo gestatueert gevonden in de *Instructie van het Hof van Holland art. 44.* deze tyd is daar toe ook gesteld by de Gelderse Stad en Landiegten; Zie het Landr.

manderenden Officier van het Guarnizoen, aan wie het ^{Krygs-}regt om de Krygsraden te convoceren, gelyk in præ-^{raad ge-}missis gebleken, competeert; En word het beleggen ^{houden} van dezelve en de tyd daartoe, indien 'er criminele ge-^{word.}vallen zyn, door den Auditeur Militair ingevolge des-
selvs *Instructie hier agter sub G.* en aldaar *art. 4.* en-
de indien 'er over civile Zaken word gecontendeert by
Request van dezelve verzogt ende geimpetreert, ende
is het iets singuliers, dat offchoon volgens het Roomsche
Regt doorgaans geen Gerigt op Son- en Feestdagen
vermogt gehouden te worden, zulks egter cesseert met
relatie tot de Krygsraden, die over misdadige Perso-
nen zoo wel op Son- en Feest als Werkdagen mogen
vergaderen, ende gehouden worden, als te zien in
L. 9. D. de feriis (2-12) L. 10. Cod. eod. (3:12) L.
12. D. de public. Judic. (48-1) en tekend ten dezen
SCHROTER *de Auditoribus Membr. IV.* het navol-
gende aan; *Lubet monere Judicium Militare, quan-*
quam jure communi cautum ne feriatis diebus judicium,
fiat, semper, id est, omni die sive festo, sive profesto,
sive fasto, sive nefasto, exerceri potest. Quae enim
ad disciplinam militarem pertinent, feriatis diebus
peragenda, inter quae Custodiarum quoque cognitionem
esse inquit Ulpianus in L. 9. ff. de fer. nam ejusmodi
cognitiones feriis non obstantibus institui possunt ac de-
bent. L. 12. ff. de public. judic. Man kan uber Misset-
hätige

Landr. der IV. Boven-Ampt. tit. 1. art. 9. van Zutphen tit 1. art. 2.
Veluw. cap. 1. art. 5. en art. 6. Landr. van Roermund. p. 1. tit.
1. §. 2. n. 6. als ook by de Landregten van Overijssel, als daar
by te zien p. 1. tit. 9. §. 3. doet hier by BURGUND. *ad Con-*
suetud. Flandr. tit. 9. n. 27. GORIS ad Cors. Velav. cap. 1. art. 5.
MATTHEUS *de Auctionib. libr. I. cap. 9. num. 12. S. VAN*
LEEUWEN *in cens. forens. libr. 2. part. 2. cap. 1. num. 8.*

126 Onderrigt over het houden van Krygs-
 hätige Personen aan den Heil: Tagen wohl Kriegs-
 Regt halten. *Quin imo in quaestionibus latronum &
 similium nullum quadragesimale tempus, nec venerabilis
 Paschae dies excipiendus venit, cum facillime in hoc
 summi nunimis speretur venia, per quod multorum sa-
 lus & incolumitas procuratur. L. 10. Cod. de Fer.* En
 deze Wetten gelove Ik, dat reden gegeven hebben tot
 dat zeggen; *Landsdienst gaat voor Godsdienst.* Ik
 zeide hier voren, dat volgens het Roomsche Regt door-
 gaans op Son- en Feestdagen geen Gerigt wierde ge-
 houden, waar omtrent voor een regul moet genoteerd
 worden, dat dat gene het welk men ongedwongen en
 na eigen believen, het geen in de regten word gezeit
voluntariae jurisdictionis te zyn, kan verrigten, op
 een Zondag mag geschieden. *L. 8. Cod. de Transac-
 tion. (2-4) L. 2. & 3. Cod. de Fer. Consultat. van de
 Hollandse Regtsgeleerden V. Deel conf. 75.* die dingen,
 die ymand daar tegens niet uit eigen beweginge komt
 te doen, maar waar toe hy door Regtsmiddelen moet
 worden geconstringeert, en welke in regten gezegt
 worden *contentiosae jurisdictionis* te wezen, dezelve
 kunnen *propter quaestiones, strepitum, jurgia, quae a
 divino cultu avertunt*, op heilige dagen niet geschie-
 den, ende op dezelve verrigt zynde zyn nul nietig
 ende van geender waarden. *L. 6. D. de fer. (2-12)*
 DUARENUS *ad tit. D. de re judicat. praelect. 21.* ZA-
 SIUS *ff. de orig. Jur. ad §. deinde ex his legib. num.*
 16. VARRO *libr. 5. de ling. lat.* MACROB. *lib. I.*
Saturnal. evp. 16. OVIDIUS

*Prospera lux oritur; linguis animisque favete:
 Nunc duenda bona sunt bona verba die.*

Lite

Lite vacent aures insanaque protinus absint.

Jurgia: differ opus livida turba tuum.

Ondertuffen worden van dezen regul dat op Son- en Feestdagen geen contentieuse handelingen mogen ver-
rigt worden veel Zaken uitgezonderd, gelyk daar zyn
causæ publicæ & fiscales pupillares miserabiles aliæque;
& generaliter in omnibus causis, in quibus periculum
in mora est, aut res tempore perituræ, & his quæ
necessitas suadet, dicto tempore peragi possunt. L. 1.
L. 2. L. 3. §. 1. 2. D. de fer. Psalm 106: vers 3. c. 9.
X. de fer. c. 4. X. de regul. jur. de noodzakelykheid
kend geen onderscheid van dagen, en zaid daarom
CALLIMACHUS *Necessitas ingens Dea est.* SENECA
libr. 4. Controvers. cap. 27. AUL. GELLIUS libr.
17. cap. 2.

Aangaande het regt van sessie in een Collegie, by De Le-
den in
de Franschen *la preface* genoemd, waar uit gelyk een
GORIS in *Commentat. ad consuetud. Velav. pag. 413.* Krygs-
aantekend; *Non raro inter magnates, quod ratione raad hoe?*
status, ut dicunt, defendi potest, magnæ concitantur sessie
contentiones, sed & inter privatos, quæ horum tem- nemen.
porum est ambitio, non minimæ oriuntur similtates;
Lust het my de volgende remarque van de Gelderschen
Cancelier ELBERTUS LEONIUS *Cons. 1. num. 1.*
voor af te laten gaan. Desselfs Woorden zyn deze:
Quandoquidem omnes in una ademque qualitate & æqua-
lance gubernari aut vivere non possumus C. ad hoc 89.
distinct. & quicquid hæc rerum universitas continet,
vel magnitudine præclarum vel dignitate præstans vel
pulchritudine & gratia jucundum stare nequit absque
ordine: qui suam in astris in cœli motu, ac continen-
tia, splendore & habitudine vim explicat, perpetuam
tem-

temperationem & concursum rerum cœlestium & terrestrium continens, magna ratione & prudentia factum est, ut juris conditores omnibus rebus, maxime vero honoribus & dignitatibus gradibus seriem quandam moderationemque adhibendam censuerint, ut dum vicique sua conservaretur prærogativa, dumque reverentiam mimores potioribus exhiberent, & potiores minoribus dilectionem impenderent, recte Officiorum gereretur administratio, veraque ex diversitate induceretur concordia & contextio, quæ sine magno differentiae ac dignitatis ordine conservari non potest. Et quem admodum prudentissimi Juris Auctores diligentissime in omnibus functionibus, numeribus et Officiis atque honoribus ordinem præscripserunt, ita omnium seculorum prudentia severissime ordinem et rationem Officiorum, honorum et dignitatum observavit, ne serie Calcata, et promiscuis Actibus induceretur communis vitæ perturbatio, ut testantur multa Romanorum Pontificum decreta, & Imperatorum tam veterum quam recentiorum rescripta, nec non Controversiæ & claritate personarum & Causarum magnitudine illustres, quæ & inter Ecclesiasticos et Prophanos tum de prærogativa in Episcoporum Concilio, vel extra Concilium aut a dextris Patriarchæ residendi, tum de praelatione in processionibus, sessionibus caeterisque publicis coetibus ex conventionibus, fuisse leguntur: Dit zo zynde word hier omtrent ook een styl en gewoonte, waar op in deze materie veel gelet word, als aantoonde GAMMA decis. Lusitan. dec. 1. n. 31. geallegeert by de Heer GORIS dict. loc. geobserveert, hier in bestaande, dat de Leden tot een te houdene Krygsraad gecommandeert zynde sessie nemen na haar rang, en word in het voteeren van het jongste Lid begonnen en met het oudste

oudste Lid, den Præsident namentlyk geëindigt, schoon na het Roomsche Regt in *L. 6. §. 5. ff. D. de decurionib. (50-2)* & in *L. 1. in fine D. albo scribend. (50-3)* met het stemmen begonnen wierd by het oudste lid ende geëindigt met het jongste; In Vrankryk vraagt den Præsident wie hy goedvind het eerste; Zie GERARD MAYNARD *notabil. quaestion. libr. I. cap. 71. num. 2.* Dog zoo als gezeid in de Krygsraad begind men met de jongste, en eindigt met den Præsident, en schynt hier van de reden deze, *ne videlicet juniores vel minus experti vereantur dissentire a sententia seniorum eorumque, quorum forte major est in rebus tractandis experientia.* Zie GORIS *dict. loc. pag. 417.*

Het is by de Krygsraden niet gebruikelyk, hoe loffelyk zulks ook anders is, dat dezelve hare Vergaderingen met den Gebede beginnen, mogelyk om dat alle de Leden van dien zomwylen geen Protestanten zyn, schoon anders een Formulier van een Gebed voor een Krygsraad te vinden is by BAUDART in zyne *Kerkelyke en Wereldlyke Historie fol. 125. bet 14. Boek* hier agter *sub U.* Ik zegge dat het zeer loffelyk is, en word zulks daarom ook in de meeste Collegien geobserveert, en is het zelve ook by de Heidenen niet nagelaten; Tekenende daar van den *Secretaris van Maastricht* HUBERT LOVENS in *tractat. de Curia Brabantiae* het navolgende aan: *Antequam vero Senatium habeant optimo & laudabili more, a solenni missæ sacrificio, auspiciis faciunt, tanquam a libamine puro Deoque accepto, ut spiritu sancto afflatis, verum a falso, æquum ab iniquo discernant. Si enim ad negotia benegerenda, jurat lumen periti alicujus consilarii, idque magno aestimari, magno etiam interdum emi solet: Quis melior, quis sapientior consiliarius, quam Deus ipse?*

Et quis tam rerum imperitus, qui non videt, nullam posse esse tantam ullius hominis ingenii facultatem, quae non saepe titubet, & a recto aberret, nisi numinis ductu gubernetur? Itaque ob hanc causam aequum est, Deum Auctorem rectorum Consiliorum colere & venerari. Hic mos apud Gentiles quoque viguit ut a Deis immortalibus agendi caperent primordia, nihilque ardui susciperent, nisi prius litatum esset. Ultimis temporibus, cum in rempublicam invassisset Octavius, decrevit, ut senatores thure ac mero supplicarent illi Deo, in cujus templo senatus haberetur. Dio. Libr. 54. Hunc modum sacrificandi describit Ovidius his versibus.

*Sed prius imposito sacris Altaribus igni
Thura fer ad magnos puraque vina Deos.*

Post haec Augustus, in quinquennium praefectus morum factus, sanxit, ut senatores, quoties in Curiam convenirent, suffimentum adolerent: eo nempe Religionis studium inculcabatur; Et apud Suetonium in vita Augusti, literis proditum est; Quo Autem lecti probatique, & religiosius, & minore molestia senatoria munere fungerentur, sanxit, ut priusquam consideret quisquam, thure ac mero supplicaret apud Aram ejus Dei, in cujus templo cociretur. Scipionem Africanum legimus non ante ad negotia vel publica vel privata ivisse, quam in cella Jovis Capitolini aliquandii constitisset, vota superis faciens, pro sapientia obtinenda Livius libr. 6. & Valer Maxim. libr. I. c. 3. Athenienses quoque primo anni die in senatum convenientes una solemne sacrificium faciebant, vota quoque pro Republica suscipiebant Sidor. de Republ. Athen. lib. 2. cap. 2.

multi

multi etiam rerum publicarum moderatores, tribunalia aedibus sacris conjunxerunt, ut admoniti religione Dei- que reverentia, iudices & litigantes, Numinis metu in Officio continerentur.

Het is bekend uit *Coringius de Judiciis Reipublicae Germanicae* en uit *SCHOTTELIUS de singularibus Antequis in Germania Juribus*. KEISLER *Antiquitat. septentrion. pag. 86.* DU FRESNE *in voce Campus.* Gundling *de Feudis Vexilli* Hofman *de Modo Judicia privata exercendi apud veteris Germanos* en andere meer, dat de Gerigten oudtyds by de Duitsers onder den bloten Hemelen veelyds des snagts, als aantoonde TACITUS *cap. II.* zeggende: *Caelum nisi quid fortuitum & subitum inciderit certis diebus cum aut inchoatur Luna aut impletur, nam agendis rebus hoc auspiciatissimum initium credunt, nec dierum numerum, ut nos, sed noctuum computant* gehouden wierden, en dat die plaats door een zeker teken afgezonderd, daar van MALLUS genoemd wierde; Welke manier van doen by onze Geldersfen ook gebruik geweest te zyn uit de Landregten is te vernemen. Zie *Landregt van Veluwen cap. I. art. 8.* in de woorden *zoo wel onder daks als buiten daks.* En aldaar de Heer SCHRASSERT zeggende: *Judicii locum majores nostri sub dio habuisse facile ex hisce evincitur* zig aldaar beroepende op het geen CAROLUS MAGNUS dien aangaande hadde goed gevouden, namentlyk dat 'er op die plaats ook een huis zoude gebouwt worden, ten einde by kwaad weder of sterke zonneschyn het Gerigt daar in gehouden konde worden; De bossen schynen by dezelve daar toe gebruikt te zyn, gelyk af te nemen uit de provocatie en Appel in het Quartier van de Veluwe aan 't *Engelander Holt*, zoo genaamd na de Hertogin Eleonor,

132 *Onderrigt over het houden van Krygs-*
noor, Gemalin van Hertog Reinoud den II. Dogter
van Eduard den II. en Zuster van Eduard den III. twee
Koningen van Engeland, als aantoonde *Pontanus in hi-*
storia Gelrica libr. 7. pag. 266. gelyk Ik aangetekent vin-
de in de *Tegenwoordige staat van Gelderland pag. 163.*
wordende aldaar het geen tot bevestinge en ophelderin-
ge van het voorgestelde kan verstreken 'er by gedaan;
de gewoonte van staats en Regtzaaken in een woud, on-
der den blooten Hemel te verhandelen, is van de afgod-
dische inwoonders dezen Landen herkomstig. Men hielt
het daarvoor, dat de Goden de bosschen bewoonden,
en dat men in dezelve bunnen gunstigen invloed onder
de Raadplegingen te wagten had. Wat TACITUS
(histor. libr. IV. cap. 14) van het Heilig woud, alwaar
CIVILIS eene samenkomst beriep, verhaalt is by elk be-
kent. Meer van diergelyke wouden, en ook een woord
van het Engeland Holt is te vinden by L. SMID'S
Schatk. der Nederl. Oudhed. op het woord Bomen bl. 37.
des druks van 1711. dit gebruik om het Gerigt onder
den bloten Hemel te houden word nog huden ten dage
in het te regt stellen van hare onder hebbende Soldaten
by de Switsers en Grisons, geobserveert, welke alzo
zeer zonderlyk is ende in vele gevraagde ordelen en so-
lemniteiten bestaande Ik gemeend hebbe gehad hier agter
sub Litt. V. I. te moeten byvoegen, te meer om dat
zulk ook by die gene, die in dienst van onzen staat
zyn, word gevolgt; dit eene moet Ik hier by in het voor-
by gaan remarqueren, dat men t'onrecht die Krygsraad
van de Switsers en Grisons een *Standregt* noemt, ge-
lyk Ik by de meeste vinde te geschieden, want het stand-
regt in 't 't latyn *judicium statarium* daar van zeer veel
verscheeld, aangezien het *standregt* een *judicium*
firmariissimum is, welke zeer zelden en niet als in cau-
sis,

sis notoriis, wanneer den dader in *flagrante crimine* op de daat, op de march of in 't veld, of voor den vyand betrapt daar over Standregt gehouden hy gestraft en daar door andere ten afschrik zoo aanstonds op verse daad aan hem een exempel gestatueert wordt. Zie BURGERS cent. 2. Obs. Milit. 97. *vers. aliud est*; Om wederom ter Zake te komen, zoo is het bekend, dat by ons, de plaats alwaar de Krygsraden vergaderen ende gehouden worden, ordinair is het Huis van den Capitein Geweldige, waar in een vertrek daar toe is geappropriert, ende afgezonderd, welk gemenelyk de *Krygsraads-Camer* genoemd word.

Wanneer een Rigger ten Gerigte zit behoort hy zig te gedragen na de vermaninge van ISODORUS geallegeert by KNOBBAART *ad jus Civile Gandensium fol. 103.* alwaar hy zeit: *sit in gestu tuo gravitas, in motu simplicitas, incessu honestas: Animus in corporis gestu apparet; species corporis simulacrum est mentis. sed nec moribus tantum, sed & vestibus bene riteque compositis prodeat.* Hy doet er verder by; *Quam vis enim Concilium Trident. sess. 14 cap. 6. dicat, quod habitus non facit monachum oportet tamen Clericos vestes proprio congruentes ordini semper deferre, ut per decentiam habitus extrinseci, morum honestatem intrinsecam ostendant. Amictus inquit, CLEMENS; indicat, qualis sit morum nostrorum Constitutio.*

Hoe de Leden in een Krygsraad moeten verschynen.

Apud Romanos senatum non licuit ingredi sine veste senatoria PLUTARCHUS in MARC: Et LAMPRID: de ALEXANDR. inquit, *quod in animo habuit, omnibus officiis genus vestium proprium dare, et omnibus dignitatibus, ut a vestitu dignoscerentur. Profecto optimum foret* voegt KNOBBAART 'er eindelyk by, *ut a Togatis, non a gladiatis administraretur justitia. At prob do-*

134 *Onderrigt over het houden van Krygs-
lor! si Magistratum inferiorum collegia considerave-
ris videntur magis constare ex comptis feminis, quam
ex gravibus viris. Quorum habitus cum juvenilis sit, &
gallicam levitatem imitans, non videntur tanquam pa-
tres patriæ suspici posse.*

Dus dat in de Gerigten een zekere deftigheid moe-
tende plaats hebben ook de Leden tot het waarnemen
van een Krygsraad gecommandeerd aldaar verschynen
moeten in hare volle monteringe, om redenen, dat de-
zelve niet alleen in dienst van den Lande fungeren,
maar ook daar door de Justitie des te statelyker gead-
ministreert, ende uitgevoerd word, gelyk ook daar-
om altoos, als ook tot adffistentie, een detachement ge-
durende het houden van dezelve zig om en by de Krygs-
raads-Kamer bevind, en daar post houd tot dat den
Krygsraad gescheiden is.

Den
Krygs-
raad ver-
gadert
zynde
hoe het
met het
behan-
delen
van Za-
ken toe-
gaat.

Den Krygsraad zynde vergaderd doet den præfident,
die wy hier voren gezien hebben, dat den Gouver-
neur, Commandeur, of een bekwaam Hoofd-Officier
is, de propositie en narreert in 't kort, waar toe den
Krygsraad geconvoceert is, waar op den zelve, in-
dien over een crimineel geval gejudgeert moet worden,
den beklagde doet binnen brengen, en aan den zel-
ven de boeyens ontsluiten, en de genomene informa-
tie door den Auditeur *de novo* voorlezen, want het
bekent is, dat een examen voor Commissarien gedaan,
en dus ook de informatien, by twee Officieren en den
Auditeur genomen, niet kunnen verstreken voor een
judicieel examen, en moeten overzulks dezelve voor
den vollen Raad en Vergaderinge worden gerecolleert,
en kan daar van met meerderen narigt bekomen wor-
den by HUGO DE GROOT *in zyn Apologie in 4. pag.*
168. en by BERGER. *in Elect. criminal. part. 1. obs.*

40. alwaar hy aantoonde dat een bekentenis van een Misdadiger aan een Prædikant, Biegtvader of Ziekentrouster gedaan voor het Gerigt moet behouden worden, zig aldaar beroepende op de *L. 2. Cod. de Custod. reor.* (9-4) *Ordinat. criminal. CAROLI V. art. 56. Carpzov. quæst. criminal. 156. n. 20. & seqq.* het geen verrigt en met die lecture geeindigd zynde, zoo spreekt vervolgens den Præsident den beklagde aan en vraagt of hy het zelve wel heeft verstaan en daar by persifsteert, waar op indien van ja door den zelven geandwoord zynde hem als dan wederom by den Captein Geweldige laat wegbrengen, het geen geschied zynde leeft den Auditeur zyn klagte met de bygevoegde informatoire Actens, ende indien het eene civile Zaak is, leeft den zelven de Schrifturen en stukken door parthien *hinc inde* ingediend, welk een en ander verrigt, ende alles geëxamineert zynde spreekt den Præsident met de respectieve Leden over het geval, en verzoekt omtrent deze en gene zwaarigheden, die mogten voorkomen, het advys en onderrigt van den Auditeur, en brengt een yder zyn sentiment en begrip over de Zaak zonder de minste beschroomtheid, (*Neque ullus hic habetur respectus Assessorum cujuscunque sint dignitatis, status aut præeminentiae. Omnes enim in Judicio Militari adsidentes parilem in suffragando Auctoritatem habent, & potestatem, ita ut non ratio ulla Cingulorum, aut ætatis habeatur* Schroter de Auditorib. pag. 74.) edog in decante termen in, zodanig dat men malkanderen tragt een Regt idee van Zaken te geven, ten einde de Wetten en straffen daar op na behoren te doen appliceeren; Dit zynde vooraf gegaan zeyd den Præsident verder, dat hy vertrouwt, dat een yder der Leden de Zaak en het fait in zyn omstandigheden zal be-

136 *Onderrigt over het houden van Krygs-*
 begrypen om daar over na conscientie te kunnen juge-
 ren, en zyn sentiment en *votum* uitbrengen, als wan-
 neer hy overgaat tot het opnemen ende colligeren der
 stemmen, beginnende met het jongste lid en eindigen-
 de met zig zelve, welke stemmen ordentelyk door
 den Auditeur, die over den Præsident ordinair plaats
 neemt, aangetekent zynde, worden vervolgens na de
 meeste derzelve de Sententie door den zelve opge-
 maakt ende geextendeert by den Krygsraad geresu-
 meert, en door den Præsident gearapheert, en ter
 ordonnantie van den Krygsraad door den Auditeur ge-
 contrafigneerd.

By onze krygsra- den niet gebrui- kelyk voor het voteren een Eed te doen. Het is by onze Krygsraden geenzins gebruikelijk, gelyk ingevolge de Roomsche wetten, waar van in *L. 14. Cod. de Judic. (3-1)* ende in het Koninkryk Sweden, als blykt uit *de Generale en Regiments-Ordering van CAREL de Elfde de Anno 1683. §. 6. en 7.* alwaar een Formulier; dat namentlyk door den Præsident en ver- dere Leden van een Krygsraad voor en aeer tot het vo- reren treden een Eed word gezwoeren, *Omnimodo sese cum veritate & legum observatione Judicium esse dispo- situros, datze na waarheid ende in agtneminge der Wetten het Gerigt zullen houden*, maar is het zekerlyk te raden, dat den Præsident of Auditeur de Leden ver- mane de voorgestelde Zaak rypelyk t'overwegen, en- de een zulk oordeel te helpen vellen, als zy voor God en menschen kunnen verandwoorden; Gedagtig zyn- de aan de Woorden in *dict. Lege 14. quod non magis alios judicant, quam ipsi judicantur*, dat is, *wanneer zy andere oordeelen, ook over haar geoordeeld word.* En aan het zeggen van *SENECA*

*Quicquid a vobis minor expavescit
Major hoc vobis dominus minatur.*

Ende alzoo na Regten in alle ordentelyke vergaderingen, Gildens en Confrateriteiten, het geen het meerder getal verstaat, en wil, by het mindere moet worden gevolgt, daarom is het ook, dat in de respectieve Krygsraden na de meeste stemmen gejugeert, en uitspraak gedaan worde; Gelyk om die reden ook een Krygsraad uit een oneven getal van Persoonen gecomponeert is, ten einde de stemmen ten wederzyden niet zouden kunnen gelyk zyn, en dus staken, *adeoque in omni cœtu ac universitate, ut inquit BODUINUS de Republica libr. 2. cap. 6. Suffragia non ad pondus exigenda, sed ad numerum.* De Stemmen moeten geteld ende niet gewogen worden; *Et hoc non solum jure Canonico tot. tit. X. de his, quæ fiunt a major. part. ibique Panormitan. Si scilicet alter numerus altero duplo major, sed & Civili omnino consonum, adeo ut majora vota concludere omnium in ore sit, vide Auctores & leges hæc confirmantes apud CORINGIUM in Dicastrio Ostfrisco pronunciatis part. 2. Observ. 3.* En kan het ook niet anders zyn of daar moet in alle vergaderingen na het aantal der stemmen, en niet na de validiteit der zelve geoordeelt worden, want indien men het contrarie steld, dan zoude een voorkomende Zaak zelden, immers zeer bezwaarlyk, kunnen getermineerd worden. Zie ten dezen den Regtsgeleerden ULPIANUS in *L. 17. §. 5. & 6. D. de recept. & qui arbitr. receper.* (4-8) en wat zouden 'er zig niet een tegenstrydigheden komen voor te doen, indien de Zaken na de vernuftigste en billykste meningen zouden moeten

gedecideerd, ende uitgemaakt worden; dan zoude eerst moeten opgenomen, ende ingezien worden, wie het geleerdste ende verstandigste onder de Leden was, en wie onder de litegerende parthien het meeste regt hadde, en zoude dan aanstonds het zeggen van den Digter MARTIALIS bevonden worden waar te zyn, *qui volet ingenio cedere rarus erit*, dat is, *dat die 'er dun gezaaid zyn, die voor andere in verstand willen wyken*, voornamentlyk daar het Mensdom zoo inclineert om te dissentieeren; *Quot homines tot sententia.* TERENTIUS in *Phormione* zoo veel Hoofden zoo veel Zinnen, drie Gasten zyn in de smaak van het eeten het zelden eens HORATIUS *libr. 2. Epistol. 2.* Remarquabel zyn ten dezen de woorden van HUGO DE GROOT in *zyn Apologie*; *Niet alleen het gebruik zeyd die geleerde Man, van alle gepoliticeerde natien, maar zelfs ook de naturelyke reden brengt mede, dat in het stuk van Regeringen Overstemminge moet vallen, aangezien de difficulteit van de materien, daar over werd gedelibereert, ende de verscheidendheid van de Menschelyke humeuren niet toe en laat dat op alle Zaken eenpaarlyk zoude werden geadviseert en de Zaken dikmaal order en dispositie vereischen, ende notoirlyk onredelyk is, dat het meerderé getal het mindere zoude volgen*; Invoegen dan dat de noodzakelykheid heeft gewilt, dat in alle Collegien de pluraliteit der stemmen de Zaak decideert, gelyk dit ook aldus is gerecipieert in den Raad te *Napels* als te zien by *Afflictus dec. 1. te Piemont* als aantoonde *Thesaurus dec. 1. num. 25.* alwaar hy ook zeyd, dat zulks in diervoegen in *Italien* word geobserveert; als mede in *Savoyen* gelyk aange-tekent heeft FABER in *Cod. Rer. Sabaud. Judicat. lib. 1. tit. 7. def. 2. num. 2.* In *Mechelen*, Zie Paul. Christin.

Cheistin. vol. I. dec. Belg. 8. num. 5. In het Hof van Gelderland Cancellerie Ordonnant. art. 3. GORIS in Commentat. ad Consuetud. Velav. pag. 418 Hoe het in de vergaderingen van haar Hoog en Edele Mogende de Heeren Staten Generaal en de Raad van Staten der Vereenigde Nederlanden in het stemmen toegaat, als mede te Groningen, Cleve en elders, daar van heeft de Heer Professor FELTMAN gehandelt in zyn Commentarius over de pandecten pag. 420. te wytlöpig om hier t'infereren; Wonderlyk philosopheert over dit sujet BAYLE dans la continuation des pensées diverses sur le Comete tom. 1. pag. 14. zeggende: Si la jurisprudence & la Politique ont laissé la decision des affaires au jugement du plus grand nombre, c'est cause, qu'il n'a pas ete possible de se servir de la methode de peser les voix & non pas de les compter. La methode, qu'il a falu employer de toute nécessité, est sujete a des grands inconveniens. La Justice, la raison & la prudence sont de coté du petit nombre en cent occasions, & tel, qui est seul de son avis, opine plus sagement, que toute le reste de la Compagnie. Les plus sages tetes d'une assemblée ont tres souvent le deplaisir de voir, que la cabale des jeunes gens, emportez & plus eclairez, obtient a la pluralité des suffrages une decision unique, temeraire & pernicieuse. Mais il faut passer par la. Car si l'on etablissoit du concours de tous les suffrages, & si comme dans les Dietes de Pologne, l'oposition d'un seul député pouvoit rendre milles toutes les deliberations, an si jeteront dans un abime beaucoup plus funeste;

Lees ten dezen opzigte mede het geen de Heer NOEST in het Algemeen Staats Regt in den Vrede en byzonderlyk in den Oorlog gebruikelyk heeft te boek gesslagen, wanneer hy zeyd; Eindelyk kan men ook by-

140 *Onderrigt over het houden van Krygs-*
brenge de quaestie, welke PUFFENDORF verhandelt,
of het niet beter en nuttiger zoude zyn, dat in zodanige
byzondere of publicque vereeniging de Stemmen liever
gewickt en gewogen, dan geteld wierden, dat is, dat
men voor dat men tot een besluit kome, als de Stemmen
opgenomen zyn onderzoekt, welke Stemmen nuttiger en
heilzamer zyn, dan de meerderheid te volgen om die
redenen, welke men vind by DE GROOT in zyne Hi-
storien, alwaar hy verbaald, dat de Graaf van
FUENTES een heilozen raad gaf, dat men alle, die
men in den Oorlog van de Hollanders, of die dezelve
door brandschattingen styfden gevangen kreeg, ter dood
zoude brengen; Dog als hy dit door meerderheid van
Stemmen wist door te dringen, en de Staten Generaal
dit ook by represaille aan hunnen kant deden, is zulks
voor de Spanjaards en hunne Onderdanen op hun eigen
Kop t'huis gekomen; DE GROOT zegt aldaar: 't
Geen veeltids in diergelyken Zaken gebeurd, is hier
ook zoo uitgevallen, dat meerderheid van Stemmen
de beste overwoog, Derhalven schynd te volgen, dat
het voor het Bondgenootschap nuttiger zoude zyn de
Stemmen te wegen dan te tellen; Dog PUFFENDORF
zegt zeer wel, dat zulks nauwlyks met vrugt in die
vereeningen kan geschieden, want eerstelyk, wie
zoude beslissen, welke Stemmen nuttiger zyn? Zouden
de Leden van dezelve dit doen? Zoo dan geen derde
hier zy, zouden daar uit zeer groote onbeilen ontstaan
kunnen. Ten tweeden, alle, die tot een Vergaderinge
afgevaardigt worden, of daar Leden van zyn worden
gerekend waardige Personen en genoeg te wezen om wy-
ze en nuttige Stemmen voor te brengen, dog de eerste
reden is de beste: want daar zouden zeer grote ver-
werringen uit ontstaan, dewyl yder zoude beweeren,
dat

dat zyne Stem de heilzaamste ware, en dus zouden de Zaken onmogelyk ten einde kunnen gebragt worden.

Dog hoe zeker en vast dit ook mag gaan, dat namentlyk de meeste stemmen concludeeren, zoo lyd dit egter zyn uitzonderinge in deze en gene gevallen, die in onze Krygsraden zig niet voordoende, gelyk Krygsvolk te werven, verbonden aan te gaan, Oorlog te voeren vrede te maken en diergelyke, lk overzulks onnodig agte hier by te brengen, en daar over te handelen; Tekenende een zeker Aucteur *Costerus* namentlyk in zyne *Historisch verbaal* hier tegens aan, dat in alle Collegien een order moeste zyn, dat de meerderheid van stemmen boven het minder getal behoorde te prævaleren, en brengt ter bevestinge by *ARISTOTEL. libr. 4. politic. cap. 8. Grot. de jure bell. & pac. libr. 2. cap. 5. n. 17. L. 19. ff. ad municipal. L. 160. §. 1. D. de Reg. Jur. L. 46. Cod. de decurionib.* Ende dat Leden van staat behoorlyk geconvoceert zynde, ende niet comparerende voor præsenten moesten werden gehouden, en zoo verstaan te condescenderen in het geresolveerde van de præsenten *ar. 3°. L. 142. D. de Reg. Jur. Cap. qui tacet 43. de R. J. in 6.* Te regt zeyd *GORIS in Commentat. ad Consuetud. Velav. fol. 419. Ad hoc autem multum refert, ut hujusmodi seu judices seu assessores numero impari assumantur, non quoniam (ut loquitur ULPIANUS de Arbitris L. item si unus 17. §. principaliter 6. ff. de recept. qui arbitri receper.:) consentire omnes facile est, sed quia & si dissentiant invenitur pars major, cujus arbitrio stabitur;* En dit is geobserveert in de Krygsraden, daar zeven Personen het getal van die vergaderinge uitmaken; * Dit is wel zoo

S 3

or-

* Dat uit zoo veel Leden een Krygsraad hier te Lande geconstitueert is, hebbe ik bereeds hier boven pag. 25. en 26. aangetoont,

142 *Onderrigt over het houden van Krygs-*
ordinair, dat het meerder getal de Zake kan decidèren,
dog kan het ook wel gebeuren, dat de stemmen zoda-
nig

Ik zeide aldaar in de aantekeninge, dat 'er genoeg gevonden wierden, die veel met dit seven getal hadden opgehad, wien aangaande Ik naderhand by KNOBBAART *ad Jus Civile Gandensium* het navolgende hebbe aangetekent gevonden. *Quamvis* zeld'hy, *non approbem discursus eorum, qui multa subtiliter circa numeros considerant, ex iisque conantur rerum quandoque maximarum eruere Myſteria, quos jure merito improbat CHRYSOSTOMUS HOMILIA VIGESIMA QUARTA IN GENES. Juvat tamen aliqua ex multis delibare, quæ Auctores graves in laudem septenarii numeri observarunt. Agmen ducat HIERON. IN AMOS PROPHEſIAM, ubi eundem numerum Sanctum vocat: Quia Deus Septimum sibi diem consecravit, quo pacto aliquid in eo numero perfectionis esse judicavit. Quæ in Sacro-Sanctæ scripturæ Codice Septenario numero peracta reperiuntur, multi studiose congerunt, & facile in Bibliorum concordantiis verbo SEPTEM comperies. Hæc pro Theologis.*

Medici vero septenarii numeri non minus observantes sunt, GALENUS Lib. I. c. 4. de dieb. decret. Scribit. septimum numerum decretorium omnium non numero & ordine, sed veribus & dignitate primum esse. Jubeatque in ægrotis imprimis observari septimum, dein quartum decimum, nec non vigesimum primum diem, quos criticos appellat: eo quod in iis subita quandoque accedant morborum Conversiones. Unde observatum est, quod JULIANUS IN EPISTOLA AD LIBANIUM septimo, inquit, die ad te hæc scribo, cum mihi Dei providentia valetudo e sententia procederet.

Nec Medicis Naturalistæ (quorum studium affine est:) in Laudando hoc numero sunt segmiores Observatum enim ab illis est septima hebdomade hominem in utero absolvi; Partus septimo mense natos vitales esse, Octavo vero minime, aut certe quam rarissime Dentes septimo mense mandibulam perrumpere: quolibet septennio ætates mutari; Hanc ætatum mutationum SOLON dicitur Græcis versibus descripsisse, quos Latine vertit poeta non inelegans, juvatque hic anima causa inferere.

IMPUBES PUERI, SEPTEM VOLVENTIBUS ANNIS,
CLAUDUNT ENATIS DENTIBUS ELOQUIUM,
POST ALIOS TOTIDEM DIVORUM NUMINE DEXTRO
OCCULTUM PUBIS NASCITUR INDICIUM.
ANNIS TER SEPTEM PRIMA LANUGINE MALAS
VEST ET: ÆTATIS ROBORE CONSPICUAS
QUARTUS ID AUGEBIT JAM SEPTENARIUS, ISQUE
OPTIMA VIRTUTIS PROFERET INDICIA

ADDE

nig gepartageert zyn, dat 'er geen overstemminge kan plaats hebben, neem eens in het geval van een *deserteur*, dat 'er drie Leden zyn, die van gedagten zyn, dat den beklaagde desertie met een aggraverend delict heeft gecommitteert, en overzulks oordelen, dat hy met de dood moet gestraft worden, twee sustineren, dat hy zig aan een blote desertie heeft schuldig gemaakt, en zouden hem overzulks met de straffe van de Kruiwagen willen gestraft hebben, twee dat hy in het geheel geen desertie heeft begaan, maar daar toe alleenig maar een voornemen gehad, dat niet volvoert is, en stemmen om die reden tot een arbitraire Regiments straffe van Spitsgarden of Cordons; Nu is de vragē,
hoe

ADDE ALIOS TOTIDEM. FESTINANS OCYUS ETAS
CONJUGIO MONNIT QUERERE PROGENIEM
SEXTA ETAS ANIMO: SI QUID DEEST, ADDET, EAQUE
DISCET QUID DECEAT, QUID QUOQUE DEDECEAT.
AT QUÆ SUCCEDUNT PER PROXIMA PER DUO LUSTRA
ORNABUNT LINGUAM DULCIBUS ELOQUIIS
NONA ETAS LANGUET, TUM FRIGIDA MEMBRA RE-
TARDANT
AT QUISQUIS DECIMAM POTERIT CONTINGERE ME-
TAM
JAM TEMPESTIVO FUNERE CONCIDERIT.

Sed de bis Satis; Observemus ea, quæ Jurisprudentis magis propria sunt. Cujusmodi est illud GELLII Libr. 9. cap. 15. ubi de reo, inquit, septem judices cognoscant: eaque sententia sit rata, quam plures ex eo numero dixerint; Ex quo patet septenarium judicum numerum apud Romanos dijudicandis litibus aptum judicatum fuisse, Et si ANNEO ROBERTO rerum judicatarum adhibemus fidem, in Gallia, Regia Constitutione, sancitum est, ut Magistratus septem numero sint: Et hic numerus in damnatione si desit, senatus sæpe judicavit, sententiam adeo nullam esse, ut ejus executio fieri & inhiberi debeat Arrest du Samedy 26. de Septembr. 1592. donné a la Tourelle entre ANTOINE DE L'ECUECH Appellant & ANTOINE SALLEE intimé; ut Concludam dico præfatum numerum formandis Collegiis esse quam aptissimum, quia nec multitudine excedit, nec paucitate;

144 Ouderrigt over het houden van Krygs-
hoe in dit cas de Sententie zal moeten opgemaakt ende
geconcludeert werden? Dit geval steld AULLUS GEL-
LIUS in *Noctib. Attic. libr. I. cap. 15.* onder die
quaestien, die niet beantwoord kunnen worden, gelyk
zig daar mede ook zeer verlegen vind dat Ligt der
Regtsgeleerden CUIACIUS in *Observat. cap. 17.*
FREHERUS *decison. Areopagitic. cap. 7.* HUBER
de *Jure Civitat. l. 3. p. 2. c. 6. §. 5. & 6.* en COC-
CEJUS de eo, *quod Just. est circa num. suffrag. Sect.*
387. menen hier een expedient gevonden te hebben,
door dezen regel te stellen, *quod scilicet omnes dam-
nantes jungendi sunt contra absolventes, & si plures
damnantes in genere poenae dissentiant, jungendi ii, qui
proprius idem sentiunt*, dat is, dat alle de condemnee-
rende Stemmen moeten zamen gevoegd worden tegens de
absolveerende, ende indien de condemneerende dissentie-
ren omtrent de bepalinge der straffe, dat dan die moe-
ten werden geconjungeert, en by een gevoegd, welken
met malkanderen het naaste overeen komen, dezelve
stellen als dan het geval aldus; dat 'er onder zeven Rigters
twee voor de doot, twee voor een relegatie, en drie voor
de absolutie en vrylatinge stemmen, in welk cas den be-
klaagde na die thesis zoude moeten gebannen en weg-
gejaagt werden, gevende daar van als dan deze reden,
*quia plures consenserunt in poenam licet in modo poenae
dissentiant*, om dat de meeste het eens zyn, dat de
beklaagde moet gestraft worden, offchoon discreperen
en het oneens zyn omtrent de bepalinge en hoegroot-
heid der straffe; dog dit gevoelen zal ook niet voldoen,
want die discrepantie omtrent het determineren der
straffe altyd het object van zwaarigheid blyft; En is het
dat de stemmen dier gene, die voor het absolveren zyn,
niet moet geteld worden, gelyk men in het vorengestelde
geval

geval wil, door namentlyk dezelve niet te rekenen, en dus buiten Operatie te stellen, dan moet zekerlyk de mindere straffe plaats hebben, want het bekend is, dat in het criminele en het dicteeren der straffen, de stemmen ægaal, en de eene voor een harde en de andere voor een zagtere straffe zynde, altoos als dan gevolgt moeten worden die gene, die voor de zagtere straffe zyn, dat in dezen is de relegatie, en behoeft men dan zoo niet te subtiliseren; Maar het hier voren opgegeven geval verschilt van dat van Welgem. Heeren, want daar stelde Ik, dat 'er omtrent het point van desertie onder de zeven Militaire Rigteren drie stemden voor de dood, twee voor de straffe des Kruiwagens en twee voor die van de Spitsgarden of Cordons, wie zal nu zamen gevoegt en gevolgt worden? Wil men die stemmen die voor de dood en die voor de Kruiwagen zyn, als de naaste in het straffen convenieerende zamenvoegen, en de derde niet rekenen, *tunc Actum est cum misero homine*, dan moet zoo een Deserteur sterven, want drie overwinnen twee; Wil men de stemmen die voor de Kruiwagen en straffen met de Spitsgarden of Cordons zyn zamenvoegen, en de andere, die voor de dood zyn, niet tellen, dan zyn 'er twee tegens twee (*de steen van Minerva* noemden het de Grieken, waarvan GROTIUS *de Jure Bell. & Pac.*) en overzulks een stakinge in dezelve, in welk geval men als dan na Regten verpligt zynde op die gene, die voor de zagte straffe zyn te reflecteeren, zal den beklagde noodzakelyk met Spitsgarden of Cordons geslagen ende gestraft behoren te worden; Een yder merkt hier uit ligtelyk hoe difficiel het valt hier iets zekers te vinden; Het gebruik in *Vrankryk*, alwaar, indien de stemmen verdeeld zyn, en de Rigters onderling discrepen, het mindere getal,

T

dat

dat is die gene, die de minste stemmen uitmaken, zig moeten voegen by het meerder getal, als aantoonde GORIS in *Commenenat. ad Consuetud. Velav. pag. 419, 420.* zeggende, *digna etiam consideratu est questio, quid agendum sit, si in Colligendis votis tres pluresve discrepantes Judicium opiniones sese offerant? Extat pro superanda hac difficultate constitutio LUDOVICI XII. Galliae Regis, promulgata Anno 1512. ut recitant Joh. Bodin. de Republ. libr. 3. cap. 4. Gerard Maynard notab. questio. libr. 2. cap. 9. qua jubetur harum minima, id est, in qua numerus opiniantium minor est, reduci ad unam ex majoribus,* kan in dezen ook niet te stade komen, aangezien dit uitlandse Wetten zyn, niet aangenomen, en dus hier geen *vim obligandi* hebbende, behalven dat het geproponeerde Geval niet in terminis is, aangezien in het zelve twee gedeeltens worden voorgesteld, die ægale Stemmen hebben; Wat dan in dezen te doen, daar de nood van het kwade te straffen den Rigteren is geinjungeert ende opgeleid, en dus zig hier van haren pligt moeten quytten, zoude Ik vermeenen, dat het cas exteerende, het beste zoude zyn, vooraf het Advys van onpartydige Regtsgeleerden daar over in te halen, en te zien of door hare redenen eenige Conciliatie van Stemmen konde gevonden worden, en zulks ontstaande zoude Ik adviseeren voor een *Recursus ad Principum*; Maar het gebeurd zomwylen, dat de Bewyzen tot laste van een Beklaagde wel in een behoorlyk getal en order zyn, dog den zelve voor den Krygsraad wordende gebragt, ontkend het fait, en spreekt het zelve tegen, hoe zal het dan een Krygsraad maken, zal dezelve de Sententie buiten de Confessie van den Beklaagde opmaken ende hem condemneeren, of tot de Torture komen, en daar

Over
het
middel
van de
TOR-
TURE.

daar toe decreet geven? Wanneer men ten dezen het Appel-Reglement, het geen Zyn *Doorlugtigsten Hoogheid* den laaft Overleden Heer ERFSTADHOU- DER Hoogloff. Mem. den 28 *Augustus* 1750. hier agter *sub X.* heeft doen uitgaan, raadpleegt, zoude het ymand toefchynen, dat het middel van de Torture by de Krygsraden door dat Reglement weggenomen is, immers dat een Krygsraad niet nodig heeft zig van dat middel meer te bedienen, aangezien aan dezelve daar by de faculteit word gelaten om op Bewyzen, zonder dat 'er de Confessie van den Beklaagde behoefd by te komen, regt te doen en te condemneeren; En dit is conform met de *L. 16. Cod. de pœnis.* (9-47) en de bekende *L. pen. Cod. de probationib.* (4-19) en het *Land-Regt der IV. Boven-Ampten in het Quartier van Nimwegen tit. 34. art. 7.* Buiten die Bewyzen zig tot laste van een Beklaagde zoo veel Argumenten ofte indicien voordoende, die meer als een halve preuve en probatie uitmaken, en dat daar en boven genoegzaam blykt van de misdaad, te weten, dat de misdaad door ymand begaan is, schynd een Krygsraad geen zwaarigheid te moeten maken zoo ymand in zoo een Geval op de Torture te brengen *; Den meergem.

FELT-

* PAPPUS over den *Articulbr. pag. 194.* doet 'er met andere by, dat de Torture ook moet geapplianceert worden in het Geval, als ymand een delict dat bekend is, met hulpe van andere heeft bedreven, en uit obstinaatheid zyn Complicen niet wil melden; In zulk Geval, zeld gem. AUTEUR principalyk als 't notoir is, dat den Delinquant het leven heeft verwerkt, zoude Ik hem zonder scbromen ter Tortuur laten brengen, om hem daar door te constringeeren, dat by zyn Complicen openbare. Et ita etiam sentit ANTON. FABER *libr. 9. Cod. tit. 21. definit. 16. ubi hoc casu sententiam ita Conciendam scribit:* Sera l'accusé appliqué à la question, pour avoir la verité des Complices & allegat. BOER. *decif. 163. num. 13. 14.*

148 *Onderrigt over het houden van Krygs-*

FELTMAN *over den Articulbr. art. 65.* is daar ook voor, wanneer hy aldaar aantekend, dat een Krygsraad na bevind van Zaken tot de Torture kan treden by zoo verre het fait aan Lyf of Leven kan werden gestraft, daar bydoende, dat schoon de Tortuur wel een *res fragilis* is, ende vele Menschen daar door ter dood onschuldig gebragt zyn, men egter in deze wereld daar toe by mancquement van andere preuves wel komen mag, dog met die bescheidenheid, dat de gene, die ietwes word te laste geleid, door zodanige kragtige præsumptien zy gegraveert, dat uit alle omstandigheden de Regteren niet anders kunnen afnemen, als dat hy het fait heeft gedaan, en alleen zyn Confessie schynd te ontbreken, zeggende verder, dat de Verklaringe van eenen Getuige, die irreprochabel is, daar toe voldoende zouden zyn.

Dat de pyn na het delict ende Persoon geproportioneert moet zyn, en niemand alzoo gepynigd werden, dat hy daar na onbekwaam is zyn functie waar te nemen.

Dat men den Gevangenen eerst moet moede maken en van slaap onthouden, het geen het beste middel zoude zyn om iemand tot confessie te brengen, *

Dat het een zotheid is te twyfelen, of de Zoldaten hedendaags mogen gepynigd worden, dat daar van zelfs geen Capiteinen ende Edelen geëxcuseert zyn, aan-

* Keizer AURELIANUS plags dronken te maken, het geen den Digter HORATIUS een *lene tormentum* noemd, en dan over het delict te ondervragen. FORNER. 3. *rer. quot* 8. houd beter, dat men zulke Luiden niet te eeten geve, en honger late lyden. Zie PAPPUS *over den Articulbr. pag. 196.*

Raad in de Garnisoenen van den Staat etc. 149
aangezien een lelyk fait in haar onverdragelyker is, en
het zelve haar alle digniteit beneemt, *

Dat eer men tot de Torture gaat eerst de TERRITIE
moet werden by de hand genomen, dat die is VERBA-
LIS of REALIS.

VERBALIS is, wanneer de Scherpreghter werd by
de examinatie geroepen, edog dat dezelve den Be-
schuldigden niet aanroert, maar alleen zyn gereedschap
uitkraamt, ende alles gereed maakt, als of hy den zel-
ven wilde pynigen.

REALIS, wanneer den Gevangenen word ontkleet
ende gebonden.

Dat een gerigt tot de eene of andere soort van territie
wel mag komen, al zyn 'er zulke grote *indicia* als tot
de Torture vereist worden, niet voorhanden.

Dat diergelyke territien by de Zoldaten dikwils van
groter werkinge als de Torture zelve zyn.

Dat het DUIMYZER of DUIMSTOK onder de ter-
ritie moet gerekend worden, wanneer het decreet of
Sententie interlocutoir alleen van territie spreekt.

Dat wanneer ymand, zonder ieds te bekennen, de
Torture uitstaat, zig heeft gepurgeerd, en in zoo een
val ten eenemaal geabsolveerd moet worden. †

Dat in dervoegen by den Krygsraad is geoordeeld
in twee verscheiden Zaken *den 27 Decemb. 1703. en*
den

* *Conter hic PAPPUS dict. loc. pag. 194.* alwaar hy mede aan-
toond, dat den tormenten in geenen deele uit het Krygs-Gerigt
verbannen zyn.

† Dog by 't Hof van Holland *variantibus tamen sententiis* is con-
trarie geweest, ende verstaan, dat ymand de Pynbank doorgestaan
hebbende zonder Confessie, evenwel verwezen. ende geëxecuteert
zoude worden. Zie *NEOSTAD dec. Cur. Holland. 47. VORR*
ad tit. D. de questionib. num. 6. & 7.

150 *Onderrigt over het houden van Krygs-*
den 18. Mey 1609. als ook 1614. dat andere, om dat de in-
dicien zoo groot waren, na datze de Tortuur weder-
staan hadden, of voor een tyd op de Galeye gezet of-
te gegeeffeld of gebannen zyn geworden den 11. Au-
*gust. 1598. en 29. Maart 1614. * dus verre FELT-*
MAN; Twee Zaken meen Ik dat nog geobserveert moe-
ten worden, eerstelyk dat een Krygsraad een decreet
tot Torture geschept hebbende daar van behoort kennis
te geven aan den Heer ERFSTADHOUDER of wie
hoogst den zelve repræsenteert, en daar op bevorens
het zelve ter executie te leggen approbatie imploreere,
dewyl het zoo een pynelyk middel is en waar van men
zig nooit als met de uitterste omzigtigheid kan bedie-
nen, ten tweden, dat men niemand met de Tortuur
moet dreigen dan alvorens zulks by decreet van 't Ge-
rigt of Krygsraad verstaan is, gelyk dit laatste aantoonde
H. DE GROOT in zyn Apologie het 14. Capittel al-
waar hy pag. 141. zeyd na regten iskennelyk, dat nog
Regters, nog Officiers, eenige Gevangenen met Tor-
ture mogen dreigen, zonder voorgaande regtelyke Re-
solutie, alzo dreigement van Torture mede is een Spe-
cie van Torture; En hier mede stap ik af van deze py-
nelyke Materie, offchoon 'er na het getuigenisse van den
meer geallegeerden PAPPUS veele zyn, die met meer-
der obstinaatheid de tormenten uitstaan kunnen, als
die gene, die de tormenten laten aandoen, slegts kun-
nen aanzien; En begeve my tot een andere remarque,
namentlyk, dat gelyk volgens het Roomsche Regt zoo
in civile als criminele Zaken geen alteratie aan een ge-
pronuncieerde Sententie door den zelve Rigter konde
 wor-

By een
 Krygs-
 raad
 kunnen
 de eens
 geno.

* Zie VAN DALEN *Krygsraads-Besoign. tit. Torture. VOET*
de Jur. Militar. cap. 6. num. 28.

worden toegebracht, als daarvan te zien in *L. 14. L. mene*
 45. 55. & *L. 62. D. de re Judicat. (42-1) L. 27. L. Resolu-*
 31. *D. de pœn. (48-19) L. 15. Cod. eod. (9-47) Wis-gewezenen*
 SENB. in *Commentar. ad tit. D. de verb. signific. waar* ^{vonnis-}
 mede de Regten in Gelderland, alwaar geen oordeel ^{fen niet}
 boven oordeel kan gaan, convenieeren, Ik zegge ge- ^{veran-}
 pronuntieerde, want het schynd dat eene niet gepro- ^{worden.}
 nuntieerde Sententie, offchoon gearresteert, wel mag ver-
 andert worden, tot adstructie van welke gezegdens kan
 strekken het geadviseerde in *de Utrechtse Consultatien*
bet derde deel Conf. 24. alwaar word aangetoond, dat
 een Rigter of Collegie van Justitie wel vermag een Sen-
 tentie alreeds gearresteert, dog nog niet gepronuncieert,
 te altereeren, en te veranderen,

Dat zulks niet alleen in *Civilibus* maar ook en wel
 voornamentlyk in *Criminalibus* vermag te geschieden,
 om redenen.

Dat het kennelyk is, dat *ante absolutam Sententiae*
prolationem & pronunciationem in scriptis, zoo een
 Sententie nog verstaan word te wezen in *ore Judicis*,
 en dat de correctie of veranderinge van dien niet eer-
 der buiten de magt van een Rigter is, dan alleen *post-*
quam sententiam dixit, id est, post absolutam & so-
lennem sententiae recitationem;

Nec non, nisi pronunciata demum sententia, & non
ante, judex dicatur functus Officio suo, ita ut sive be-
ne, sive male pronunciatum, vel dictum sit, desinat
esse judex in illa causa.

Dat zulks ook met een menigte exempelen geadstru-
 eert zoude kunnen worden, voornamentlyk ten aanzien
 van criminele en capitale gevallen, welke veranderinge
 van een criminele Sententie zoo verre gaat, dat die
 zelfs (:*t'Utrecht* namentlyk:) is geschied daar de Sen-
 tentie

tentie des doods een criminele Gevangene bereeds was aangezeid, en niet anders dan de pronunciatie en executie van dezelve resteerde,

Dat, zoo men het contrarie eens stelde, dat *absurdum* als dan zoude moeten volgen, dat een criminele Sententie *suffragiis iudicium in confessu* gearresteerd, ende namaals *de erronea rei confessione, vel alias, de ipsius innocentia* den Regter blykende, dezelve Sententie egter ter executie zoude moeten worden geleid, om dat te voren zoo was gevoteerd ende gearresteerd. En waar door het zoude komen te gebeuren dat een innocenten ende onschuldigen niet alleen gecondemneerd, maar ook geëxecuteert zoude worden;

Dog hoe zeker dit ook schynd te zyn, dat de Sententien, zoo lange niet gepronuncieert zyn veranderd kunnen worden, zoo moet egter by de Krygsraden een Vonnis eens ordentelyk geschept en een Resolutie eens genomen zynde buiten veranderinge blyven, en kan dezelve niet gealtereert worden als door den Heer ERFSTADHOUDER of die Hoogst den zelve repræsenteert, want geen Gouverneur of Commandeur of wie anders in een Krygsraad præsideerd vermag een Zaak eenmaal gevonnist zynde, door een Krygsraad wederom doen resumeeren, of op nieuws in omvrage of propositie brengen, gelyk ook de Leden van een Krygsraad niet vermogen op nieuws daar in te besoi-gneren, veel min eenige de minste veranderinge in de Vonnissen of Resolutien te maken; Behoudelyk alleen, dat een Gouverneur ofte Commandeur oordelende, dat de genomene Resolutien of gewezen Vonnissen niet quadreeren ofte overeenkomen met den Articulier Placaten of Wetten van den Lande, de executien van dezelve Resolutien of Vonnissen zal mogen surcheren ende

ende aan den Heer ERFSTADHOUDER de proceduren ende Resolutie ofte Vonnisse toe zenden, ten einde daar inne zodanig te ordonneeren, als ten meesten dienste van den Lande bevinden zal te behoren. Zie het *Reglement op de Procedures der Militairen in Zaken van geringe importantie sub C. art. 5. en 6.* dit was oudtyds zoo gebruikelijk, dog schynd dit hedendaags met relatie tot de crimineele Vonnissen te cessen, doordien dezelve gelyk hier na zal worden aange- toond, ter approbatie moeten werden afgezonden;

Ik vinde onnodig hier aan te tekenen, hoe de Sententien in Geldzaken tegen de Militairen worden ter executie gesteld, dewyl dien aangaande geen vaste voet geobserveerd word, zynde alleenig de generale usance, die tot het uitvoeren van diergelyke Sententien gebruikt word, een Gyzeling by den geweldigen Provoost op een zekeren Stuyver daags (:vergelyk de Resolutie van Haar Edele Mogende de Heeren Raden van State van den 22. Octob. 1737:) zonder dat voor zoo verre my bekend is, zulks by een Resolutie bepaald of vastge- steld is; Een manier van executeeren van Sententien by andere ook gebruikelijk. Zie ANTON. MAT- THÆUS *ad Jus Canonic. pag 409. & seqq.* Beter zal het dan zyn, dat Ik aantone hoe en op wat voor een manier met de executie der crimineele Sententien verva- ren word, wien aangaande thans moet worden geobserveerd, dat een crimineele Sententie niet kan worden ter executie gesteld, of dezelve moet eerstaan den Heer Captein Generaal of wie den zelve repræsenteert door den Krygsraad met een Brief werden afgezonden ten fine van approbatie; Een manier van doen, die by an- dere mede in gebruik is, dat namentlyk de Senten- tien, die aan eer en leven gaan, niet mogen worden

Senten-
tien
over
Geld-
zaken
hoe ge-
execu-
teert
worden.

Senten-
tien cri-
mineel,
hoe te
execu-
teeren.

154 *Onderrigt over het houden van Krygs-geëxecuteert voor dat die door den Vorst geconfirmeert zyn, hier van brengt SCHROTER in zyn tract. de Auditorib. pag. 29. tot exempel by het Hoog Vorstelyk Huis Brunswyk Lunenburg, en doet daar by, dat den Keifer ZENO zig zulks hadde gereserveert L. 3. §. 2. Cod. ubi Senator. (3-24) en dat daar mede over een komt de Koninglyke Zweedse Over Gerichts-Ord. tit. I. art. II. ZIEGLER. ad Jus Milit. Brunswic. ad art. 12. p. m. 118. Ik zegge thans, aangezien zulks van te voren geen plaats heeft gehad, maar wierd als toen een crimineele Sententie aan een Gouverneur, Commandeur of commandeerende Officier gepresenteerd, ten einde de executie daar op te verleenen, dewelke als dan daar op stelde fiat executio, als wanneer die Sententie wierd geëxecuteerd ende uitgevoerd, conform het meergem. Reglement op de Proceduren der Militairen in Zaken van geringe importantie van den 24 Febr. 1684. en aldaar art. 1. hier agter sub. C want in de voorgaande dagen moest een crimineele Sententie binnen zes Weken uiterlyk getermineerd en afgedaan zyn. Zie Placaat tegen de Duellen by wylen Koning WILLIAM, Hoogl. Mem. den 31 Maart 1684. doen emaneren en aldaar art. 2. hier agter sub Litt. V. 20, zonder dat daar by uitgedrukt gevonden word, tot hoe wyt zulks moet geextendeert worden, het zy tot de definitive Sententie of desselfs executie, en wysden de Krygsraden alstoen omtrent het crimineele by arrest; Zie het zoo even geëllegerden art. 1. en was een Gouverneur of Commandeur verplicht de Vonnissen (:te weten de daar by vermelte:) van den Krygsraad te doen executeeren. *ibid. art. 3.**

En volgens den 4. *articul* aldaar, was het de Gouverneurs en Commandeurs geinterdiceert zig eenige ap-

approbatie of improbatie van Vonnissen aldaar vermeld, veel min het geven van eenige remissien of gratien aan te matigen, doet hier by den 5. en 6. *Articul* van gezeide *Reglement*, wordende aldaar, te weten *art. 5.* gestatueert, wat een Gouverneur niet doen mag omtrent Vonnissen by den Krygsraad geweest, ende *art. 6.* een uitzonderinge van de regul, behoudelyk alleen, dat een Gouverneur of Commandeur oordeelende, dat die Vonnissen niet quadreeren met den *Articulbrief* onze Placaten of Wetten van den Lande, de executie van de Vonnissen zal mogen surcheeren en aanstonds aan Ons de *Procedures* of Vonnissen toezenden, op dat wy zodanig daar inne mogen ordonneeren, als wy ten meesten dienste van den Lande bevinden zullen te behoren, ende blykt dit nog nader uit den 7. *Articul* van meergem. *Reglement* in de woorden; Wy ordonneeren by dezen, dat als wanneer een Officier of Soldaat eenig delict of faute zal hebben geperpetreert, welke by den *Articulbrief* onze Placaten of de Wetten van den Oorlog verboden zyn, ende met zwaarders straffe zullen moeten worden gestraft, als hier onder zullen worden gespecificeert, den Collonel of commandeerende Officier gehouden zal zyn den Delinquant te stellen by den geweldigen Provoost, kennisse geven aan den Gouverneur of Commandeur, welke informatie zal doen nemen, den Krygsraad doen vergaderen en NB. de gewezene *Sententien* doen executeeren; Invoegen, dat hier uit is af te nemen, dat diergelyke afzendinge van crimineele Vonnissen nooit is practicabel geweest, dog schynd hier omtrent by den laast overledenen Heer ERFSTADHOUDER Hoogl. Mem. als Capitein Generaal van de Unie een andere ordre geintroduceert te zyn, volgens welke alle crimineele *Sententien* ten fine

Crimineele
Sententien
worden
alnu ten
fine van
Appro-
batie af-
gezonden.

156 *Onderrigt over het houden van Krygs-*
van Approbatie als voorfz. door een Krygsraad moeten
toegezonden worden; Ik vinde hier iets van in het
Reglement op de bewaringe van de Deserteurs van den
10 April 1749. hier agter *sub Litt. W 10.* (:waar by Ik
tot meerder elucidatie en explicatie voege de Stukken
sub W. 20. en W. 30. als tot dat *Reglement* gehoren-
de:) dog maar incidenteel, en met een woord, de-
wyl daar by *art. 2.* word gestatueert; *Dat de Gecon-*
demneerde aanstonds na de pronunciatie van der zelve
Vonnissen door een Detachement van het Regiment,
waarvan zy zyn gedeferteerd, en ten koste van het
zelve ter plaatze van hunne destinatie moeten werden
gebragt, ende aldaar aan dengeweldigten Provoost van
dat Guarnisoen overgeleverd worden, waar by aan
dezelve zal werden overgegeven een Copie Autentycq
van het Vonnis met NB. de approbatie of mitigatie
daarop by ons verleend; Ende vind men hier van iets
meerder en zekerder by het *Reglement op de Appellen,*
by wylen Hooggem. Zyn Doorlugtige Hoogheid op
den 28 Augusty 1750. doen emanieren hier agter *sub*
X. in de woorden, *dat alle Vonnissen, waar by alleen*
op de Confessie is regt gedaan aanstonds aan Ons ter
approbatie zullen werden gezonden.

Deze afzendinge zig bepalende tot *crimineele Von-*
nissen en wel alle, gelyk by welgem. *Reglement in ver-*
bis, dat tot nu toe alle crimineele Vonnissen, en ver-
volgens alle *Vonnissen* te zien, schynd te kennen te
geven, dat op alle Sententien, *ubi de morte aut poena*
aliqua corporali militi infligenda agatur, alwaar over
de Dood of andere Lighaams straffe van een Soldaat
word gehandelt, en die by den *Articulbrief Lyfstraf-*
fen en Straffen aan lyf en leven, als te zien by den
Heer *VOET de Jure Milit. cap. 4. num. 87.* genoemd

worden, de approbatie moet worden geimpetreed, als zynde bekend, dat het woord *alle* immers by de Regtsgeleerden, is generaal en niets uitfluit, invoe-gen, dat alle Vonnissen, waar in een lyfstraffe gedic-teerd word, door een Krygsraad ten fine van appro-batie schynen afgezonden te moeten worden, *nam ubi lex & voluntas Principis non distinguit nec nos distin-guere debemus, praesertim si a Principe non sit addita ratio quare hanc vel illam legem introduxerit ac obser-vari velit*, want daar de wille van den Souverain niet distingueert, daar moet geen Gerigt zig eenige di-stinctie aanmatigen, voornamentlyk niet als het zelve niet kan ontdekken om wat reden een Souverain zoo een Wet heeft geintroduceert, want de reden van de Wet is de Ziel van de Wet, en moet na dezelve be-paald, en de extensie van dien daar na gereguleerd worden.

Volgens het meergeall. Appel-Reglement schynt het genoeg te zyn, dat een auctentycque Copie van het Vonnis word afgezonden zonder dat aldaar gesproken word van de proces stukken 'er by te voegen, dog heb-be Ik my daar mede nooit kunnen voldoen, maar heb 'er altoos het proces met de stukken, waar op gewe-zen, bygedaan.

De Sen-
tenie
met alle
Proces-
Stukken
af te
zenden.

De Sententie zynde afgezonden hebbe Ik altoos ver-meent gehad, dat den Krygsraad den delinquant of gefententieerde verligtenis van Gevankenis behoorde toe te brengen, en den zelve daarom uit de hocken en de onderaardze Kelders op een Bovenkamer of an-der gemak laten brengen, ende bewaren, zynde het immers genoeg, dat zoo ymand *maneant sub fida Cu-stodia juxta L. 1. Cod. de Custod. reor.* (9-4) wel be-waart blyve, dewyl het dikwils gebeurd, dat zoo een

Gedu-
rende
dat de
Senten-
tie is af-
gezon-
den
moet
een Ge-
vangene
verligte-
nis van
Gevan-

genis
genie-
ten.

Sententie zoo spoedig niet wederom komt, ende zoo een
Gevangenen ondertuffen de *squallor ac foetor Carceris*
de stank en vuiligheid van het Gevangenhuis, die niet
zonder reden voor een zware pyn gerekend word,
moet uit staan, en dus te zwaar zoude gestraft worden.

De Sen-
tentie
zynde
te rug
geko-
men,
wat als
dan een
Krygs-
raad
moet
doen.

De Sententie te rug zynde gekomen vergaderd we-
derom de Krygsraad, die dezelve examineerd en Com-
missariën, die over de executie derzelve zullen staan,
het geen ordinair de twee jongste Leden zyn, nomi-
neert, en van desselfs inhoud door den President ge-
adlisteerd met den Auditeur volgens het meergem. *Re-*
glement sub B. art. 3. kennis doet geven aan de Gou-
verneur Commandeur of commanderenden Officier,
ten einde de executie daar op t'erlangen, want hier
diend geweten, dat de erkentnisse over een *crimen* en
het definieeren der straffe daar op wel by de respectieve
Krygsraden staat, dog de executie der Sententie aan
de order van opgem. Gouverneur Commandeur of
commandeerenden Officier van een Guarnisoen moet
verblyven, zie het meergem. *Reglement art. 3.* schoon
anders de Sententie, alzoo een gedeelte van de crimi-
nele Jurisdicctie uitmaakt, ook door die gene behoorde
uitgevoerd te worden, aan wie de Jurisdicctie compe-
teerd. Zie *BESOLDUS in voce Hals-Gerigt* dog het
is niet buiten exempel, dat den eenen heeft de crimi-
nele cognitie en een ander de executie, gelyk met vele
voorbeelden bevestigt *BECK. de Jurisdicct. superior.*
cap. 23. obs. 1. En obtineerd dit ook al dus met rela-
tie tot het Hof Provinciaal van Gelderland, aan het
welke staat de cognitie over het criminele in het Quar-
tier van Veluwen voor zoo verre het platte Land aldaar
betreft, dog steld den Heer Landdrost van dat Quar-
tier die Sententie ter executie, het zelve heeft ook
plaat.

plaats met opzigt tot Veluwenzoom, alwaar het Hof de Sententie opmaakt, welke den Heer Rigter aldaar ter executie legt.

De Sententien niet tot de dood liggende worden hoe eerder hoe beter opentlyk, en ten aanhoren van yder een door den Auditeur, het zy voor het front van de Parade, indien het een straffe is van Spitsroeden, weg-jagen, of die van de Kruiwagen; Of op de plaats daar men gewoon is Hals-Regt te doen, zoo het eene straffe is, die ter dood gaat, het zy dan dat zoo een Militair word gearcquebuseert of door Beuls handen ter dood gebragt.

Hoe de Sententien worden geëxecuteert.

Welke laatste straffe, namentlyk des doods, tegens een Beklaagde geveld, geapprobeerd en te rug gekomen zynde werd den Gevangen of Beklaagden tweemaal vier en twintig uren voor de executie der Sententie door den Auditeur geadsiteerd met twee Leden van den Krygsraad, dat ordinair de jongste zyn, en een Predikant aangezegt, dat den Wel Edelen Gestrengen Krygsraad Sententie des doods tegens hen geveld heeft, dat die is geapprobeerd, en dat ten einde zig bereiden mag om wel te sterven daar toe een Predikant heeft medegebragt, aan wie hem recommandeerd *, wordende intussen den Beklaagde uit de Gevankenis

* Alhier over de intimatie des doods aan een gecondemneerde handelende moet Ik uit DOLFFER in zyn *Wel ingerigt Krygsregt*, pag. 69 in het Hoogduits geschreven, alhier aantekenen, dat schoon de Regtsgeleerden stellen, dat het om het even is, wie die intimatie doet, egter een Geestelyk Perloon daar toe word geëmployeert, inval het een Persoon van hooge Geboorte is, zoo is in het geval van de Graven van Egmond en Hoorn, *Martinus Rietbovius*, Bisschop van Yperen daar toe gebruikt. Zie THUAN *Histor. libr. 3. ad annum Christi 1508.* en toond DAMHOUD. in *prax. criminal. cap. 152. num. 3.* dat dit het ordinaire gebruik is in Duitsland; MARIA

vankenis in een ruimer vertrek gebragt * en aan den zelve eenig beter eeten als wel gewonelyk, en nuen dan ook een glas Wyn medegedeeld. Zie *Resolutie van haar Edele Mogende de Heeren Raden van Staten vanden 18. Januari 1698. sub. R. ibi een kan Wyn*; Een gewoonte die van de Joden afkomstig is, zoo als aantoonde den *Professor SIXTINUS AMAMA* in zyn *Bybelsche Conferentie over het 31. Capittel van de Spreuken Salomons vers 6. en aldaar over de woorden, gevet sterken drank den genen, die verlorengaan. Zeggende het is een gewoonte geweest by den Joden eertyds, dat men den geenem, die ter dood verwezen waren, tegen dat zy geexecuteert zouden worden met een dronk Wyns verkwikte en versterkte; Deze gewoonte is daarna zo bedorven, dat men de verwezene met overdadig drinken dronken maakte, ende met andere middelen haar gelyk van haar verstant beroofde; Hier toe diende den Wyn met Myrrbe gemengt, welke den H. Christo aan 't Kruis hangende geprefenteerd wierd, Marc. 15. vers*

RIA, Koningin van Schotland is de dood angezeid door de Vryheeren van *Burckborst* en *Beal* in den Jare 1587. De Ungarische Graven *Serini*, *Frangipani* en *Nadafty* zyn in den Jare 1671. door den Heer van *Uvelle*, Keizerlyke Commissaris de dood angezeid, aan andere is zulks in Geschrift bekend gemaakt, gemelde *Dolffer* toond aldaar mede aan, dat in cas van Lotinge de aanzage des doods aan alle moet geschieden. Het einde en oogmerk waarom deze aanzage mede geschied is, dat den Delinquant indien het nodig agt nog eenige schikkinge omtrent zyn goederen zoude kunnen maken. Zie *BOEHMER Elem. Jur. criminal. Sect. 1. cap. 17. §: 300.*

* Dit geschied eensdeels ten besten van den Gecondemneerden zelve, ten einde hem de quaal van d'aanstaande dood door geen langere Gevangen is vermeerdert werde. en anderdeels word den zelve ook uit de Gevangen is gelaten, ten einde den Predikant en andere Luiden dies te eerder tot hem zouden komen en met hem spreken willen.

vers 23. waar den Man het volgende heeft van daan gehaald weet Ik niet, wanneer hy 'er bydoet; *deze gewoonte, welke nog in vele plaatzen tot schande des Christendoms onderhouden word, schynd uit deze Overzettinge niet weinig gestyft te worden*; Dit in het voorby gaan geremarqueert zynde dient verder, dat den Dag op welken de Beklaagde staat geëxecuteert te worden, gekomen, en daar zynde, word hy na dat van zyn Militaire Kleed ontblood is. Zie FELTMAN over den *Articulbr. pag. 71.* na de Executie Plaats gebracht, en aldaar zyn Vonnis in het aanhoren van een yder uitgelezen, en hy dan, na dat het Gebed door den Predikant gedaan is, of aan de Militairen, of aan den Scherpregher, na dat de straf is, overgegeven, als wanneer de Sententie en straffe daar by vervat aan hem word uitgevoerd, dus men by de Krygsraden, gelyk wel by andere Gerigten, niet gewoon is de Beklaagde de Sententie by het aanzeggen des Doods voor te lezen, maar word zulks alleen gedaan op de Executie-Plaats; De Vraag zoude hier kunnen zyn, hoe het namentlyk te maken, indien ymand word geëxecuteerd ende ter dood gebracht, die geen Nederduits verstaat? in zoo een geval zoude Ik de Sententie in het Nederduits, en in de Taal van den Gecondemneerde doen uitlezen, of zoude men by het aanzeggen des doods in de Taal van den gecondemneerde dezelve aan hem kunnen laten voorlezen, en op de Executie Plaats in het Nederduits, om dat 'er anders te veel tyd zoude kunnen verlopen, en de Executie, die niet als om zeer 'er heffelyke redenen moet opgehouden worden *per L. 5. Cod. de Custod. reor.* daar door te lang gediffereert worden.

Ik hebbe zoo even aangemerkt, dat de Sententie

162 *Onderrigt over het houden van Krygs-*
des doods na de aansage binnen tweemaal vier en
twintig uren ter executie word gesteld, dit is zoo
gebruikelyk, schoon die tyd buiten *de Pynelyke Hals-*
Gerigt Ordonn. van Keizer CAREL V. art. 79. al-
waar *drie dagen* gesteld gevonden worden, anders
niet bepaald is; Zynde de tyd binnen welken na reg-
ten een, die ter dood veroordeeld is, geëxecuteerd
moet worden, zoo onzeker, dat SIMON VAN
LEEUWEN *over den Styl van procedereen in crimineele*
Zaken ad art. 47. het navolgende daar over heeft
aangetekend;

Binnen wat tyd na regten een die ter Dood veroor-
deeld is, ter executie moet werden geleid, en is de zaak
onder de DD. niet eens; daar van de zommige Argo.
L. 20. Cod. de pœnis willen, dat 'er eenige tyd gela-
ten moet werden tussen het gewysde en het uitvoeren van
dien. Andere wederom willen per textum L. 5. Cod.
de Custod. reor. en L. 18. Cod. de pœnis, dat men
aanstands met de executie moet voortgaan. Over de
uitlegginge ende overeenstemminge van welke tegenstry-
dige Texten (:zoo zy meinen:) zy den anderen veel
werk maken. Daar van 'er zommige bybrengen dat de
L. 20. Cod. de pœnis later en jonger is als de L. 5.
Cod. de Custod. reor. dat ende zulks d'een door d'an-
dere moet uitgeleid worden, en zulks het Woord STA-
TIM in D. l. 5. Cod. de Custod. reor. dat is AAN-
STONDS, zodanige tyd moet gegeven worden, als de
voorzeide Wet, en het Appel van een gewezen Vonnis
vereischt. Welke Solutie ende oplossing zoe vreemd
niet en is in Ordinario processu daar Appel ende Provo-
catie zoude moeten plaats hebben, daar op dezelve L.
20. Cod. de pœnis is gegrondvest, maar dewyl by ons,
en ook niet allesints Jure Romano, ordinarie, maar
meeft

Raad in de Garnisoenen van den Staat etc. 163
meest extraordinarie op de Confessie van den Misdadiger wierd geprocedeert, en dienvolgende aanstonds met de executie van een ter Dood veroordeelde werd voortgevaren, alleen, dat hy daags te voren daar van werd verwittigt om het tydelyke daar toe te bereiden; ende by zedert dien tyd tot de executie toe by eenige van de Dienaren van Gods Woord werd vergezelschapt, ende tot een Christelyk berouwende leetwezen vermaand word. Buyten het welk een ander en beter oplossinge en onderscheid tusschen den inhouden en inzicht van dezelve Wetten werd bygebragt by JACOB CUJAC. Libr. 20: obs 32. dewelke gevolgt werd by GROT. Flor. Spars. ad D. L. 20. Cod. de pœnis, bestaande daarin, dat de gezeide Wetten, dewelke willen, dat een ter dood veroordeelde aanstonds ter executie moet werden gebragt, op dat het begrip van zyn toekomende lyden door verlengen des tyds niet des te groter gemaakt en werde, alleen spreken van Regtzaken, daar by ymand by regtmatic Vonnis verwezen, ende veroordeeld werd; maar d'andere als D. L. 20. Cod. de pœnis spreekt van een bevel van een Prince, alleen uit zyn hoogste magt, politycquelyk en zonder voorgaande Regtsworderinge gegeven, met welk onderscheid P. MERULA libr. 1. tit. 4. cap. 2. num. 37. verhaald, dat den zelven CUJACCUS de opgehefte wrede Vervolging der Gereformeerden, ende regtzinnige Christenen by den Koning van Vrankryk in dien tyd, tegens dezelve ingewilligd, heeft doen ophouden, tot dat den Koning hem liet bewegen daar van afstand te doen.

Wat hier van zy, dit is zeker, dat Vrankryk, hoe polyt ende zagtzinnig anders voor den dag komt, de dict. Lex. 5. Cod. de Custod. reor. volgende, alle tyd tot boete, berouw ende bekeeringe aan de tot de dood

164 *Onderrigt over het houden van Krygs-*
veroordeelde præcludeert ende afnyd, door den gecondemneerden aanstonds aan de straffe des doods over te geven, ende dezelve te doen executeeren ende uitvoeren, ten welken opzigte notabel zyn de woorden van GRAMMOND *libr. 3. pag. 212.* alwaar hy zeyd, *apud Gallos condemnato statim innotescit Sententia & dum implacida mortis imagine horrescit totus, rapitur in patibulum; MELIUS Hispani & reliqui Europæi, qui temporum spatia concedunt Condemnatis, quantum satis molliendo mortis horrore abluendisque per pœnitentiam meditata confessione noxis.* By de Franssen word den Veroordeelten aanstonds het Vonnis bekend gemaakt, en terwyl hy door de nare gedagten ende verbeeldingen des Doods geheel en al trild en beeft, word hy zoo aanstonds na de Galg gesleept;

Waar tegen aangaande de tyd, die een Gecondemneerde om zig tot sterven te præpareeren, vergund behoort te worden, meriteerd nagelezen te worden zekere *Dissertatie*, die zekeren *Professor WILLENBERG* daar van in het Latyn heeft uitgegeven onder den Titul *de tempore ad pœnitendum dando condemnato ad mortem*, alwaar hy aantonnende, dat de Godsdienst alleenig het middel is, het welk, en de Overigheid met relatie tot zyn Onderdanen, en den Onderdaan met relatie tot zyne Overigheden tot derzelve pligt brengende ende houdende, haar dus als met eene hand doet bewerken de algemeene behoudenis, die de hoogste ende eerste Wet in een Staat moet zyn, ende uitmaken.

Dat van dien dienst zig een yder ruste voor zyn geweten, en het welzyn van zynen eeuwigen Geest kan kan beloven; Want hoe opregter en yveriger ymand zynen God dient, hoe meer verzoend hy den zelve

maken, en zig een zekerder hope verschaffen kan, dat hy van dat gedugte Opperwezen eens in het andere leven zal vereerd worden met een genadige Gelukzaligheid.

Dat om deze uitmuntende voordelen, die de Godsdienst volgen, het de grootste zorge van de Hoge Magten behoorde te zyn, datze niemand daartoe de gelegenheid benemen, en de middelen kwamen af te snyden, maar in tegendeel verplicht ende gehouden waren hare onderdanen in die dienst yveriger te maken, en daartoe te houden.

Dat ondertussen in dit leven niemand gevonden wordende, die niet dagelyks zig schuldig maakte aan transgressie van Gods geboden, en hem daardoor vertoornde *Rom.* III: 3. en zig overzulks alle genade onwaardig maakte, en daar door de welverdiende straffe onderwierp, en verplicht zynde om dit te ontgaan, middelen by de hand behoorde te nemen, waar door hy zig wederom met een vertoorend God konde bevredigen ende verzoenen;

Dat 'er nu zoo een zeker middel zig voordoet en van God zelve voorgeschreven gevonden wierd, namentlyk het berouw *Jer.* XVIII: 8. *Matth.* III: 2. IV. 17. *Marc.* I: 4. 15. dewelke door een gevoel belydenis en schaamte van en over de Zonden voor Godt word gepleegt *Daniel* IX: 7. 8. *Pf.* XXXVIII: 4. *seqq.* LI: 19. door een opregt gelove, dat God om de verdiensten van Christus aan zoo een berouwhebbend Zondaar de Zonden zal vergeven, en den zelve in zyn gunst en genade aannemen *Act.* X: 43. XX: 21. *Rom.* III: 22: 25: 28: IV: 5. *Philip.* III: 9. *ad Gal.* II: 16: III: 22. met dat vaste opzet en hertelyk voornemen, dat hy ten allen tyden de Zonden wil vermyden, en vrug-

166 *Onderrigt over het houden van Krygs-*
ten van berouw dragen, ende opgeven *Jesai. I: 16:*
17. Ezech. XVIII: 21 22. Matth. III: 8. dat die dit
middel gebruikte van de uitwerkinge van dit berouw
vergewist wierde, dewelke was de verzekerde genade
Gods met de hope van het eeuwige leven te verkrygen.

Dat dit berouw het werk niet was van des Menschens
kragten, maar dat God zulks werkte in den gene, die
daar na zogten, *Jerem. XXXI. 18. seq. Act. V. 31. 2.*
Tim. II. 25. want den zulken zyne daden en handelinge
aan de Wetten toetzende zoude bevinden, dat die
waren onregelmatig, en dat hy daarom de Goddelyke
gramschap meriteerde *Micha VII: 9. Klaagl. III: 42.*
Rom. III: 20. IV. 15. VII. 7. en als dan beginnen zyne
Zonden te haten, die te vlyden en zig voor God
te vernederen. Ende hoe nauwkeuriger zoo ymand
dat onderzoek dede en volgens de tale van den Man
der lydzaamheid *Job Cap. I: 23.* zyn aangezigt in de
Spiegel van de Wet kwam t'aanschouwen, zoo veel
te beter zoude hy tot erkentenis komen, na dat God
het berouw aan hem geschonken hadde.

Het is dan zeker, zegt dien *Aucteur* verder, dat
den gevallen mensch door berouw in Gods gunst we-
derom kan geraken, dat de nederigen God behagen,
en dat hy haren geest zal levendig maken *Jesai. LVII.*
15. En dat ook niet minder valt is, dat God ernstig
van den Zondaar berouw eischt, en dat bevorens hy
de Zonden der Menschen, zoo als dezelve verdienen
straff, haar tyds genoeg tot berouw te oeffenen ver-
gunt; het geen uit de voorbeelden in de Heilige Bla-
deren bekend was, en onder anderen openbaar wierd uit
de 120. Jaren, welke God *Genes. VI: 3.* aan die ge-
ne, die voor de Zondvloed geleefd hadden, tot be-
rouw gegeven hadde, dat hy door *Jona* aan die van
Ni-

Ninive hadde laten aankondigen, dat hy haar zoude verdelgen, indien hy zig binnen 40. dagen niet kwamen te bekeeren, *Jona Cap. II: vers 4.* dat hy boven de 100. Jaren, na dat het Ryk van Israëel was t'onder gebragt het Ryk van Juda nog bewaard hadde, ten einde zy berouw zouden plegen, en wanneer zy in haar kwaad voortvaardten, en daar van niet ophielden, dat hy haar toen verdelgde *Jerem. Cap. 6: vers 8. Koningen Cap. 24. vers 1. en Cap. 25: vers 8.* dat aldus Christus, wanneer hy den ondergang van de Stad Jerusaleem *Luc. Cap. 19: vers 41.* voorziende, by welks Tempels Verwoestinge zoo veel Zielen van het Jodendom waren omgekomen, en hare nakomelingen nog ten huidigen dage door de geheele wyde Wereld veritrooid leefden. Zie JOSEPH. *over den Joodschen Oorlog het VII. Boek het 17. Capitt.* het daar op toeleide om haar tot berouw, boete en bekeringe te brengen, en tot dat einde aankondigde, dat 'er nog tyd overig was, binnen welke zy den Messias komende t'erkennen, ende de Zonden af te bidden de Goddelyke gramfchap zouden kunnen ontvlyden.

Het past dan doet gem. *Professor* tot de Zaak komende 'er verder by de Overigheden, als hier op Aarden Gods Stadhouders zynde, dat wanneer zy, de geregtigheid zulks eischende een Misdadiger ter dood moeten doemen, aan den zelve een genoegzamen tyd tot het plegen van berouw te vergunnen, want daerze andere Zaken, die tot de publycque executie nodig zyn, na de regels van regt en billykheid ordonneren, en daarom dezelve doen voor af gaan, ten einde andere dat voorbeeld ziende zig dies te beter van het perpetreeren van zoo een Misdaat zouden onthouden, word 'er met dies te meer regt vereist, dat zy ten aanzien

zien van den gecondemneerden bezorgen, ende niets nalaten in het werk te stellen al dat gene, dat tot behoud en eeuwig welzyn van den onsterffelyken geest van zoo ymand kan gedyen.

Hy dringt op deze pligt nader aan, door eerstelyk by te brengen het voorbeeld van God zelve, die den Zondaar niet aanstonds straft, maar hem uit genade tyd tot berouw en bekeringe vergund, hy provoceed ten dezen tot de *L. 23. Cod. de nupt. (5-4)* zeer applicabel luidende; *Nam ita*, zaid aldaar den Keyzer JUSTINIANUS *Credimus Dei benevolentiam, & circa genus humanum nimiam Clementiam (: quantum nostræ naturæ possibile est:) imitari, qui quotidianis hominum peccatis semper ignoscere dignatur, & poenitentiam suscipere nostram, & ad meliorem eum statum deducere. Quod si circa nostros subjectos imperio nos etiam facere differamus nulla venia digni esse videbimur.*

Ten tweeden zaid hy dat de Overigheid in straffschuldige Misdaden wel gesteld zynde om het Lighaam te verderven en niet de Ziel, daar uit volgt, dat hy alles moet toebrengen, wat tot behoud van de Ziel strekken kan, onder welke mede is de tyd te geven tot berouw, want zoo een Misdadiger anders dubbeld na Ziel en Lighaam zoude kunnen worden gestraft.

Dat voor een derde op de eerste aanzage des Doods den Mensch zoo is verschrikt, trild en beefd, dat hy op geen berouw kan denken, dus eenige tyd nodig heeft om zig te hervatten.

Ten vierden, dat men door dit niet te doen, te veel aan de begrippen der Wederdopers, die daarom de straffen des Doods afkeuren, om dat zeggen zy,
door

door een schielijke dood een verkorting des levens veroorzaakt en dus de tyd benomen word tot berouw en de bekeringe, word toegegeven.

Eindelyk ten vyfden, dat dit ook in dervoegen by vrome Vorsten is begrepen, zig tot bewys daar van beroepende op den 79 *Artic.* van de *pynelyke Halsord. van Keizer KAREL* en op de *L. 20. Cod. de poen.* beide in *præmissis* bereeds bygebragt, en over de laatste *Wet BRUNNEMAN EN GROENEWEGEN.*

Op de tegenweringe, dat het namentlyk onnodig zoude zyn hier eenige tyd te vergunnen tot berouw en leetwezen, aangezien zoo een Misdadiger dog geen tyd overig blyft om vrugten van dat berouw en leetwezen, namentlyk goede werken, die tot het Gelove noodzakelyk zyn, te dragen, antwoord den Aucteur, dat zulks zoo zeer niet word vereist, als daar toe zig geen tyd meer voordoet, maar dat het genoeg is, dat hy dat berouw in zyn Herte voor God drage en betone, ofschoon hy daar van in het vervolg niet veel occasie en tyd mogte overig hebben om zulks na buiten te doen blyken.

Dat de tyd daar toe by de geallegeerde *pynelyke Halsorden. van Keyzer KAREL* gesteld wel is drie dagen, dog dat daardoor een Gerigt de magt niet benomen word, en de handen gebonden zyn, om die tyd te verlengen.

Dat 'er gevallen zyn, waarin die tyd moet worden geprolongeert, daartoe eerstelyk bybrengende het geval, wanneer iemand de gronden van den Christelyken Godsdienst niet kundig is, en daar in eerst begeert onderwezen te worden, zig beroepende op de leere van *OLDENKOP. obs criminal. tit. 5. obs 20. **

Y

Ten

* Zeggende aldaar; *Hicse temporibus perditissimis juxta ac deploratissimis*

Ten tweeden, het Geval, wanneer zoo een Gecondemneerde in een rafernien is gevallen en zig hope opdoet, dat hy het gebruik van zyn Zinnen wederom bekomen zal, daar toe bybrengende THEODOR. *in Judic. Criminal. cap. 10. Aphor. 4. litt. H. num. 25.* THOMAS *in not. ad Strauch. Jus Justinian. diff. 29. th. 7. verb. in furore.*

Ten derden, als ymand zoo verhard en obstinaat blyft, dat hy geen berouw wil oeffenen, brengende daar toe uit THUANUS *libr. 79. histor. pag. 681.* het Geval van *Balthasar Gerards* by. *

Een

tissimis usque adeo viluit pietas, institutio Juventutis, & Communis ferme honesta vivendi ratio. etiam inter Christianos, ut reperiantur plurimi, praesertim malefici, qui vel parum, vel plane nihil sciunt de doctrina salvifica & ab Ethnicis non nisi nomine & baptismo discrepant: Waar op gem. Auctor laat volgen; Tales itaque in Christiana fide male instructi, si sint condemnati, executio debet differri ad aliquod temporis spatium, pro pii & Christiani iudicis arbitrio concedi, ut volentes de necessariis ad salutem, poenitentia, fide & merito Christi informari & ad bene moriendum preparari possint;

* Zie meer Exempelen by CARPZOV. *Pract. Criminal part. 3. quaest. 137.* voornamentlyk hoord daar mede toe *de favor partus in utero delinquentis*, wanneer een Vrouw zwanger is *L. 3. de poen. L. 18. D. de Stat. homin.* LEYSER. *Specim. 14. num. 11.* en dit gaat zoo verre, dat *Sebast. Medicis* geallegeerd by FELTMAN *de Cadav. inspiciend. cap. 27.* steld, dat schoon een Vrouw maar een Dag zwanger was, egter niet zoude mogen gestraft worden; En is dit niet alleen by de Romeinen, maar ook by die van Athenen en Egypten geobserveert. ÆLIAN. *ar. Histor. libr. V.* BRISSON. *Select. Antiquit. libr. 2. cap. 20.*

ZACHIAS *Quaest. Med. legal. libr. 9. tit. 2. q. 20.* handeld al te wreed, wanneer hy wil, *matrem ad mortem damnatam vivam secandam esse, ut partus ei extrahatur*, dat een zwangere Vrouw, die ter Dood veroordeeld is, levendig moet worden opgesneden, op dat haar dus de Vrucht uit het Lyf kan worden gehaald; Zie FELTMAN *dict. loc.* die zulks zeer condempneert; Ondertussen hoe dit opnyden van het Lighaam, en het uithalen van de Vrucht in het werk gaat, daar van zie FELTMAN *dict. loc.* Indien een Vrouw zig beroept op haar zwangerheid, moet om zulks te in-

qui;

Een Rigter is dan verplicht tyd tot berouw aan een Delinquant te geven, ten ware de rust van een Staat daar by nadeel zoede kunnen lyden, en die gechoqueert worden, neem eens in cas van Oproer en Rebelle, gelyk de Exempelen daar van ook bekend zyn, dat namentlyk de gene, die zig aan Oproer schuldig hadden gemaakt, aanstonds zonder eenig uitstel zyn gericht en aan de straffe overgegeven geworden, dus verre WILLENBERG in gezeide Verhandeling.

Of deze tyd, die aan de gecondemneerdens tot het oeffenen van berouw word gegeven ende vergund, wat korter of langer is, stellen andere onder de indifferente Zaken, daar maar op bedagt zynde, dat de middelen om tot berouw en leedwezen over delfs zonden en misdaden te geraken, aan een veroordeelde niet worden benomen, maar hem daar toe op alderlei manier aanleidinge werde geconcedeert; *Tantum temporis*, zaid ten dezen JOH. FREDR. WILL. DE NEUMAN in *Commentat. de delict. & poen. Princip. §. 310. delinquentibus ad mortem damnatis minimum est relinquendum, quo resipiscere, ad mortem se præparare, animamque Deo commendare queant. Unde in furore nemo capitaliter potest puniri, ut ut sanæ mentis deliquerit. Quantum vero temporis sanæ mentis delinquenti ad præparationem relinquendum sit, ex arbitrio punientis locorumque consuetudine determinandum videtur. Neroni vitio vertit Suetonius c. 37. quod mori jussis non*

quireeren een Vroedvrouw gebruikt worden, aan wiens assertie geloof word gegeven. Zie L. 1. D. de ventr. insp. VAL. MAXIM. libr. 3. cap. 3. RUTG. RULAND libr. 4. cap. 1. SCIP. GENTIL 1. pareg. 16. PETR. THOLOSAN. 14. de Republic. cap. 1. & 2. Oudtyds waren geen Vrouwen tot die functie bequaam; Zie CUJAC. libr. 7. Observat. cap. 27.

172 *Onderrigt over het houden van Krygs-*
non amplius quod horarum spatium dederit. Passim
triduum solit indulgeri, alibi Octiduum. In Gallia
ipso, quo Sententia reo publicatur die, eadem executioni
mandatur; Et post alia; Sed & breve tempus sufficere
omnino potest ad seriam agendam poenitentiam, & ter-
rore mortis denuntiatae animum adhuc flexilem magis
ad poenitentiam excitat. Quare indifferentia hæc vi-
detur, dummodo reo non denegentur media ad seriam
coram Deo agendam poenitentiam conducentia, quor-
sum & confessionarii admissio pertinet. Durum satis
erat, quod MARIÆ STUARTÆ moribundæ plane
negatum, ut confessor accederet apud CAMDEN. An-
nal. part. 3. ad an. 1587. p. 523. sed ex altera pecca-
tur, ubi confessionarius reo invito manus imponere co-
natur, quale exemplum vide apud KEYSER. in prax.
crimin. p. 929.

Hoe met de Lighamen der gene, die zig verdaan hebben, word vervaaren.
 Dus verre over de Sententien tegens levendigen en hoe die te executeeren gehandeld hebbende (:tegen welke alleenig ook doorgaans de straffen worden uitgevoerd L. 15. §. 3. ad C. Turpilian. 48-16:) L. 22. Cod. de pœnis (9-47) zal Ik hier nog bybrengen eenige gevallen, waar in de dode Lighamen ten toon gesteld, of gehangen, of andere schandalen aangedaan worden, en hoe daar Sententie over ergaat; dus word in cas van duel het Lighaam van die gene als mede van de secondes ofte getuigen ofte alle beide dood gestoken ofte geschoten wordende of van de quetsuren daar in bekomen, overlydende, voor zekeren tyd ter arbitrage van den Krygsraad publicquelyk ter plaatse, daar men gewoon is crimineele Justitie te doen, aan een Galg opgehangen. Zie *Plaat tegens de Duellen by den Captein Generaal op den 31. Maart 1684. geëmaneeet §. 9. waar over FELTMAN in. zyn aanmerkingen over den Articulbrief pag.*

179. het volgende aantekend; *Dus ver gaat het voorsz. Placaat, het welk by voorvallende occasien in het een en het ander ook al is geobserveert. Want in conformité van de §. 9. hier voren num. 51. geciteert, Ik voor vier Jaar buiten Zwolle heb gezien een Soldaat hangen, die men zeide in Duel dood gebleven te zyn. Het zelve is ook een Jaar of iets minder daarna gebeurd aan een Vaandrig, die daar in was doodgestoken van een Captein, beide tot Utrecht Guarnizoen houdende, zynde den laasten geëschappeert, die egter gecondemneerd was om daar by gehangen te werden in cas geattrappeerd wierde.*

Zoo worden de Lighamen dier gene, die een zwaar delict begaan hebben, en daar over in de Gevankenisseynde gezet ende na dat Sententie des doods ontfangen hebbende, komen te overlyden, langs de straten op een hord gelleept, en aan een Galg gehangen, of worden dezelve, indien de Krygsraden of andere Gerigten consideratie willen gebruiken, ook wel onder de Galg begraven. Zie FELTMAN *de Cadavere inspiciend. cap. 19. n. 3.* alwaar hy zig beroept op HAHN AD WESENB. ff. *de Cadav. punitor.* PAPON *libr. 24. tit. 14. arrest. 1.* CARPZOV. *libr. 2. Jurisprud. Consistor. tit. 24. def. 379. n. 5. & seqq.*

Gelyk mede in het geval daar een Schildwagt zig op zyn Post verhangt, waar van te zien FELTMAN *dict. loc. num. 10.* die aldaar een Exempel bybrengt;

Hoe hier moet worden geprocedeerd leerd den geallegerden Heer FELTMAN *over den Articulbrief pag. 333.* willende, dat in zoo een cas aanstonds, terwyl zoo een Schildwagt nog hangt, de bank moet wor-

174 *Onderrigt over het houden van Krygs-*
den gespannen, ende niets door zyn vrienden * wer-
dende tot defensie bygebragt, dat hy als dan door den
Scherpregter moet werden afgesneden, op een horde
gelleept en ter plaatze daar men gewoon is Justitie te
doen, aan een Been opgehangen; Voegt hier by het
geen hy met meerderen daar over aantekend, nament-
lyk, dat zoo hy geen Schildwagt is geweest, als dan
onder de Galg zoude kunnen worden begraven.

Dog wanneer men remarqueert, dat die eigenwillige
doodslagen ten meesten dele uit een gebrek en op-
houdinge van een behoorlyke werkinge van het ver-
stand worden onderuomen, schynen deze arme Men-
schen meer compassie als straffe te verdienen, en zoude
men daarom wel eens komen tot de gedagten van TI-
TIUS *qui in genere observandum ait, quod nulla gra-
vis causa poenam vel quoad consummatam vel attenta-
tam Antochiriam postulet, nec enim in hoc crimen ho-
mines valde propendent, & vix erit casus, quo quis
mentis liquida destinatione in se ipsum saeviat, sed ut
plurimum grave ac rationis imperium destruens malum
homines ad hoc facinus subigit, hinc lenitas semper ri-
gori hic est praeferenda*, en schynd dus niet nodig te
zyn hier over zoo veel werks te maken, maar zoude
kunnen geordonneerd worden, dat het verdane Lig-
haam in stilte ergens wierde begraven; Zonder hier eg-
ter van uit het geval daar iemand zig uit vreze voor
de [straffe in de Gevankenis komt te verdoen. Zie

FELT-

* Door zyn Vrienden; Want eer men hier toe treed, zeld FELT-
MAN over den *Articulbr.* pag. 172. in fine zoo moet den Regter de vrien-
den van den doden doen citeeren, of mischien dezelve redenen konden by
brengen, waar door desselfs Ligbaam het schandaal konde ontgaan arg.
L. fin ff. de bon. eor. zig daar referende tot zyn Traaact de Cadav.
inspic. cap. 22, n. 1. 2.

FELTMAN *dict. tract. cap. 19.* en een geval omtrent het getenteerde verraad van de Stad *Mastricht* in het laaft van den Jare 1701, waar toe een Soldaat zig benevens andere hebbende laten employeren, en zig gedurende desselfs detentie hebbende omgebragt, is met desselfs dode Lighaam op eene wyze als by de volgende Sententie geexprimeert staat, vervaren; Dezelve luid, *Sententie in Zaken den Auditeur Fiscaal dezès Guarnizoens nomine Officii klager tegens het dode Lighaam van Anthon. Imbert, bygenaamd la Grange geboortig van Bergen in Henegouwen oud 36. Jaren, Soldaat geweest in 't Regiment van den Heer Generaal Majoor van Friesheim, in de Compagnie van Captein Beem in detentie.*

Alzoo uit de ordinaire, als extraordinaire informatie door den klager genomen, by eigene confessie van Anthon. Imbert is gebleken, hoe dat by neffens andere mede een der Principale Complicen is geweest, van het nu onlangs ondeckte Hoog Verraad en Complot tegens het Guarnisoen, en goede Ingezetenen dezer Stad, in zoo verre ook, dat by heeft in zyn leven bekend, door luyden daar toe opgemaakt, en by hem genoemd, Geld ontfangen te hebben, en nog verders te zullen ontfangen, na dat baren gruwelyken toeleg zoude geexecuteert geweest zyn, waar inne by met anderen aangenomen hadde het Canon op de Wal te vernagelen, en verders ten tyde deze Stad zoude hebben werden door den Vyand aangetast en bestormd, by met de zyne den zelven zoude zyn toegevalen, die in plaats van dit onmensche-lyk en godloos dessèyn gedurende desselfs detentie eenig berouw en leetwezen te hebben en Godt om genade en vergiffenisse te bidden, by ook zelfs zoo God vergeten is geweest, en niet geschroomd heeft, door Duivelse inge-

176 *Onderrigt over het houden van Krygs-
ingevinge, zig zelfs in de Gevangenis op gisteren, op
de surprenantste en onbedagste wyze verhangen en ver-
worgt te hebben, en aldus zyn eigen Moorder liever
heeft willen wezen, als zyne welverdiende straffe over
het Crimen læsæ Majestatis reeds by hem ondernomen,
van den Rigter af te wagten: Dieshalven hy niet an-
ders als het afgryfelykste monster datter op Aardbodem
is en kan geconfidereerd worden, wiens doode Ligbaam
vervallen zynde aan den Auditeur Fiscaal nomine Offi-
cii, die daar tegens heeft gediend van zyne eisch ende
Conclusie, dewelke, alle het voornoemde ryfelyk inge-
zien, en alles overwogen zynde wat ter Materie die-
nende was en konde moveeren.*

*Heeft den Wel Ed. Gestrengen Krygsraad goedge-
vonden en verstaan over het eene en het ander zoo ver-
vloekt en enorm crimen, ter kennisse van den Wel Ed:
Gestr: Heere Præsident, Oversten en Majoor Comman-
dant de Wilde, in name der Hoge Overigbeyd, het
doode Ligbaam van gemelte Anthon. Imbert la Grange,
te condemneeren, zoo als het gecondemneert werd by
dezen, om van de plaats, daar het gevangen leyd op
een horde te werden gesleept ter Executie, aldaar door
een Scherprester op een publicq Schavot eerst gevier-
deeld, en na een weinig daar ten toon gestaan te heb-
ben, de deelen van het voornoemde Ligbaam ten spee-
takel, schrik en exempel, voor andere zullen blyven
geexponeert buiten deze Stads Poorten, als die vier
deelen aan de Bos, Brusselse, Tongerse en Pieter-
Poorten, en het Hoofd buiten de Poort Allemagne.
Aldus gedaan en gesententieerd by den Wel Ed: Gestr:
Krygsraad tot Maltrigt den 19 Octobris 1701. (:Was
getekend:) H: de Wilde. Ter Ordonnantie (:was
getekend:) N: Ghyfen S. Aud. gepronuncieert en ge-
exe-*

Raad in de Garnisoenen van den Staat etc. 177
executeert den 29 dito. De Historie is hier van te vinden in het Zedig Onderzoek der Oorzaken van dezen tegenwoordigen Oorlog (:te weten van dien tyd:) in 't Fransch geschreven door den Heer DU MONT en aan Haar Hoog Mog. opgedragen, en in 't Nederduitsch vvertaald door D. GHYS.

Wat in diergelyke gevallen daar zig verdane Lighamen voordoen, de functie van de Dienaars van de Provooft en van de Scherprester is, tekend FELTMAN aan in zyn *Aanmerk. over den Articulbr. pag. 333.* zeggende; *De dienaars van de Provooft ofte geweldige zyn niet schuldig het dode Lighaam van den geenen, die volgens Sententie van den Krygsraad onder de Galge zal begraven werden, daar heen te slepen, want zulks door den Scherprester en desselws knechts. Of door de Rakkers moet geschieden.*

Maar wanneer den dooden nog niet daar toe gecondemneerd is, zoo zynze schuldig het lighaam na des Provooft Huis te brengen, gemerkt ook wel de Soldaten als dan kunnen gecondemneerd werden om het zelve van de Straat in de Wagte te dragen, aldus hebbe Ik in den Jare 1675. over een Casus, die tot Leeuwarden was gebeurd, gevraagd zynde, geandwoord.

Een delinquant, die zig aan een zware delict heeft schuldig gemaakt absent of dood zynde zodanig, dat de straffe in het lighaam zelve niet kan worden uitgevoerd, word alsdan in zyn beeltenis gestraft, als wanneer een beeld van hem word vervaardigt en aan het zelve die straffe geïnfligeert, die den delinquant, inval den zelve of desselws lighaam in handen van de Justitie was, zoude kunnen worden aangedaan; en word als dan gezeid die straffe te geschieden *in effigie*; de Heer FROMMAN heeft daar van een verhandeling geschreven,

Over de
Sententie en
executie in
effigie.

178. *Onderrigt over het houden van Krygs-*
ven, gelyk ook STRUVIUS, die verscheiden exempe-
len bybrengen, welke aldaar indien, het geval exteert,
kunnen gevonden worden;

Over de
zoo ge-
noemde
Senten-
tie en
straffe
over de
Dieren.

Nu nog een woord omtrent de straffe der Dieren,
of liever de remotie van dezelve uit het leven, alzoo
daar over ook wel Sententien en executien ergaankun-
nen, zynde het wel zoo, dat het eerste en voornaam-
ste object van het Hals-Gerigt het redelyk schepsel is
ende uitmaakt, dog is het ook teffens waar, dat om de
grootheid en schandelykheid van de Misdaat uit te
drukken, en ten einde den Mensch by het aanschou-
wen van zoo een Schepsel zig de daat en het geperpe-
treerde niet meder zoude komen te binnen te brengen,
zoo een Dier, waar mede den Mensch een Misdaat
heeft gecommiteert, of het geen aan een ander de
dood heeft toegebracht, van het leven word berooft,
ende gedood, exempelen doen zig daar van voor *Le-
vit. XX: vers XV. Exod. XXI: vers XXVIII.* En vind
Ik onder myne Papiëren, dat dit in Gelderland in het
Quartier van Nimwegen in de Betuwe in het Dorp
Elst in den Jare 1657. ook is gepractiseert, alwaar een
Vrouw door een Koe om het leven zynde gebracht, dat
Dier is gedood en het Hoofd afgekapt, en op een Pin
op de publycque weg ten toon gesteld; Een remar-
quabel geval is ook gebeurd in in den Jare 1647. *den*
29 August. als wanneer een Man en een zwangere
Vrouw van haar eigen Var om het leven zynde ge-
bracht, die Var door order der Regenten om Hals ge-
bracht is, gelyk aantekend VAN DE SANDE in *zyn*
Nederlandsche Histor. libr. 17. pag. 678. Zie met
meerderen over het ombrengen der Dieren in voor-
gemelte Gevallen MATTH. *de Criminib. in prolo-*
gom. cap. 2. H. Grot. in Epist. ad Hebraeos cap. 17.
vers

vers 20. Covarruv. *Resol. libr. 2. cap. 8.* Parlador. *rer. quotid. diff. 52.* en teld verscheiden Exempelen op dukgem. *Professor Feltman in zyn Aanmerkingen over den artieul pag. 63.* alwaar hy ook aantoonde, dat die Beesten, die om het leven gebragt worden, e *publico* betaald worden; Over de straffe der Dieren meriteert, dat Ik hier by doe, het geen *DRESSLIUS in Commentar. ad Schoepheri Synops. Juris privat. pag. 641. num. 33.* bybrengt, aldaar het navolgende aantekenende: *Cum in hac scilicet Bruta, quippe ratione expertia ne culpa quidem cadat, tantum abest, ut dolus. L. 1. §. 3. Si quadrup. pauper. Hinc SENECA de ira L. 2. c. 26. ut bis irasci, inquit, demeritis est, quæ anima carent, sic & multis animalibus: quia nulla est injuria nisi a Consilio profecta. Nocere nobis possunt, ut ferrum aut lapis: injuriam quidem facere non possunt.* Nam si bruta carent ratione, non cadet in ea lex: si non cadet in ea lex, non potest in ea cadere pœna, sed objicis *Exod. XXI. vs. 28. & seqq. Levit. XX: vs. 15.* imo objicis etiam morem Atheniensium, qui Judicium de cæde etiam in bruta, imo in bipennem aliasve res inanimus, quibus homo perierat, reddebant vide *BUDÆUM in L. 16. §. 8. de pœn.*

Respondeo, homines quidem propter reatum puniri, bruta vero non pœna affici propter reatum, sed oculis hominum & conspectui subduci, ne contaminata nefario flagitio, turpissimi facti memoriam refricent mortalibus. Idem de rebus anima carentibus dici potest. Potest & illud dici, ideo quoque bruta ac res in animatas damnari, ut intelligant homines, quantopere a delictis sit abstinentum. His rationibus defendi possunt

illi judices, qui porcum, quod puerum devorasset, ad laqueum damnarunt. GUID. PAP. *quaest.* 238. Item illi, qui canes cujusdam Villici ob fraterculum Franciscanum discerptum, morti adjudicarunt: inter quos Judices se fuisse vir Doctissimus MORNACIUS testatur *L. 1. si quadrup. paup. feciff.* Item ob has rationes defenditur mos comburendi equam vel vaccam, cum qua homo monstrosam libidinem habuit. Et hinc etiam defenduntur Saxones, qui olim quoque jumentum puniverunt, ut mulier rapta imposta fuerat vide *Sachs Land-Recht L. 3. art. 1. ibique Gloss.* DAN. MOLLER *Semestr. L. 3. 7. n. 6.*

Door
wie de
straffen
worden
uitge-
voerd.

Hier diend nog geweten, dat de straffen die ter dood gaan, worden uitgevoerd of door het Volk van Oorlog zelve, of door de *Scherpregters*, in het eerste geval geschied zulks, wanneer een Militair door zyne Camaraden word doodgeschoten, het geen by den *58 artic. van den Articulbrief* genoemd word *met de Wapenen iemamd straffen* en met een onduits woord *Arquebuseeren*, en schynd deze straffe in plaats van die gene, waar in men iemand in oude tyden door de Spietsen jaagde, gesurrogeert te zyn, van welke straffe; Zie met meerderen PAPPUS *over den Articulbr. art. 58.* Forstner *ad libr. I. Annal. Taciti cap. 44.* In het tweede Geval is tot de uitvoeringe van de straffen aan de Militairen gesteld een publiccq Persoon die onder de naam van *Scherpregter den Voerder des scherpen Sweerds, Beul of Beudel* Zie Kilianus *in voce Beul*, bekend is; Hy word ook wel genoemd *Officier van der Stad in zekere ordonnantie op het Salaris en Eed van een Scherprigter* te vinden by Anton. Matthæus *de Jure Gladii pag. 656. ibi, dat men den Scherpregter ofte Officier van den Stad voortaan betalen zal, &c.* Het is bekend, en kan daar van narigt bekomen worden

Raad in de Garnisoenen van den Staat &c. 181
den *Lev.* XXIV. *vs.* 14. *Num.* XV: 32. *Deut.* XVII. *vs.* 7.
XIII. *vs.* 9. dat de *Getuygen* in de oude Republicq der He-
breen de Uitvoerders van de Straffen waren, ook wel de
Leviten Exod. XXXII. *vs.* 26. en andere, en was het
daar by gansch niet schandelyk de straffen aan de Mis-
dadigers uit te voeren. Zie *ZUPPER explanat. Leg.*
Mosaic. libr. 5. q. 7. *Bodin. de Republ. libr. 3. c. 8.*
n. 361. By de Romeinen gebruikte men daar toe Per-
sonen uit het gemeenste soort van Volk, die men *Car-*
nifices en *Lictores* noemde, de eerste soort wierden ge-
bruikt tot uitvoeringe van de zwaarste straffen aan de
slaven en het slegste zoort van Volk, en was in zoo
een haat, dat dezelve genoodzaakt waren buiten de
Stad van Rom en te wonen, als aantonen *Plautus,*
Cicero en andere, de tweede, namentlyk de *Lictores*
waren van meerder aanzien, en geesselden met Roe-
den en onthoofden de gecondemneerdens, Zie *POLLE-*
TUS Histor. for. Roman. pag. 516. en die gene, die
over de Roomsche Oudheden geschreven hebben; men
gebruikte daar toe ook de Soldaten. *MATTHÆUS in*
prolegom. de criminib. cap. 2. num. 6. & libr. 48. tit.
17. cap. 6. num. 5. en andere. By de oude Duitsers
was het werk der Priesteren de Straffen uit te voe-
ren, en wel om die reden, omdat zy geloofden, dat 'er
in het straffen iets Goddelyks gelegen was; Zie *Mr.*
van der Schelling over het regt en gebruik van het
Kampen door Cornelis van Alkemade pag. 6. en 7. en
DITHMARUS in not. ad Tacitum de Morib. German.
pag. 44. naderhand heeft men by dezelve daar toe ge-
bruikt de jongste Schepen van een Gerigt en andere
aanzienelyke Burgers, als aantond *BRUMMER de*
Scabin. pag. 363. *Besold. in thesaur. pract. in voce*
Scharff-Rigter, ook wel de naaste der Vrienden.

HEINNEC. *Elem. Jur. German. libr. I. tit. 17. §. 414.*
 § *ibi in not.* dus dat het toen geen schande was het
 Ampt van Scherpregher by dezelve te bekleden, gelyk
 zulks ook met geen fundament van dezelve kan wor-
 den gefustineert, zoo het waar is, het geen VULTE-
 JUS *de Judic. libr. I. cap. 7. num. 41.* over het woord
Nach-Rigter zoo als men aldaar dat zoort van Men-
 schen noemd, aantekend, willende, dat daar van
 dezelve die Naam dragen, om dat de Sententie van
 den Rigter gewezen, uitvoerden, en dat gene eigent-
 lyk deden, wat den Rigter zelve moest doen ende
 verrigten, dus stellende, dat den Rigter zyn eigen
 Sententie moest ter executie leggen, desselfs Woor-
 den luiden dus; *quod Sententiam a Judice latam ipsi*
exsequuntur, quæ alioqui ab ipso Judice exsequenda
est, nisi hi sint, qui ipsi ea in re vicariam præstant
operam; En schynd dit gevoelen ook niet van reden
 ontblood te zyn, aangezien het uitvoeren van de Sen-
 tentie een gedeelte is van de crimineelee Jurisdicctie. Zie
 BEUMER *Element. Jurisprud. crimin. Sect. I. cap. 18.*
 §. 302. die door den Rigter moet volvoerd worden.
 By de Engelsen doen de naaste Vrienden, en dat word
 voor de laatste liefdepligt gehouden, het werk van
 Beulaan die gene, die gehangen worden, door dezelve
 de Nek te breken, tekenende daar van WISSEN-
 BACH *in Comment. de Verbor. Signif. Disputat: 15.*
num. 5. aan. Apud Anglos proximi cujusque parentum,
fratrum, proquinquorum, qui modo in crucem aguntur,
extremum pietatis Officium est agere Carnificem, iisque
de trabe humili pendentibus gulam frangere teste Bodi-
no de Republica.

Het schynd niet dat men juist dit zoort van Men-
 schen, wegens het waarnemen van die functie, al be-
 hoeft

hoeft men daar niet familiaar mede te verkeeren, daarom moet haten, en te begrypen of dezelve daar door infaam zouden moeten zyn; Ik vinde dat men in Duitsland, en wel de Medische Faculteit van Straatsburg, aldaar geen zwarigheid heeft gemaakt, twee Zoons van een Scherpregrter publycq tot Medicinæ Doctoren te promoteeren. Hier over hebben de Medicinæ Doctoren te Regensburg tegens haar zeer veel geschreven en gewreven, dog heeft dezelve aangetoond, dat de Kinderen van de Scherp- of Nach-Rigters niet infaam of eenigzins besmet waren, als aantoonde THOMASIVS geallegeert by BARTHIVS in *hodogetha forensi pag. 1066. in fine*, en dit bewyft ook ANTH. MATTHÆUS de *Jur. Glad. pag. 654. Rigter p. 2. dec. 89. n. 2. Damhouder Prax. Criminal. cap. 153. n. 11.* Het is een soort van volk, dat in een staat alzo weinig, als anderen Bediendens gemist kan worden, en indien van een goede conduite zyn, * en hare executien wel uitvoeren, geenzints te veragten; Onder tusschen vaard den Arminiaansen Theologant EPISCOPIUS zeer hevig tegens haar uit, gelyk aangetekent heeft de Heer de NEUMAN in *zyn tract. de pœn. Princip. §. 305. met de Woorden; Quod attinet ad Carnifices, qui ultro se offerunt operamque suam locant Magistratui ad ferendum, jugulandum, capite truncandum, ustulandum, & quolibet tormentorum mortuumque licet immanissimarum genere quosvis Sententia judices damnatos afficiendum absque ulla causae inquisitione, aut cognitione, & quidem cum stipendii pro navata opera stipulatione, eos ego non modo non in Christianorum*

* Wat in de Scherpregrers word gerequireert, daar over kan nagezien worden DAMHOUDER in *Prax. Crimin. cap. 155. num. 8. q. cui adde CARPZOV. in Prax. crimin. p. 3. q. 137. num. 52.*

184 Onderrigt over het houden van Krygs-
norum, sed ne quidem hominum numerum retulerim.
Quid enim a ratione humana omni alienius, quam sine
ulla ratione operam suam locare occidendi sine discrimi-
ne quibuslibet hominibus qua nocentibus, qua innocen-
tibus, dum modo a iudice damnati sunt. Quid viliis
quam pro ista opera stipendium cupere aut capere. Non
dubito quin isti Christum interfecturi essent, si
nunc a iudicibus damnaretur, & pro caede ejus
praemium poscerent. Pessimi sane mortales & ni-
mium foede turpiterque venales Animae; Dog
indien dit begrip aangong, en zoo men dit soort
van Volk heden ten dage niet welsalarieerde, zoude het
moejelyk vallen de criminele Sententien ter executie te
stellen; Gemelte *Episcopi*, en tot welk begrip H. DE
GROOT L. 2. c. 26. §. 4. in fine de *Jur. Bell. & pac.*
schynd te inclineren, wil verder, *ne Carnifex, si*
eodem opus. non ad hibeatur, nisi audita ab eo cogni-
taque causa, ne forte insontem feriat, dat bevorens
de Sententie uitvoerd inquireert op de gefundeerdheid
van dien, en of den delinquant schuldig of onschuldig
is; Dog remarqueren andere te regt, dat den Scherp-
regter de Sententie van den Regter in dezen genoeg
moet zyn, dewyl daar voor de presumpctie van regt-
matigheid militeert, voornamentlyk als 'er een orden-
telyke onderzoek en erkentenisse van Zaken is vooraf
gegaan, en den gecondemneerde het crimen heeft ge-
confesseert; En indien ergens *obsequii gloria alicui est*
relicta zoo is het, in het subjecte cas, en daarom zeyd
ZIGLER ad Grot. *Non peccat Carnifex, qui ignorat*
injustitiam sententiae & morti adjudicatum occidit.
Obsequitur enim superiori & ejus Sententiam in dubio
discutere non tenetur, en is het dat een Scherp-
regter van zoo een gewisse mogte zyn, dat zig bezwaart von-

de de Sententie om deze of gene redenen te exsequeren, dan zoude hy verpligt zyn, zyn Ampt ter neder te leggen, ende in decante termen zyn ontslag daar van in tyds te verzoeken; maar hier van genoeg; Noteer hier verder, dat de Scherpregeters zyn in Sauvegarde van den Souverain, dus dat zig niemand tegens dezelve in het uitvoeren van haar Ampt moet aankantē, want ze zyn Bediendens van den Rigger. Zie FELTMAN, *ad pandect. pag. 18. ubi ostendens, quod illa vis, quae a Magistratu licito Jure fit, non sit propulsanda, addit, cumque hujus minister sit carnifex, ideo ei resistere nefas. Agnovit id BIRONIUS exercitus Galliarum Dux. Hic perduellionis damnatus in loco supplicii primum dixisse legitur publico, Quid me moratur, ut non te pluresque spectatorum internectioni dem? At mox ad se rediit, & Carnifici cervicem praebuit* EMAN. METEREN p. 2. Hist. Belg. lib. 23. in Anno 1602;

Tot het uitvoeren der Sententien en de daar by gediepte straffen hebben de Krygsraden ook de faculteit om de Scherpregeters, die op den staat van Oorlog staan, te ordonneren, welke zig in het nemen harer Jura na zeker Reglement hier agter gevoegt *sub Litt. R.* moeten gedragen; FELTMAN wil in zyn *aanmerking over den Articulbr. pag. 200.* den Scherprigter ook tot andere Zaken, als by voorbeeld, het uitvoeren van criminee Sententien, gelyk daar is in de naam van een ander, die daar toe onwillig is en zulks refuseert, reparatie van eer, te doen, gebruiken, dog vinde Ik niet dat zulks in de Nederlanden of by de Krygsraden ooit gepraetiseert is.

Welgem. FELTMAN *over den Articulbrief pag. 348.* recommandeert, dat een Krygsraad zig van de-

zelve niet ligt moet bedienen en de geene, die wegens Militaire delicten de dood of iets anders verdiend hebben, niet straks door Beuls handen laten passeren, maar liever Militaire poenen op Militaire misfusen dicteren, als daar zyn Harquebuseeren, Spitsroeden, en andere diergelyke straffen, wy zullen daarom wel doen, zegt welgem. *Auteur, wanneer wy na het exempel van de Duitschen, die geene die wegens Militaire delicten, de dood of iets anders hebben verdiend, niet straks door Beuls handen laten passeeren.*

In den Oorlog mag men niet voor de tweede maal zondigen, nog zeggen, Ik hadde het niet gemeend.

Om slaauwhertigheid en verzuimenisse, werd niemant daar in al zoo zeer, als wegens kwaad voornemen gestraft.

Wat meer is, buiten ordre iets te doen, werd voor wandevotr gerekend, invoegen dat zig veele dagelyks strafbaar maken.

Nu is wel waar, dat na het zeggen van de Regtsgeleerden, de straffe des doods by den Vader om misdadaads wille uitgestaan, niet eens tot des Zoons schande strekt L. 26. ff. de poenis.

Doordien dog de Wereld daarvan een heel ander gevoelen heeft, ende de geheele Familie der genen, die door den Scherpreghter zyn geexecuteert, daar by komt te lyden, zoo zal het tot conservatie van den Krygstugt zeer dienstig wezen, dat men in cas voor verbaald Militaire poenen op Militairen misfusen statueert als Harquebuseeren, Spitsroeden, en andere diergelyke straffen, die by de oude Romeinen eertyds zyn gebruykelyk geweest, en waar van 'er vier en twintig in getal verbaald werden by Stewech ad Veget. libr. 3. de Re militar. cap. 4. en zoo voort.

Ik vinde by gezeiden FELTMAN *dict. libr. pag. 301.* dat schoon iemand onder Beuls handen geweest is, neem eens in cas van Tortur, en dat zoo iemand onschuldig word bevonden, hy daarom niet voor oneerlyk moet gehouden worden, en dat in zoo een val de Duitfers zoo iemand het Vaandel over het hoofd zwaayen, het geen by ons *casu existente* zoude kunnen worden nagevolgt, offchoon anders eigentlyk zulks geschied in het geval daar iemand door den Scherpreger om een misdad ge-straft word als aantoonde FELTMAN *dict. loc.* dus dat het een *abundans cautela* schynd te zyn, dat zulks in het geval daar een Deserteur de straffe des Kruiwagens heeft uitgestaan, word voorgeschreven ende gepractiseert, want zoo iemand onder geen Beuls handen zynde geweest veel min gestraft, door het swaayen van het Vaandel of Standaard en het geven van de hand, niet behoefd eerlyk gemaakt te worden.

Een *Restitutio fama* die door zekere *Actus* en *cere-
monie* geschied, wanneer namentlyk by de Militie het Vaandel of Standaard over den genen, die gecondemneert is geweest eenige malen word gezwenkt ende gezwaait, en hem dan de hand gegeven en hy dus in staat word gesteld om wederom te dienen. Zie *het Reglement sub W. 10. art. 21.*

Deze manier van doen is van de Duitschers herkomstig, dewelke een Soldaat wegens een gecommiteert crimen op deze wyze tot een Schelm en oneerlyk maken, dat zy over den zelven namentlyk het Vaandel toerollen en hem met een knieftoot aan den Scherpreger toefstoten en alzo van het Regiment jagen, en wanneer hem wederom eerlyk maaken en in staat stellen om te dienen, zo zwayen zy over den zelven het Vaandel of Standaard na dat hy Ruiter of Soldaat is, STEPHAN.

WAGA heeft hier over een boek tot opschrift voerende:
Commentarius de restitutione famæ per vexillum, uitge-
 geven. Een ceremonie, die Ik niet vinde, dat voor het ema-
 neren van de geallegeerde ordre en Reglement van den 17
 Octob. 1748. by de Troupes van den Staat gepractiseert
 is; ondertuffen is het effect 'er van, *quod prior macula*
adimatur, quasi nulla inhonesta vita precedente; ut
ita sublata prioris criminis memoria, caeteris integræ
opinionis hominibus æquiparetur L. 1. C. de Sentent.
 pass. & restit. (9-51.)

Ende hier mede dit myn werk voor afgedaan houdende
 zal Ik het zelve eindigen met de Latynse Vaarsen, waar
 mede wel eer den zeer geleerden Regtsgeleerde HARP-
 REGT zyn *Commentarius* over de *Instituten* van den
 Keiser JUSTINIANUS eindigt, luidende.

Ergo, quod Optatis ad portum venimus austris,
 Gratia sit soli debita sola Deo.
 Naucerus Deus ipse Pater, Cynosura Redemptor,
 Sancta mihi Sanctus Spiritus Aura fuit.
 His potui Ducibus, sinuosa per æquora Juris, *
 Qualiæcunque meæ pandere vela ratis.
 His quoque pro Cunctis sit laus & gloria donis.
 A quibus & donum, quod venit, omne venit.
 Te, benedicta Trias, quæ scripsi quantulacunque
 Hastenus, & porro scripsero si quæ precor:
 Sint ea Cuncta Tuo sacro sancto congrua verbo:
 Sint ea Communi commoda cuncta bono.

* Scilicet Militaris.

F I N I S.